

MTA VILÁGGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET

**ÖSSZEHASONLÍTÓ MONITORING JELENTÉS
A 2004-BEN AZ EURÓPAI UNIÓHOZ
CSATLAKOZOTT NYOLCAK
INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉNYÉRŐL**

2007. SZEPTEMBER

CZ

EE

HU

LT

LV

PL

SI

SK

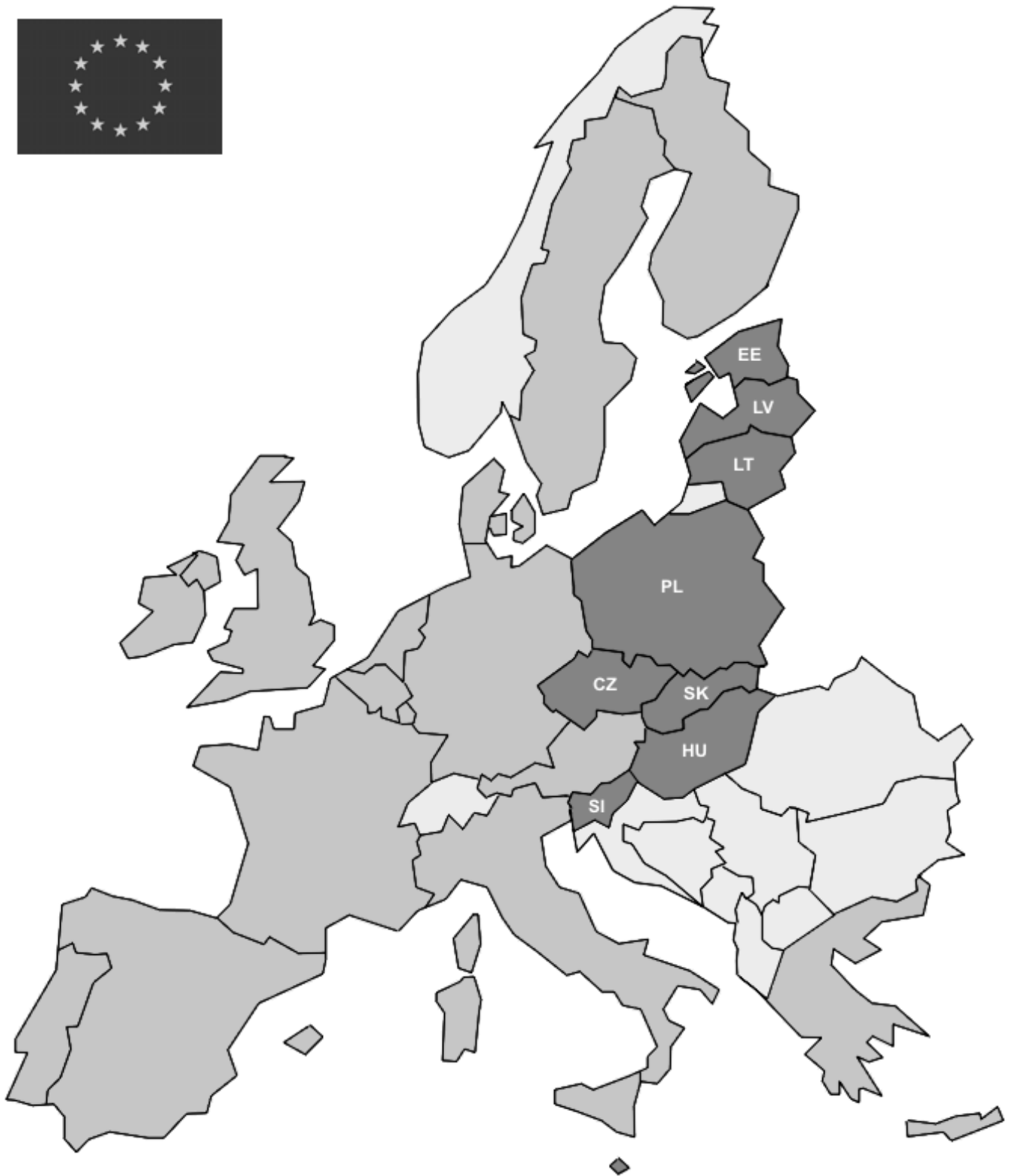
MTA VILÁGGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET

ÖSSZEHASONLÍTÓ MONITORING JELENTÉS A 2004-BEN AZ EURÓPAI UNIÓHOZ CSATLAKOZOTT NYOLCAK INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉNYÉRŐL

Szerkesztette: Túry Gábor és Vida Krisztina

Budapest, 2007. szeptember

<http://www.vki.hu>

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető megjegyzések	5
Csehország	
<i>Túry Gábor</i>	6
Észtország	
<i>Szilágyi Judit</i>	13
Lengyelország	
<i>Wisniewski Anna</i>	20
Lettország	
<i>Meisel Sándor</i>	28
Litvánia	
<i>Weiner Csaba</i>	35
Magyarország	
<i>Lakatos Gábor</i>	43
Szlovákia	
<i>Túry Gábor</i>	51
Szlovénia	
<i>Bakács András</i>	57
Összefoglaló	
<i>Vida Krisztina</i>	64
A nyolc ország teljesítménye	71
A nyolc ország fontosabb adatai	74

BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK

Az MTA Világgazdasági Kutatóintézet 2005-ben megkezdett vállalkozását folytatva idén is megjelenteti összehasonlító elemzését azokról a rendszerváltó országokról, amelyek több mint három éve váltak az Európai Unió teljes jogú tagjaivá. A harmadik tanulmánykötet tehát továbbra is nyolc országról: a 2004. május 1-jén csatlakozott Csehországról, Észtországról, Lengyelországról, Lettországról, Litvániáról, Magyarországról, Szlovákiáról és Szlovéniáról szól.

Az új tagok teljesítményét elemző nyolc országtanulmány az idei kiadványban rövidebb a korábbi verzióknál, és csak a legfontosabb, legjellemzőbb trendeket vázolja fel az egyes országok vonatkozásában. Az országtanulmányok hasonló szerkezetben íródtak: minden fejezet röviden bemutatja a politikai és társadalmi helyzetképet, elemzi a versenyképességet, a legfontosabb makrogazdasági mutatókat és az integrációs teljesítmény néhány főbb szempontját, végül rövid összegzéssel zárul. A nyolc tanulmányt az összehasonlító záró elemzés, az új tagállamok erősségeit és gyengeségeit bemutató táblázatok, illetve a kiadványban felhasznált adatok gyűjteménye követi.

Az országelemzések azonos (tehát egységes és így könnyen összehasonlítható) források felhasználásával készültek. Ezek a következők voltak: az Eurostat adatbázisa; az Európai Bizottsághoz benyújtott nemzeti konvergenciaprogramok; a vizsgált országok kormányzati, valamint jegybanki honlapjai; az Európai Bizottság tagállamokra vonatkozó jogi és abszorpciós adatai; a bécsi WIIW adatai (a külföldi tőkebefektetésekre vonatkozóan); továbbá az Európai Bizottság innovációs indexe; a Transparency International korrupciós indexe; az Eurobarometer közvéleménykutatásai; a berlini Institut für Europäische Politik által rendszeresen kiadott EU-25/27 Watch, valamint az első magyar elektronikus EU-hírszolgálat, a Bruxinfo hírei, elemzései.

A Világgazdasági Kutatóintézet harmadik Monitoring jelentését 2007 szeptemberében zártuk le.

A szerkesztők

CSEHORSZÁG

Terület:	78 866 km ²
Népesség:	10,3 millió fő
Főváros:	Prága
Hivatalos nyelv:	cseh
Pénznem:	cseh korona (CZK)
Köztársasági elnök:	Václav Klaus
Miniszterelnök:	Mirek Topolánek
EP képviselők száma:	24
Tanácsi szavazatok száma:	12
Bizottsági tag:	Vladimír Špidla
Bizottsági tárca:	foglalkoztatás, szociális ügyek
GDP/fő PPS (2006):	18 700 euró
GDP/fő EU25 = 100 %	76 %

POLITIKAI HELYZETKÉP

Nyolc hónapig tartó belpolitikai válság után, 2007 januárjától minden jel szerint olyan kabinetje van Csehországnak, amely megszerezte a parlamenti többség támogatását és remélhetőleg képes is lesz megtartani azt. A hárompárti – Polgári Demokrata Párt (ODS), Kereszténydemokrata Unió – Csehszlovák Néppárt (KDU-CSL), Zöld Párt (SZ) – koalíció élén az ötvenegy éves mérnök Mirek Topolánek áll, aki az ODS elnöki székében 2003-ban váltotta elődjét Václav Klaust. Azóta a polgári demokraták nem csak az európai parlamenti és a felső- illetve alsóházi választásokat nyerték meg, de sikeresen szerepeltek a regionális és a helyhatósági választásokon is.

Nem csak a politikai elit, de a gazdasági szereplők számára is rendkívül kényelmetlen helyzetet eredményezett, hogy a 2006 júniusi képviselőházi választások után teljesen egyenlő politikai erőviszonyok alakultak ki. A kormányalakítás tekintetében így patthelyzet állt elő az eddigi kormányzó szociáldemokraták (ČSSD) és az őket a választásokon néhány százalékkal megelőző polgári demokraták (ODS) között. Václav Klaus köztársasági elnöknek – három és fél éves hivatali ideje alatt – négy kormány lemondását kellett elfogadnia, ami a mostani helyzetet is figyelembe véve azt jelzi, hogy Csehországban aránylag kiegyenlítették, a kormányzás szempontjából azonban instabilak a belpolitikai erőviszonyok. A kialakult helyzetet súlyosbítja, hogy míg az előző szociáldemokrata kabinetnél a koalíció bizonyult ingatagnak, addig ehhez most a két nagy politikai blokk kiegyenlített erőviszonyai is hozzájárulnak. A 200 fős alsóházban csupán két, a szociáldemokraták frakciójából kilépett képviselő passzív támogatásával és egy további ellenzéki képviselő tartózkodásával gyűlt össze a kormányalakításhoz szükséges szavazati többség.

A kormányzat előtt álló feladatok tükrében a törékeny parlamenti többség a lehető legrosszabbkor következett be. A választások előtt fellazult költségvetés rendbetétele, az adó- és egészségügyi-, illetve kórházreform megvalósítása, a fenntartható létszámmal és struktúrával működő közszféra, valamint egy jobb költségvetési szerkezet megteremtése elodázhatatlan feladatként tornyosul az év elején megalakult kabinet előtt. Mindez természetesen összhangban kell legyen az ország konvergenciaprogramjában foglalt célkitűzésekkel, és az immár 2012-re halasztott euróbevezetéssel is.

Jóllehet, a jelenlegi kormány miniszterelnöke Václav Klaus kiszemeltje volt a pártelnöki poszton, azonban ez mégsem hozta meg a régóta várt kiegyezést a köztársasági elnök és a mindenkori miniszterelnök között, a két politikus viszonya ugyanis a mai napig is feszült, konfliktusokkal terhelt.

A kiegyenlített politikai erőviszonyok ellenére a szociáldemokratáknál a volt miniszterelnök-pártelnök pozíciója meggyengülni látszik. Bár a párt márciusi kongresszusán Jirí Paroubek volt miniszterelnököt újraválasztották, de csupán a jelenlévők 60 százalékának támogatását kapta meg (szemben Bohuslav Sobotkával, akit első helyettesi posztján a küldöttek 85 százaléka erősített meg). Belső támogatottságának meggyengülését érezve, a pártelnök előre menekült, és megválasztását követően annak a reményének adott hangot, hogy egy éven belül a ČSSD támogatottsága legalább akkora lesz, mint a polgári demokratáké.

GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI HELYZETKÉP

A cseh gazdaság a belpolitikai instabilitás és a költségvetés egyre növekvő hiánya ellenére a térségben a legstabilabb, amit jól példáz, hogy 2006-ban a gazdasági növekedés már a második évben a rekordnagyságú 6,1 százalékon alakult. Az ország lendületes konvergenciafolyamatát jelzi, hogy GDP növekedése nem csak az uniós átlagértéket múlja felül, de a cseh gazdasági bővülés a térségben is az erős középmezőnyben van. A vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó hazai össztermék 2005-ben haladta meg a portugál értéket, így Csehország az újonnan csatlakozott közép- és kelet európai országok közül – Szlovénia után – másodikként érte el egy régi tagállam fejlettségi szintjét. A csehországi mutató jelenleg – a magyar értéket 13 százalékponttal felülmúlva – a 25-ök átlagának 76 százaléka. Az előrejelzések szerint az egy főre jutó GDP 2009-re eléri a közösségi átlag 82 százalékát.

2006-ban a cseh gazdasági fejlődés mögött az előző évek exportvezérelt növekedésével ellentétben a hazai kereslet bővülése állt. A fogyasztás 4,1 százalékkal haladta meg az előző évet, aminek köszönhetően a beruházások is rekordmértékű – 7,3 százalékos – növekedést mutattak. A fogyasztás bővülését a foglalkoztatás növekedése, az alacsony infláció, valamint a bérek meglehetősen gyors növekedése idézte elő. Ugyanakkor a magánszemélyek megtakarításai tovább csökkentek, ami a hitelállomány növekedésével párhuzamosan további fogyasztáserősödést generált.

Az elmúlt négy évben a cseh külkereskedelem volumene nem csupán másfélszeresére nőtt, hanem (a térségben Magyarország mellett) az export jóval nagyobb mértékű növekedésének köszönhetően 2005-től 1,3 a tavalyi évben pedig a 1,5 milliárd eurós értéket is meghaladó pozitív szaldóval zárt. A szufficites külkereskedelmi egyenleg uniós relációban mind az EU25-ök, mind az EU15-ök, mind pedig a 2004-ben csatlakozott 10-ek tekintetében javuló, illetve stagnáló értéket mutat. Az EU25-vel folytatott kereskedelem több mint 4 milliárd, az EU15-vel és a Tizekkel pedig 2 milliárd eurót meghaladó aktívummal zárta a 2006-os évet. A régi tagállamokkal folytatott kereskedelem a 2005-ös 500 milliós szufficittel szemben tavaly

már több mint 2 milliárd eurós többlettel zárt. A külkereskedelem ilyen mértékű javulása az elektronikai termékek és a járművek kivitelének köszönhető. E két ágazat így nem csak a gazdasági növekedés és az ipari termelés meghatározó szektora, de az ország külkereskedelmének is versenyképes és növekvő szegmense.

A cseh gazdaság szoros uniós integrációját jelzi, hogy importjának 80, exportjának 83 százalékát bonyolítja a 25-ökkel, ezen belül azonban a 2004-ben csatlakozott 10 tagország részesedése alacsony: csupán 16, illetve 18 százalékos. Az árústruktúra tekintetében kiemelkedő a már említett feldolgozott termékek és gépek szállítóberendezések külkereskedelme, azaz a magas- illetve közepes technológiai szintet képviselő iparágak mind a kivitel mind a behozatal esetében meghatározó részesedéssel bírnak.

A kedvező külső környezetnek – elsősorban a német gazdasági konjunktúrájának –, valamint az exportdinamikának köszönhetően a cseh feldolgozóipari termelés az előző évhez viszonyítva tavaly 14 százalékkal bővült. A belső kereslet generálta a szolgáltatási szektor 10,4 százalékos, ezen belül a pénzügyi szolgáltatások 6,8 százalékos növekedését a tavalyi évben.

2006-ban a cseh ipari kibocsátás kétszámjegyű (10%) bővülése – amely rekordmértékű az ország történetében –, főként a járműgyártás-, elektromos gépgyártás valamint a fémalapanyag-ipar és a gumi- és műanyag termékek gyártásában regisztrált termelés-növekedésének volt köszönhető. A cseh ipari kapacitások bővülésének következtében a 2005-ös csökkenés után 2006-ban – a magas hozzáadott értéket képviselő termékek mellett a nehézipar is fellendülést mutatott (különösen a fémalapanyagok gyártása területén).

A külföldi befektetéseknek köszönhetően a cseh gazdaság meghatározó ágazta a járműgyártás, ugyanis az autóiipari vertikum egészében a feldolgozóipari termelés 15-20 százalékát adja és összességében 130 ezer embert foglalkoztat. A járműgyártási konjunktúra kedvezően hatott más iparágak termelésének alakulására is. A már említett fémipar közel 9 százalékos növekedést mutatott fel 2006-ban az előző évihez képest. A kapacitások bővülésével, ami nem csak a már meglévő telephelyeken megvalósuló beruházásokat, hanem újabb cégek megjelenését – így a koreai Hyundai autóiipari cég Ostrava melletti Nosovicében létesítendő üzemét – is jelenti, a jelenlegi évi 900 ezres termelés éveken belül elérheti a 1,2 milliós darabszámot is.

A hosszú évek óta tartó cseh gazdasági konjunktúra eredményeképpen a 90-es évek végén még 8-9 százalékon stagnáló munkanélküliség immár harmadik éve csökkenő tendenciát mutat. 2006-ban a munkanélküliségi ráta 7,1 százalékon volt, és a jelenlegi gazdasági mutatók mellett az idei évben az előrejelzések a 6,5 százalékos értéket is elképzelhetőnek tartják. Mindazonáltal a foglalkoztatási ráta (a 15-64 éves korú népesség tekintetében), hasonlóan Magyarországhoz, az utóbbi öt-hat évben stagnált, a különbség csak az, hogy míg a magyar érték az egyik legalacsonyabb a három éve csatlakozott országok között, addig Csehországban az uniós (EU25) átlagot meghaladó 65,3 százalék a mezőnyben a negyedik legmagasabb.

Csehország az 1998-ban megkezdett magánosítás lezáró szakaszához közeledve már nem képes nagytömegű külföldi befektetés importjára. Az elmúlt években évi 4-5 milliárd eurós investíció, a távközlés privatizációjától eltekintve jórészt pótlólagos és zöldmezős beruházásokból származik. Lengyelországhoz hasonlóan Csehországban sincsenek jelentős magyar külföldi befektetések. A cseh tőke azonban a térség országaiban igen aktív. Érdekes különbség, hogy míg a magyar tőke jelentős része privatizált, nagyobb hányadban külföldi tulajdonú vállalatok régióbeli terjeszkedését jelenti, addig a cseh esetben ez egy állami kézben lévő energetikai vállalat akvizícióit foglalja magában. A Cseh Elektromos Művek (CEZ) egy, az energiaipar teljes vertikumát felölelő állami kézben lévő holding. Az energiaszolgáltatás mellett

termelőegységekkel (erőművek) rendelkezik Lengyelországban és Bulgáriában. Tekintettel arra, hogy egyfelől az energetika mind a régióban, mind pedig Nyugat-Európában stratégiai ágazatnak számít, valamint, hogy az energiatermelés és energiaellátás az európai fenntartható fejlődés egyik meghatározó eleme, a cég kulcspozíciója vitathatatlan.

A kormányzat további terveiben szerepel a CSA cseh nemzeti légitársaság, a prágai repülőtér, a Cseh Posta, valamint a Cseh Államvasutak egyes részeinek magánosítása is. A CEZ azonban állami kézben maradna, meghatározott hányada ugyanis belekerülne a nyugdíjalapba.

Az ország kedvező gazdasági mutatói ellenére, az év elején kevés többséggel megalakult kormánynak radikális reformokat kell megvalósítania az államháztartás és a közszféra szintjén. A kormányzat a költségvetés közép- és hosszú távú stabilitását elsősorban az egészségügyi és a nyugdíjreform megvalósításában látja. Az elosztórendszerek újragondolása során azonban nem csupán a bevételi-kiadási oldal átalakítása valósul meg, de érvényesülnek olyan társadalmi célok is, mint a szolidaritás elvének megvalósítása, a gyermeket nevelő családok előnyben részesítése, ugyanakkor az egyéni felelősségvállalás és az öngondoskodás feltételeinek kialakítása is.

A nyugdíjreform során első lépcsőben a felosztó-kirovó rendszer átalakítása történik meg, amely a nyugdíjkorhatár 65 éves korig történő fokozatos kitolásával párosul – ezzel a minimális befizetési idő 35 évre emelkedik. A politikai pártok egyetértésével megvalósítandó reformfolyamat része továbbá a befizetések maximálása, valamint a nyugdíjba vonulás rugalmas és választható módjának és finanszírozásának kidolgozása. A közép- és hosszú távú tervekben az egyes befizetők nyugdíjalapban történő elkülönítése, a többféle megtakarítási forma bevezetése szerepelne, ami a magasabb megtakarítási rátákon keresztül, valamint a nagyobb munkavállalói részvállalás következtében, illetve az elkülönített nyugdíjalapok segítségével a költségvetés tehermentesítését szolgálná. A harmadik szakaszban megvalósulna az egyéni hozzájárulás, illetve megtakarítás rendszere, érvényesítve a kívülmaradás (opt-out) lehetőségét is.

A nyugdíjrendszer mellett a másik nagy társadalmi elosztórendszer, az egészségügyi biztosítás, illetve finanszírozás reformja is napirenden van. Ha a konvergenciaprogramban foglaltakat sikerül tartani, a reform elemei először a 2008-as költségvetésben jelennek meg. Az egészségbiztosítási rendszert – a nyugdíjrendszerhez hasonlóan – a szolidaritás elvét szem előtt tartva alakítják át. A betegközpontú ellátórendszer, valamint az intézmények közötti verseny feltételeinek kialakítása mellett az egyik legfontosabb feladat a nagyobb átláthatóság érdekében a biztosítótársaságok (jelenleg 10) részvénytársaságokká alakítása. A biztosítottaknak lehetőségük van egy magasabb biztosítási hozzájárulás mellett extra szolgáltatások igénybevételeire is. A hazánkban is tetemes kiadási tételt jelentő gyógyszerkassza átláthatósága szintén a reform részét képezi. A szakpolitikai programok megvalósításán túl azonban a lakosság az új tételek bevezetését érzékeli leginkább. Ilyen lesz 2008 januárjától a 30 koronás (270 forint) vizitdíj, a 90 koronás mentőszolgálati díj, valamint a 60 koronás kórházi napidíj bevezetése.

A parlamentben a leghevesebb vita azonban az egészségügyi intézetek magánosítása körül zajlik, amelyet nem csak a lakosság nagy hányada ellenez, de a szociáldemokrata és a kommunista (Cseh- és Morvaországi Kommunista Párt) ellenzék is határozottan elutasítja, ahogyan a biztosítók üzleti társaságokká való átalakítását is.

INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉNY

Csehország komoly és sikeres erőfeszítéseket tesz a maastrichti kritériumok teljesítése, ezen keresztül pedig a nominális konvergencia megvalósítása érdekében. A fogyasztói árakon számított infláció 1998 óta, ha nem is töretlenül, de csökkenő trendet követ. Ez a gazdaságpolitikai irányvonal változásán túl a megváltozott monetáris politikának is köszönhető (árstabilitás megteremtése). Az elmúlt időszakban az infláció hektikusságát az élelmiszerárak, a közvetett adók, valamint a szabályozott árak alakulása határozta meg. Az importárak a korona felértékelődése miatt csökkenő trendet mutattak. A 2005-ös 1,6 százalékos átlagos éves infláció – amely a referenciaérték alatt maradt – 2006-ra a közvetett adók, valamint a szabályozott árak emelkedése miatt 2,1 százalékra emelkedett. A borúlátó előrejelzéseknek az adhat alapot, hogy a fogyasztói árnövekedésnek újabb lendületet adhat a belső kereslet, valamint a kibocsátás növekedése. Az elkövetkező időszakban a konvergenciafolyamat ugyanakkor szintén befolyással lehet az inflációra.

A bérnövekedés a 90-es évek közepétől közel egy évtizedig a termelékenységnövekedést meghaladó mértékben nőtt. A 2003 óta tartó időszakban azonban a bérnövekedés dinamikája alábbhagyott, részben a minimálbér mérsékelt emelkedése, részben pedig a termelékenységi mutatók jelentős javulásának következtében.

Az elmúlt időszakban a gazdasági növekedés hozadékaként a megnövekedett adóbevételeknek köszönhetően a költségvetés hiányát sikerült a 2002-es 6,8 GDP-százalékos értékről 2005-ben 3,5 százalékra, 2006-ban pedig 2,9 százalékra leszorítani. Az idej előjelzések azonban nem csökkenést, hanem a tavalyihoz hasonló mértékű hiányt jeleznek előre, sőt a kormány legfrissebb várakozásai szerint a deficit a 4 százalékot is meghaladhatja. Ezért, ha Csehország teljesíteni akarja a Stabilitási és Növekedési Paktumban foglaltakat, további konszolidációs intézkedések megtételére lesz szükség. Ennek fontosságára hívta fel a figyelmet az Európai Bizottság május végi közleményében is, amelyben kifogásolta, hogy nem lát garanciákat az idej évben az államháztartási hiány lefaragására. A Bizottság a benyújtott konvergenciaprogramban hiányolta a túlzott deficit csökkentésére tett erőfeszítéseket, tekintettel arra, hogy a hiány 2006-ban már 3 százalék alatt is volt, és a gazdasági növekedés következtében befolyt többlet szintén alapot adhat a kívánatos érték elérésére. Ennek érdekében történik a nagy elosztórendszerek már említett reformja, továbbá az állami hivatalokban és minisztériumokban történő létszámcsonkítás. Ennek egy része megtakarításként jelentkezik a kiadási oldalon, másik fele azonban a meglévő bérszínvonal emelését szolgálja majd.

Az államadósság tekintetében Csehország teljesíti a konvergenciakritériumot. A GDP-ben mért bruttó államadósság gyakorlatilag stagnál: mind 2005-ben, mind 2006-ban 30,4 százalékot tett ki – ami messze a 60 százalékos referenciaérték alatt marad. A cseh kormány 2007 elején elfogadott reformelképzelései alapján az euró bevezetésének céldátuma 2012 lett.

A 2007-2013-as költségvetési időszakban Csehország 26,7 milliárd eurós pénzügyi támogatásra pályázhat a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap keretében. Összehasonlításképpen ez 2004-es árakon számolva csaknem tízszerese a 2004-2006-os időszakban odaítélhető összegnek. A támogatott 7 konvergencia régió – Csehországban összesen nyolc NUTS 2-es régiót alakítottak ki – több mint 9 millió főt, a lakosság 88,6 százalékát foglalja magában. Csehország az előző (rész)költségvetési időszyakra vonatkozóan, 2006 október végéig a 2004-2006 között pályázható pénzek 85 százalékát fedte le szerződésekkel, ami az újonnan csatlakozott országokkal történő összehasonlításban átlagos értéknek számít. Ugyanakkor 2006 végéig a

megnyert összegeknek csupán a 35,7 százaléka került kifizetésre, ami a lett arány után a legalacsonyabb.

Csehország 2007 júliusában az uniós irányelvek 98,28 százalékának átvételével a 21. helyen állt a 27-ek rangsorában, ami azt mutatja, hogy Prága a belépés óta trendszerűen a gyengébben teljesítők közé tartozik a jogharmonizáció terén. Ráadásul Csehország és Lengyelország került a legtöbb (a tagság harmadik évében összesen 12) alkalommal az Európai Bíróság elé a közösségi jog megsértése miatt.

A legfrissebb közvéleménykutatások szerint a cseh lakosság egyre nagyobb része értékeli pozitívan az ország uniós tagságát. Míg 2005-ben a megkérdezettek 44 százaléka válaszolt egyértelmű igennel arra, hogy „Mindent figyelembe véve, Ön szerint az országának előnyére vált Európai Unió tagsága?”, addig 2006-ban már 51 százalékuk vélte így. Az ország általános megítélése már korántsem ilyen pozitív, a csehek ugyanis egyre kisebb hányada gondolja úgy, hogy a jelenlegi folyamatok jó irányba haladnak. Az uniós országok között azonban így is a legoptimistább nemzetek között helyezkednek el. Összehasonlításképpen: míg a fenti kérdésre a csehek 41 százaléka válaszolt egyértelmű igennel, addig a 2004-ben csatlakozott 10 tagország átlagában 27, Magyarországon pedig csupán 13 százalék lett ez az érték. A cseh társadalom nyitottságát vagy éppen politika iránti érdektelenségét jelzi, hogy az Unió további bővítésének támogatottsága a Huszonhetek közül itt az egyik legmagasabb. Az egyre súlyosbodó orvoshiány miatt az egészségügyi tárca egyébként kifejezetten ösztönzi az újonnan csatlakozott bolgár és román orvosok munkavállalását a megüresedett csehországi állások betöltésére. A cseh orvosok elvándorlását eddig lengyel és szlovák szakemberek alkalmazásával oldották meg. Amíg az állampolgárok számára az Unió bővítése pozitív, addig a cseh politikai pártok egyöntetűen szkeptikusan állnak hozzá a kibővítéshez, hangoztatva, hogy jelenleg az EU intézményi és anyagi feltételei nem megfelelőek újabb tagok felvétele számára. Václav Klaus köztársasági elnök nyíltan kritizálja az uniós bővítési stratégiát, és az ehhez szükséges abszorpciós képesség hiányára hívja fel a figyelmet.

ÖSSZEGZÉS

A belpolitikai instabilitás ellenére a 2006-os cseh gazdasági mutatószámok az előző évit is felülmúlva a térségben az egyik legstabilabb növekedési pályát mutatták. Ez nem csupán a GDP bővülésére vonatkozik, de a harmadik éve fennálló külkereskedelmi aktívum növekedésére és nem utolsósorban a termelés- és a termelőkapacitás-bővülés eredményeképpen az évek óta stagnáló munkanélküliségi mutatószám csökkenésére is. A gazdaság motorja a térségben meghatározó ágazatként működő járműgyártás és elektronika voltak, de az előző évinél jobban teljesítő acélipar – amely az autóipari vertikum része – is kiemelkedő teljesítményt nyújtott.

A kedvező gazdasági mutatók ellenére az államháztartás hiánya az idén várhatóan a maastrichti küszöbérték felett lesz. A költségvetés egyensúlyi problémája, amely a szocialista időszakból öröklött jóléti rendszer és államigazgatás fenntarthatatlan méretéből következik, az átalakuló gazdaságok sajátja. A cseh kormány a konvergenciaprogramban lefektetetteknek megfelelően hozzákezdett a kiadási oldal, a nagy elosztórendszerek az egészségbiztosítás és a nyugellátás reformjának megvalósításához, illetve a központi adminisztráció racionalizálásához.

Csehország mutatja az új tagállamok közül a legmagasabb kereskedelmi beágyazottságot az Unió belső piacába, amiből rendre profitál is. Ugyanakkor az ország teljesítménye az uniós

jogalkalmazás, illetve a strukturális és kohéziós források felhasználása terén inkább a középmezőnyben található, miközben a lakosság egyre pozitívabban értékeli az EU-tagságot.

ÉSZTORSZÁG

Terület:	45 277 km ²	
Népesség:	1,35 millió	
Főváros:	Tallinn	
Hivatalos nyelv:	észt	
Pénznem:	észt korona (EEK)	
Köztársasági elnök:	Arnold Rüütel/Thomas Hendrik Ilves	
Miniszterelnök:	Andrus Ansip	
EP képviselők száma:	6	
Tanácsi szavazatok száma:	4	
Bizottsági tag:	Siim Kallas	
Bizottsági tárca:	alelnök, bizottsági adminisztráció és pénzügyi ellenőrzés	
GDP/fő PPS (2006):	16 000 euró	
GDP/fő EU25 = 100 %	65 %	

POLITIKAI HELYZETKÉP

A 2007. márciusi parlamenti választásokat követően a korábban is fő kormányzati erőt adó Reform Párt alakíthatott ismét kormányt Észtországban. Andrus Ansip korábbi miniszterelnök a várakozásokkal ellentétben nem újította meg a Közép Párttal alkotott szövetséget, hanem új koalíciós partnereket keresett. A konzervatív Pro Patria Res Publica Unió (IRL) és a balközép Szociáldemokrata Párt részvételével alkotott jelenlegi koalíció az előzőnél ideológiailag koherensebbnek tűnik, mégsem valószínű, hogy kitart a következő, 2011-ben esedékes választásokig. Ennek egyik oka, hogy az észt belpolitikára alapvetően nem jellemző a túlzott stabilitás – a jelenlegi már a 13. kormány az ország függetlenné válása óta. A legtörekényebbnek eddig gazdaságpolitikai sikerességük ellenére is éppen a jobbközép kormánykoalíciók bizonyultak, mivel rendszerint áldozatul estek különböző személyi ellentéteknek, vagy viszonylag jelentéktelenebb vitáknak.

Másrészt a Pro Patria Res Publica Unió egyértelműen arra törekszik, hogy a következő választásokra a legnépszerűbb párttá váljon, ami elkerülhetetlenné teszi a ciklus második felében a két fő koalíciós partner közötti konfliktusok kiéleződését. Amennyiben ez bekövetkezik, a miniszterelnök felújíthatja a 2005-2007 között fennálló koalíciót a Közép Párttal. Bár mindkét párt liberális pártként definiálja magát, képviselőik pedig közös frakcióban ülnek az Európai Parlamentben, a balközép-liberális Közép Párt és a liberális konzervatív Reform Párt közötti ideológiai különbségek mégis jelentősebbnek tűnnek, mint a Reform Párt és a konzervatív IRL között. Ehhez járult még a szovjet hősi emlékmű elmozdítása körüli konfliktus, amelyet a Kö-

zép Párt erőteljesen ellenezett. Ennek ellenére elképzelhető, hogy ha megromlik a viszony a jelenlegi kormánypartok között, a két liberális párt ismét koalícióra lép egymással.

A parlamenti választásokat megelőzően a még 2006 augusztus-szeptemberében lezajlott köztársasági elnökválasztás kavarta fel az észti belpolitika amúgy sem nyugodt vizét. A parlamentben háromszori voksolás után is hiányzott néhány szavazat a szükséges minősített többséghez, így végül elektori kollégium döntött a legfőbb közjogi méltóságról. Az akkor kormányzó koalíció két pártja, az azóta ellenzékbe szorult Közép Párt és a Néppárt ugyanis nem volt hajlandó részt venni a választáson, hogy az elektori szavazással megnyissa az utat Arnold Rüütel hivatalban lévő köztársasági elnök újraválasztása előtt. Politikai elemzők felhívták a figyelmet arra, hogy a két párt (és elsősorban a Közép Párt) parlamenti bojkottja mögött az állhatott, hogy a párt vezetője, Edgar Savisaar Arnold Rüütel személyében látta leginkább biztosítottjának saját visszatérését a miniszterelnöki székbe a 2007. márciusi választásokat követően.

Az elektori szavazás eredményeképp végül az eredetileg is legesélyesebbnek tartott jelölt, Toomas Hendrik Ilves lett Észtország új köztársasági elnöke, a Közép Párt és a Néppárt ugyanakkor jelentős politikai veszteséggel került ki a helyzetből. Az elnökválasztás körüli több hetes küzdelem ismét rámutatott a választási rendszer hiányosságaira. Az alkotmány 1996-os módosítása óta, amikor is bevezették a jelenlegi kétszintű rendszert, valamennyi köztársasági elnököt végül az elektori kollégium választotta meg. Szükségesnek tűnik tehát az alkotmány módosítása, a kérdés csak az, hogy a közvetlen elnökválasztásra, vagy annak a parlamenti szavazással történő vegyítésére érdemes-e áttérni (ez utóbbival lényegében visszatérve az első, 1992-ben lezajlott elnökválasztáson alkalmazott módszerekhez), vagy esetleg a döntéshozatalhoz elengedhetetlen minősített parlamenti többség eltörlésén érdemes-e elgondolkodni. Ehhez természetesen megfelelő politikai akarat is szükséges, az elmúlt években azonban valamennyi koalícióból hiányzott az elszántság.

Az új kormány 2007 tavaszán egyik első intézkedésével hatalmas bel- és külpolitikai vihart kavart. Bár Andrus Ansip már korábban utalt rá, hogy céljai között szerepel a második világháborús emlékmű elmozdítása Tallinn főteréről, mégis váratlanul került erre sor még a győzelem napi megemlékezések előtt. Még a kormányon belül sem talált az elképzelés feltétlen támogatásra – bár az IRL egyetértett az áthelyezés tervével, mindkét koalíciós partner inkább a május 9. utáni időpontot támogatta volna. Az április végén megkezdett munkálatok nyomán kitört zavargásoknak egy halálos áldozata, illetve több sebesültje is volt, valamint a tiltakozó tömeg által okozott anyagi kár is jelentős volt. A tüntetések, és az erős társadalmi nyomás hatására a kormány villámgyorsan befejezte a főtéren a munkálatokat és áthelyeztette a szobrot Tallinn egyik katonai temetőjébe, anélkül, hogy az eredeti terveknek megfelelően a főtéren lévő szovjet katonai sírok feltárására is sor került volna.

A szobor áthelyezése körüli belpolitikai feszültség nemcsak a koalíciós partnerek között élezte ki az ellentéteket, hanem újra felszította az amúgy is alig csillapodó etnikai konfliktusokat. Mivel az ellenzékbe kényszerült Közép Párt élesen ellenezte az emlékmű áthelyezését, érezhetően megnőtt a támogatottsága az ország lakosságának mintegy egynegyedét kitevő orosz kisebbség körében. Az észti választók körében ugyanakkor jelentősen emelkedett a Reform Párt, és különösen Andrus Ansip népszerűsége. Ezzel még élesebbé vált a pártpreferenciákat is meghatározó etnikai választóvonal.

Bár a tüntetéseknek és összecsapásoknak viszonylag hamar sikerült véget vetni, a válság gócpontja áttevéődött Moszkvába, kiélezve a korábban is terhelt orosz-észti viszonyt. Putyin élesen bírálta a döntést, míg más politikusok az észti termékek bojkottjára szólítottak fel. Emellett Oroszország a válság néhány napjára egyoldalú súlykorlátozást vezetett be a Narva határfolyón átívelő hídon, amely a legfontosabb közlekedési útvonal a két ország között. A leghatáso-

sabb megtorló intézkedést azonban az Észtországba irányuló olaj- és szénzállítmányok átmeneti leállítására, illetve drasztikus lecsökkentése jelentette. Ennek ellenére, főképp az intézkedések átmeneti jellege miatt a válság várhatóan nem befolyásolja jelentősen a 2007-es gazdasági növekedést.

Nem javított az orosz-észt kapcsolatokon az sem, hogy Észtország szeptemberben bejelentette: nem járul hozzá, hogy tengeri gazdasági övezetén át húzódjon az Oroszországot Németországgal összekötő Északi Áramlat gázvezeték. Ez a lehetőség az után merült fel, hogy Finnország a tengerfenék egyenetlensége miatt elutasította az eredeti elképzeléseket. A többi balti-tengeri ország hozzájárult az előzetes kutatásokhoz, Észtország viszont környezetvédelmi indokokra hivatkozva nemet mondott, tovább élezve ezzel a két ország közötti politikai feszültséget.

Az orosz-észt válság az internetes bűnözésben is új fejezetet nyitott, mivel először került sor megtorló lépésként interneten indított támadásokra. Mindjárt a krízis másnapján összehangolt támadás indult az észt kormányzat és különböző kereskedelmi bankok honlapjai ellen, amelyek eredetét szakértők egyértelműen Oroszországba vezették vissza. A több ezer egyidejűleg beérkező információkérés nyomán a legtöbb rendszer összeomlott és napokra le kellett állítani az interneten keresztül elérhető szolgáltatásokat. Mindez arra készítette az észt jogalkotókat, hogy újradefiniálják az internetes bűnözés fogalmát, mivel ebben az esetben a hackerek célja nem az információszerezés illetve az anyagi haszonszerzés volt, sokkal inkább az állam alapvető funkcióit befolyásoló rendszerek működésképtelenné tétele. Ez utóbbi pedig a hatályos észt törvények alapján terrorista cselekménynek minősül, így a szeptemberben előterjesztett törvénymódosítás alapján az ilyen céllal elkövetett internetes támadások akár életfogytig tartó börtönbüntetéssel is sújthatók. Az eset komolyságát jelzi az is, hogy az észt védelmi miniszter a NATO csúcstalálkozón is felvetette a problémát, ahol ígéretet kapott, hogy hamarosan új módszereket dolgoznak ki az újfajta veszély megelőzésére és elhárítására.

Összességében Észtország elégedett lehetett a válság kapcsán az EU és a NATO részéről érkező támogatással. Az Unió május 18-i csúcstalálkozóján közvetlenül is igyekezett nyomást gyakorolni Putyinra a konfliktus mielőbbi rendezése érdekében. Angela Merkel pedig személyes befolyását is próbálta latba vetni, amikor telefonon arra kérte az orosz elnököt, hogy küldjön parlamenti vizsgálóbizottságot Tallinnba az eset kivizsgálására és közvetlen megvitatására. Ugyanakkor az is nyilvánvalóvá vált, hogy az EU csakis a nemzetközi jog egyértelmű megsértése esetén hajlandó a nyílt szerepvállalásra, különben észt belügynek tekinti az eseményeket. A moszkvai észt nagykövetség 24 órás ostroma, valamint a nagykövetség személyes fenyegetettsége azonban megteremtette a hivatkozási alapot az EU-nak a diplomáciai közbeavatkozásra.

GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI HELYZETKÉP

Az észt gazdaság már 2000 óta minden évben kimagasló növekedést produkál, ami minden bizonnyal 2006-ban érte el a csúcspontját. A 11,4 százalékos GDP növekedést még a balti régió hasonló ütemben fejlődő országai közül is egyedül Lettország tudta valamelyest túlszárnyalni. Figyelemre méltó, hogy az újonnan csatlakozott országok közül egyik legalacsonyabb fejlettségi színtről induló Észtország mára Szlovénia és Csehország kivételével valamennyi új tagországot megelőzte. Jelenleg az EU25 átlagához viszonyítva 64,8 százalék az egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson mérve, ami a folyamatos, évenkénti csaknem 5 százalékpontos javulás eredménye.

A 2007-es év az eddigi adatok és előrejelzések alapján enyhe lassulást hoz, a GDP növekedési üteme várhatóan 10 százalék alá csökken. Még így is veszélyeket hordozhat azonban a gazdaság túlfűtöttsége, amire az IMF is több ízben felhívta a figyelmet. Ennek nyilvánvaló jele többek között a növekvő folyó fizetésimérleg-hiány, a makacsul magas maginfláció, illetve a gyorsan növekvő, nagyobb részben külföldről finanszírozott hitelállomány. Ugyanakkor az észti nemzeti bank számításai szerint ahhoz, hogy Észtország hosszú távon is folytatni tudja rendkívül gyors konvergenciáját az EU15 államaihoz, stabilan 7-8 százalék körüli gazdasági növekedésre lenne szükség évről évre.

A belső kereslet 2006-ban már a gazdasági növekedés legfőbb motorjává lépett elő, átveve az export korábbi vezető pozícióját. A fogyasztás 15,7 százalékkal haladta meg az előző évet, emellett a beruházások is rekordméretű, 19,7 százalékos növekedést mutattak. A fogyasztás ilyen méretű bővülését a munkanélküliség évek óta tartó csökkenése és a bérek jelentős emelkedése idézte elő. Bár a keresleti nyomás 2007-ben a növekvő kamatlábaknak és a magánszektor jelentős eladósodottságának köszönhetően valamelyest enyhülni látszik, még mindig a növekedés legfőbb tényezője, ami ugyanakkor az export visszaesésének is köszönhető.

A 2006 végén még mind az export, mind az import tekintetében két számjegyű bővülést felmutató külkereskedelem 2007 elejére némiképp veszített dinamikájából, ami egyúttal a külkereskedelmi egyensúly további romlásához vezetett. A tetemes, GDP-arányosan 22,9 százalékos külkereskedelmi deficit tehető nagyrészt felelőssé a 2006-os rekordméretű folyó fizetési hiányért is. Több szempontból is nagy szükség van tehát a fiskális fegyelem fenntartására: egyrészt a kormánynak ez az egyetlen eszköze a gazdaság túlfűtöttségének mérséklésére, illetve a folyó fizetési deficit megfékezésére, másrészt a maastrichti kritériumok, főképp az inflációs feltétel teljesítéséhez is elengedhetetlen a restriktív politika fenntartása. A folyó fizetésimérleg deficitjének erőteljes csökkenésére ugyanakkor csak azután lehet valójában számítani, ha a beruházási igény jelentősen alábbhagy, mivel a megtakarítási ráta Észtországban már jelenleg is hasonlóan magas, mint Nyugat-Európa államaiban.

A növekvő külkereskedelmi hiányt 2006-ban már a külföldi tőke beáramlása sem tudta jelentősen ellensúlyozni. A korábban az egész közép-és kelet-európai térség legjobb tőkevonzójának számító Észtország 2006-ban jelentős visszaesést volt kénytelen elkönyvelni. A működőtőke-beáramlás a 2005-ös rekordszintről csaknem a felére, 1282 millió euróra esett vissza, igaz, Észtország ezzel abszolút értékben még mindig balti szomszédjaihoz hasonlóan teljesít, egy főre jutó FDI tekintetében pedig meg is előzi őket, csakúgy, mint Magyarországot. A visszaesés egyik oka, hogy a privatizáció jórészt befejeződött, sőt az észti vasúti társaság reprivatizációjára is sor került 2007 elején. A privatizáció kérdése ugyanakkor feszültségeket generál a koalíciós partnerek között is, mivel a Szociáldemokrata Párt nagyobb beleszólásra vágyik a még megmaradt állami cégek vezetésébe, a Pro Patria-Res Publica Unió (IRL) viszont folytatná az állami vagyon értékesítését. Ez érintheti az észti nemzeti légitársaságot is, amelyben 34 százalékos tulajdonától válhatna meg az állam.

A külkereskedelem szerkezetében 2006-2007 sem hozott jelentősebb változást. Továbbra is Finnország a legfontosabb külkereskedelmi partner, bár mind export- mind importrészesedése csökkent 2005-höz viszonyítva. A többi partner (Svédország, Oroszország, Németország, illetve a másik két balti állam) részaránya nem változott számottevően. Észtország külkereskedelme évek óta stabilan kötődik az Európai Unióhoz, igaz, 2006-ban csökkent az EU részesedése az észti exportból, tovább növelve ezzel az Unióval szemben fennálló tetemes külkereskedelmi hiányt.

Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy az orosz import bizonyos része olyan olaj, amely csupán tranzitként halad át az országon, a külkereskedelmi adatokban azonban nem szerepel elkülönítve az Észtországban felhasználásra kerülő importtól. Így fordulhat elő az a furcsa helyzet, hogy például Togo 8 százalékos részesedésével 2007 első felében előkelő helyet foglalt el Észtország exportpartneri között, a Togoba irányuló kivitel azonban csaknem kizárólag orosz tranzit olajat jelent. Emellett természetesen jelentős Észtország orosz energiahordozóktól való függése, az észti gazdaság olajszükségletének csaknem háromnegyede származik keleti szomszédjától. 2006-ban ráadásul felére csökkent a litván olajtermékek importja, mivel márciusban Oroszország szivárgásra hivatkozva határozatlan időre elzárta a litván olajfinomítót ellátó kőolajvezetékét. Valójában azonban mindez egyfajta sajtóságos megtorló lépésként értelmezhető válaszul arra, hogy Litvánia lengyel befektetőknek adta el az olajfinomítót.

A kivitel összetételét tekintve az elmúlt években alig érzékelhető, de kedvezőtlen eltolódás indult meg a magas feldolgozottságú termékek (elsősorban a gépipar, az elektrotechnikai és telekommunikációs berendezések) irányából az alacsonyabb feldolgozottsági fokú (például faipari vagy textilipari) termékek javára. A szolgáltatások egyenlege ugyanakkor rendre pozitív, igaz egyre csökkenő mértékben, ami főképp a közlekedési szolgáltatások növekvő importjának, valamint a turizmusból származó bevételek stagnálásának köszönhető. Az export romló versenyképességéért elsősorban az elmúlt években jelentősen megemelkedett bérek tehetők felelőssé. Ennek következtében Észtországnak egyre növekvő hangsúlyt kell fektetnie a magasabb hozzáadott értéket képviselő, tudásalapú technológiák fejlesztésére.

A dinamikus növekvő munkaerőpiaci kereslet következtében a munkanélküliség 2006-ban minden eddiginél alacsonyabbra, 5,9 százalékra csökkent. Ezzel párhuzamosan a foglalkoztatás is bővült mintegy 4 százalékponttal, az EU15 átlagához viszonyítva is magas, 68,1 százalékos rátát elérve a 15-64 év közöttiek tekintetében, ami főként a munkaerőpiacra visszatérő munkavállalóknak volt köszönhető. Az új munkahelyek többsége a terciér szektorban létesült. Fennáll a veszélye ugyanakkor, hogy a rendkívül meredek, tavaly mintegy 15 százalékos reálbér-emelkedés a versenyképesség rovására mehet, mivel jelentősen meghaladta a munkaerő termelékenységének növekedését mind az ipari szektorban, mind a gazdaság egészében.

A munkanélküliség etnikai megoszlása azonban még mindig jelentős különbségeket mutat, az orosz etnikum körében hagyományosan magasabb, mint a többségi nemzethez tartozók között. 2007 első negyedévében a különbség csaknem kétszeres volt: az észti állampolgársággal nem rendelkezők (legfőképp oroszok) vonatkozásában 7,9 százalékos, az észtek esetében 4 százalékos munkanélküliséget mértek. Minden bizonnyal nem segít a helyzetükön, hogy 2007 júniusától valamennyi állandó tartózkodási engedélyhez folyamodó munkavállalót köteleztek az alapfokú észti nyelvvizsga letételére, ami az országon belüli, még mindig a lakosság mintegy egytizedét kitevő hontalan orosz kisebbség mellett egyúttal a külföldről bevándorlók munkavállalási lehetőségeit is erősen korlátozza.

INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉY

Észtország 2004 júniusában csatlakozott az ERM II árfolyamrendszerhez és sokáig minden reménye megvolt arra, hogy az elsők között, 2007 januárjában bevezethesse a közös valutát. Ezek a remények az infláció megugrásával, majd tartósan növekvő trendjével tavaly nyáron váltak végleg semmivé. Jelenleg nincs újabb hivatalos céldátum, bár a kormány továbbra is hangsúlyozza, hogy legfőbb gazdaságpolitikai prioritása az euró minél korábbi bevezetése, erre azonban 2011-2012 előtt aligha kerülhet sor.

A fogyasztói árak az uniós csatlakozás után ugrottak meg, amit rövid távon még lehetett az adóharmonizáció miatt kényszerűen megemelt ÁFA- és jövedéki adó kulcsokkal magyarázni. A tavalyi 4,4 százalékos, majd a 2007 első negyedében már az ötéves csúcsot megdöntő, 5,7 százalékos fogyasztói árindex azonban már egyértelműen a gazdaság túlfűtöttségének a jele. A növekvő bérek és a gyorsan bővülő fogyasztás mellett a jelentős külföldi hitelállomány is inflációt gerjesztő tényező. A külföldi, nagyrészt más északi, illetve balti országok bankcsoportjaihoz tartozó kereskedelmi bankok közötti éles piacszerzési verseny ugyanis rendkívül leszorította a kamatlábakat. Ugyanakkor az új hitelkihelyezések jelentős részben a dinamikus növekvő, és egyben számottevő inflációt generáló ingatlanpiachoz köthetők. Emellett természetesen a növekvő olajárak, illetve azok beépülése más termékek és szolgáltatások árába, például a szállítási költségek emelkedésén keresztül, szintén kedvezőtlenül hatott az árak alakulására. A kormány feladta korábbi rövid- és középtávú inflációs célkitűzéseit, és jelenleg nem számol azzal, hogy 2009-2010 előtt a közelébe kerülhet a maastrichti kritérium által meghatározott referenciaértéknek. Bizonyos fogyasztási adók, illetve az energiaárak ÁFA-emelésének átütemezésével viszont azt próbálja elérni, hogy ezek hatása minél hamarabb, lehetőleg 2008 elején tetőzzön, annak érdekében, hogy az infláció csökkenése is hamarabb megindulhasson.

A fiskális feltételek teljesítésével ugyanakkor Észtországnak hagyományosan semmi gondja, államadóssága ismét rekord alacsony az Unió egészét tekintve is (4,1%), ráadásul csökkenő trendet mutat. A költségvetés már hatodik éve szufficit, szintén javuló tendenciával. Figyelemre méltó, hogy 2006-ban úgy sikerült 3,8 százalékos többletet elérni, hogy eközben egyrészt már a 2007 márciusi választás előkészületei folytak, másrészt a 2005-ös évhez hasonlóan sor került pótköltségvetésre is, amelyben gyakorlatilag az addigi aktívum újraelosztásáról született döntés. 2007-ben még ennél is jelentősebb szufficitre lehet számítani, mivel az eddigiektől eltérően már eleve nem a kiegyensúlyozott költségvetés, hanem 1,9 százalékos többlet az ideai cél.

A kormányzati bevételek ilyen jelentős növekedése mögött elsősorban a gazdaság rendkívül dinamikus növekedése, illetve a foglalkoztatás bővülése és a reálbérek emelkedése áll. Annak ellenére, hogy a kormány megvalósította az előző ciklus alatt megkezdett adócsökkentés következő lépését, újabb 1 százalékponttal mérsékelve a személyi jövedelemadó kulcsát, a jövedelem-típusú adókból származó bevétel 2007 első felében 55 százalékkal meghaladta az előző év azonos időszakában befolyt összeget. Az új kormány még elődjénél is jobban elkötelezett az adók csökkentése terén: a személyi jövedelemadó végső kulcsa az elképzelések szerint csupán 18 százalék lesz, melyet 2011-re terveznek elérni, szemben a korábban 2009-re ütemezett 20 százalékos SZJA-kulccsal. A társasági adó terén viszont nem lesz ilyen egyszerű a kormány helyzete, mivel összhangba kell hoznia az észti adótörvényeket az Unió anya- és leányvállalatokra vonatkozó előírásaival. Észtország jelenleg nem adóztatja meg az újra befektetett profitot, az osztalékot és a szétszított profitot viszont igen. A vonatkozó EU irányelv viszont tiltja ez utóbbit, amennyiben egy leányvállalat utal át profitot egy másik országban rezidens anyavállalatnak. A kormány így valószínűleg teljességgel mentesíteni fogja az adófizetés alól ezeket a leányvállalatokat.

Az Európai Unió társadalmi megítélése jelentősen javult az elmúlt három évben. Az észtek 56 százaléka gondolta úgy 2006-ban, hogy országuk uniós tagsága összességében jó dolog, ennél is figyelemre méltóbb azonban, hogy mindössze 8 százalékuk tekintette rossznak az EU-tagságot, míg 34 százalék semleges viszonyult az integrációhoz. Ennél is nagyobb arányban (72%) vélekedtek úgy a megkérdezettek, hogy mindent egybevetve Észtország számára előnyös az uniós tagság. A közelmúltban az EU népszerűsége és társadalmi elfoga-

dottsága érzékelhetően tovább nőtt, aminek közvetlen kiváltó oka az Unió orosz-észti válság idején tanúsított magatartása.

Szintén jelentősen, 9 százalékponttal nőtt az Unió további bővítését támogatók aránya, ami azonban így is az új tagok közül az egyik legalacsonyabb (59%), ennél kevésbé egyedül Ciprus lelkesedik az újabb bővítésért, érthető okokból. Észtországot azonban a jövőbeni bővítések közvetlenül viszonylag kevésbé érintik, mégis alig mutat nagyobb fogadókészséget, mint például a régebbi tagok közül Svédország.

Az észtek jövőképe és az országukat érintő változások szubjektív megítélése ennél valamelyest vegyesebb képet mutat. A megkérdezettek 53 százaléka vélekedett úgy, hogy a dolgok egyértelműen jó irányba haladnak, 18 százalék viszont úgy érezte, hogy inkább a negatív folyamatok a meghatározóak, míg 22 százalék nem tudott egyértelműen válaszolni a kérdésre. Európai összehasonlításban az észtek azonban kifejezetten optimistának mondhatók, mivel egyedül Írországra gondolták ennél többen úgy, hogy hazájuk jó irányba halad.

Észtország az előző költségvetési időszakra vonatkozóan, 2006 október végéig a 2004-2006 között pályázható pénzek csaknem 90 százalékát fedte le szerződésekkel, ami az újonnan csatlakozott országokkal történő összehasonlításban igen jó értéknek számít. Az Unió politikai jövőjét érintő kérdésekben Tallinn az Alkotmányszerződés lelkes támogatója volt, többek között azért, mert az továbbra is garantált volna legalább hat EP-képviselői mandátumot a legkisebb államok számára. Észtország ezt a jogosultságot a Reformszerződésben is szeretné látni, és általában is támogatja, hogy az új dokumentum az Alkotmányszerződés minél több eredményét vegye át.

ÖSSZEGRZÉS

Észtországban az elmúlt hónapok nem annyira az egyébként jellemzően viharos belpolitikától, inkább a külpolitikai konfliktusoktól voltak hangosak. A szovjet hősi emlékmű áthelyezése Tallinn főteréről egy katonai temetőbe nemcsak az orosz-észti viszonyt élezte ki ismét, hanem felhívta az országon belüli etnikai ellentéteket is.

A gazdaság minden eddiginél gyorsabb ütemben, 2006-ban 11,4 százalékkal bővült, ennek következtében egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson mért GDP tekintetében Észtország már le is hagyta a legtöbb, hozzá hasonló fejlettségi szintről induló új tagországot, valamint Magyarországot is. A növekedés motorja 2005 vége óta már egyre növekvő mértékben a hazai fogyasztás, átvéve az export korábban meghatározó szerepét. A foglalkoztatottság olyan ütemben bővült, hogy a munkanélküliség minden eddiginél alacsonyabb szintre süllyedt, míg a reálbérek a termelékenység növekedését meghaladva emelkedtek. Az észti „gazdasági csoda” azonban veszélyeket is hordoz magában. A folyó fizetésimérleg növekvő hiánya, a magas infláció, valamint a növekvő, jelentős részben külföldről finanszírozott hitelállomány mind a túlfűtöttség veszélyeire hívják fel a figyelmet.

Éppen a magas infláció az oka annak, hogy Észtország ígéretes makrogazdasági teljesítménye ellenére sem csatlakozhat egyelőre az eurózónához. Ha azonban sikerül fenntartania az elmúlt években jellemző fiskális fegyelmet, Észtország minden összevetve az Unió keleti bővítésének egyik nagy nyertese lehet.

LENGYELORSZÁG

Terület:	312 685 km ²
Népesség:	38,2 millió fő
Főváros:	Varsó
Hivatalos nyelv:	lengyel
Pénznem:	zloty (PLN)
Köztársasági elnök:	Lech Kaczynski
Miniszterelnök:	Jaroslav Kaczynski
EP képviselők száma:	54
Tanácsi szavazatok száma:	27
Bizottsági tag:	Danuta Hübner
Bizottsági tárca:	regionális politika
GDP/fő PPS (2006):	12 600 euró
GDP/fő EU25 = 100 %	51 %

POLITIKAI HELYZETKÉP

Az elmúlt év lengyel belpolitikai eseményeinek meghatározó szereplője a 2005. szeptember 25-i választások eredményeképpen hatalomra került Jog és Igazságosság pártja (PiS) volt. Mivel a párt mind az előző kormányzati ciklus alatt meggyengült baloldallal (SLD), mind a liberális jobbal (PO) kizárt bármiféle együttműködést, ezért a belpolitikai stabilitás megteremtésére a kispártok bevonása révén nyílt lehetőség. A „belpolitikai patthelyzet” megoldására a PiS – a kisebbségi kormányzás kudarcából levonva a tanulságot – a radikális formációkkal kötött alkut. A tárgyalások eredményeként 2006 májusában alakult meg a PiS, az ultrabaloldali Önvédelem (Samoobrona) és az ókonzervatív Lengyel Családok Ligája (Liga Polskich Rodzin) alkotta lengyel kormánykoalíció. Az így létrejött stabilitás azonban az elmúlt év eseményeit tekintve törékenynek bizonyult, legfőképpen a koalíciós pártok sokszínűsége (szélsőbal és szélsőjobb fér meg egymással a konzervatív vezetés alatt) és markáns véleménykülönbsége miatt.

A koalíció összetartására és a kormány hitelességének (illetve sokszor támadott szalonképességének) biztosítására Kazimierz Marcinkiewicz, a ciklus első miniszterelnöke javarészt szakemberekből válogatta össze kormányát. A technokrata kormányzat azonban egy idő után már kényelmetlenné vált a hatalma kiteljesítésére és politikai programja megvalósítására felkészült Kaczynski testvérpárnak. Marcinkiewiczet 2006 nyarán menesztették, és pozícióját 2006. július 14-én a PiS vezetője, és egyben a köztársasági elnök Lech Kaczynski ikertestvére, Jaroslav Kaczynski vette át. Az „ikrek” kormányzása sajátos hangnemet vitt a lengyel belpolitikába. A Kaczynski fivérek legfőbb célként már a pártprogramban is a közélet megtisztítását tűzték ki. A kormányzás súlypontja ebből kifolyólag a belső, nemzeti kérdésekre helyeződött át

az elmúlt évben, és számtalan parlamenti bizottság alakult, hogy fényt derítsen a korrupciós ügyekre és ügynökmúltra.

A „törékeny koalíció” a gyakorlatban is bizonyította, hogy összetartása komoly politikai erőfeszítést igényel. A költségvetés, illetve a lengyel csapatok afganisztáni szerepvállalása kérdésében olyannyira kiéleződött a partnerek között a viszony, hogy 2006 szeptemberében az Andrzej Lepper vezette Önvédelem kilépett a koalícióból. A személyeskedésektől sem mentes egy hónap azonban mégsem vezetett előrehozott választásokhoz. A koalíciós partnerek az utolsó pillanatban félretették nézeteltéréseiket a hatalom megtartása érdekében, és 2006 októberében új koalíciós szerződést írtak alá. Ebben azonban a PiS-nek már komoly engedményeket kellett tennie, többek között öt miniszteri tárcát engedett át a koalíciós partnereknek. Így lett Andrzej Lepper agrárminiszter, Roman Giertych LPR vezér pedig oktatási miniszter. Az egyetlen tárca, amely érintetlen maradt, a pénzügyminiszteri poszt volt, ahol Zyta Gilowska személye a garancia a hiteles pénzügypolitika folyamatosságára.

A többségi kormányzás ellenére a lengyel belpolitikát 2007-ben sem kerülték el a koalíciós viták, és a „törékeny koalíció” a gyakorlatban is beigazolta annak stabilitásával szemben támasztott kezdeti kétségeket. A koalíció bomlásához azonban ezúttal korrupciós botrány vezetett 2007. augusztus közepén, amely Andrzej Lepper agrárminisztert érintette egy ingatlan-speculációval összefüggésben. Az ügyet a lengyel sajtó egyszerűen a „lengyel Watergate-nek” keresztelt el, mert számos politikus és üzletember ellen indult ennek kapcsán eljárás. A parlament többségi szavazással szeptember 7-én döntött önmaga feloszlításáról és új választások kiírásáról 2007. október 21-i időpontra.

Az új választások esélyeit elemezve a közvéleménykutatások azt mutatják, hogy a lengyelek többsége már nem hisz a PiS által meghirdetett „IV. Köztársaságban”, ami „tisztességeesebb, igazságosabb, emberközelibb” rendszer létrehozását ígérte. Az egy évvel ezelőtti 34 százalékos támogatás után ma már csak a megkérdezettek 24 százaléka támogatja a Kaczynski fivérek „megtisztító” elképzeléseit, a többség sokkal inkább a demokráciát, a jogszerűséget félti. Egy előrehozott választás ma egyértelműen a liberális jobboldali Állampolgári Platform (PO) győzelmét hozná (34%), a PiS 25 százalékos támogatást, Lepperék 6, míg a szociáldemokraták 5 százalékos támogatást kapnának. Nem kerülne be a parlamentbe a szélsőjobboldali Lengyel Családok Ligája és a Parasztpárt sem. Esélye van ugyanakkor parlamenti helyekre a volt köztársasági elnök, Aleksander Kwasniewski vezette demokratikus formációnak, a LiD-nek. A közvéleménykutatásokat igazolja vissza a 2006 novemberében megtartott önkormányzati választás eredménye is, ahol az Állampolgári Platform a szavazatok 30 százalékosával szerzett győzelmet, a PiS csak 22 százalékos támogatást kapott, és gyakorlatilag egyik szélsőséges formáció sem ért el 4 százalékos támogatottságot. A politikatudósok a közvéleménykutatási eredmények ellenére meglehetősen óvatosan ítélik meg ma már a lengyel pártok esélyeit, hiszen az eredmények nagyban függenek majd a szavazáson való részvétel arányától, amely az előző választások kimenetelét is jelentősen befolyásolni tudta.

TÁRSADALMI HELYZETKÉP

A lengyel politikai élet befelé fordulása, a nemzeti problémák előtérbe kerülése jelzésértékű arra nézve, mi foglalkoztatja ma az átlag lengyelt. A két évvel ezelőtti választásokat a hatalmon lévő politikai erők azzal tudták megnyerni, hogy választási kampányukban a korrupció visszaszorítására, a közélet megtisztítására helyezték a hangsúlyt. Emellett a legjelentősebb társadalmi problémákra, vagyis a jövedelemkülönbségek növekvő mértékére, illetve a munkanélküliség problémájára hívták fel a figyelmet. Az átlag lengyelt a közvéleménykutatások ér-

telmében ma is leginkább ez utóbbi problémák foglalkoztatják, különösen a munkanélküliség és ezzel összefüggésben a munkahelyteremtés (92 százalék tartja prioritásnak), amit a biztonság (létbiztonság iránti igény) követ. Mindez azt jelzi, hogy annak ellenére, hogy a rendszer-váltás óta eltelt tizennyolc év alatt dinamikus fejlődés jellemezte Lengyelországot, és a jövedelemszint-konvergencia folyamatos, az egyéni jólét biztosítása sokkal nehezebbé vált.

A vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP szintje az EU25 átlagához viszonyítva a 2004-es 48,7 százalék után 2005-re 49,8 százalékra, majd 2006-ra 51,1 százalékra emelkedett. Ez a fejlődési ütem azonban kevésnek bizonyult ahhoz, hogy a Lengyelországgal egy időben csatlakozott tagállamokhoz hasonló ütemű konvergencia következzen be.

A kedvező gazdasági konjunktúra, és az uniós csatlakozás révén megnyíló külföldi lehetőségek érezhető mértékű javulást hoztak a lengyel munkaerőpiaci helyzetben. A 2004-es 19 százalékról 2005-re 17,7 százalékra, majd 2006-ban 13,8 százalékra mérséklődött a lengyel munkanélküliségi mutató. A gyors csökkenés ellenére az állástalanok aránya továbbra is a legmagasabb az Európai Unió tagállamai között (hasonló nagyságrendű a szlovák mutató is, amely szintén hasonlóan magas szintről indult a tagság első évében). A kritikus munkanélküliségi helyzet javulása részben függ csak össze konjunkturális tényezőkkel. Annak hátterében egyrészt a demográfiai csúcs lecsengése áll, másrészt a csatlakozással megnyíló uniós munkalehetőségek következménye. Lengyelország 2004-es csatlakozása óta – becslések szerint – a 38 milliós népességű országból több mint 2 millióan indultak el szerencsét próbálni szerte Európába, ami részben felszívta az éppen piacra lépő fiatal, képzett és rugalmas munkaerőt. Ez ugyanakkor jelzésértékű arra nézve is, hogy a munkanélküliség hátterében lévő strukturális okokra (vagyis a nagyvállalatok átalakításával járó elbocsátásokra, a szakképzetlen munkaerő képzésére, felszívására) a kormányzat nem tudott megfelelő választ adni. A probléma átfogóbb jellegére utal a foglalkoztatottsági szint alakulása Lengyelországban. 2006-ban ez 54,5 százalékos volt, vagyis magasabb az előző évek értékénél, de ez az arány továbbra is az egyik legalacsonyabb az Európai Unióban.

A lengyel kormányzat a korrupció elleni küzdelmet tűzte ugyan zászlajára, az elmúlt évek feltáró munkája ellenére azonban egyelőre csekély látszata van e törekvéseknek. A lengyelek továbbra is bizalmatlanok a politikával szemben, és magasnak érzik a korrupció szintjét az országban. A Transparency International korrupciós indexe mindemellett ma már a 61. helyre helyezi Lengyelországot a világranglistán, ami némi pozíciójavulást jelez nemzetközi szinten (a tavalyi 70. helyről), az új uniós tagállamok között azonban továbbra is az utolsó helyet foglalja el Lengyelország.

INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉNY

A tagság harmadik éve a befelé fordulás időszaka volt Lengyelországban – kevés európai kérdés mozgatta meg a közvéleményt. Amíg az átlag lengyelt leginkább a munkaerő és a szolgáltatások korlátoktól mentes szabad piacának megvalósítása érdekli leginkább, addig a kormányzat a szervezett bűnözés, a terrorizmus és a korrupció elleni küzdelemben, valamint a közös energiapolitika kérdésében volt a legaktívabb az elmúlt időszakban. Az önkormányzati választások során is leginkább belpolitikai, gazdasági-társadalmi kérdések merültek fel, és az integráció legfeljebb a Strukturális Alapokból érkező pénzek mind hatékonyabb felhasználása kapcsán vált érdekessé. A Kaczynski-kormány Európa-politikája igen ellentmondásosan alakult. Amíg ugyanis a lengyel álláspont az aktuális európai kérdésekben az integráció mélyítésének szükségességét emeli ki, és számos kérdésben konstruktivitásról tesz bizonyosságot, addig a gyakorlatban – például az európai alkotmány kérdésében – Varsó a berlini deklaráció el-

fogadását kifejezetten megnehezítette, és ismét a vétó alkalmazásának taktikájához folyamodott igényei elfogadtatása végett.

Mindez annak ellenére, hogy Lengyelország az elmúlt években a gyakorlatban is érezhette az EU-tagság pozitív hatását. 2005-ben mélypontra süllyedt Oroszországgal a kapcsolat, amikor Moszkva állategészségügyi indokokra hivatkozva embargót vezetett be a lengyel hústermékekre. A lengyel kivitelnek ugyan ma már csak alig egyhatodát adják az élelmiszertermékek ebben a relációban, az embargó bevezetése mégis összesen 22 millió dolláros exportkiestést jelentett Varsónak. Ez az incidens állt a háttérben az orosz-EU tárgyalások megvétózásának, amit Lengyelország az embargó feloldásáig nem is kívánt visszavonni. A két ország között a kereskedelmi tárgyalásokat az Európai Unió diplomatái vették át.

A közös európai haderő felállítása, a közös kül- és biztonságpolitikai együttműködés további mélyítése, illetve az alkotmányozási folyamat folytatása mellett Varsó a leginkább a nemzeti energiapolitikák összehangolását, hosszútávon pedig a közös európai energiapolitika kialakítását tartja prioritásnak. Az energiapolitika (ezen belül is a gázellátás biztonsága) iránti igény Lengyelország igen nagy gázfüggőségéből (69%) adódik, amelynek legnagyobb részét az orosz piacról, illetve a közép-ázsiai volt tagköztársaságokból szerzik be. Lengyelország emellett kiemelt tranzitország, az EU15 tagállamok gázszükségletének mintegy 15 százaléka (évente kb. 20-25 milliárd m³ gáz) érkezik a Lengyelországot átszelő Yamal1 vezetéken keresztül. A Balti-tengeren keresztül megépítendő orosz-német vezeték projektjét Varsó (és a Balti államok) nem pusztán történelmi reflexből támadták meg. A lengyel álláspont háttérben még csak nem is az így kieső tranzitbevételek játsszák a fő szerepet. Varsó sokkal inkább a Yamal2 vezeték tervbe vett megépítésének elmaradását fájlalja, ami egyrészt jelentősen olcsóbb (és környezetvédelmi szempontból is biztonságosabb) projekt lenne, mint az Északi-tengeri gázvezeték (az előbbi költsége 1,1 milliárd USD, míg az utóbbi 5,7 milliárd USD lenne). Emellett Varsó azért is ellenzi a végsőkéig az ily módon történő diverzifikálást, mert ezzel energiabiztonságát látja veszélybe sodorni. A Nyugat ellátásának alternatív útjával Moszkva szabad kezet kapna ugyanis arra, hogy az energiát zsarolási eszközként, politikai akaratának érvényesítésére használja fel ezúttal már Varsóval szemben is. Lengyelország álláspontja ezért az, hogy akkor érzi biztonságban magát, ha Moszkva csak úgy tudja elvágni a lengyel energiaellátást, hogy azzal az EU15-ök energiaellátása is érintve legyen. Lengyelország ebből a logikából kiindulva támogatja az európai szolidaritás kiteljesítését az energiapolitika kérdésében, és a tárgyalásokat kifejezetten uniós szinten tartja csak elfogadhatónak. Varsó véleménye ugyanis az, hogy a bilaterális tárgyalások Moszkva pozícióját erősítik, hiszen ezzel Oroszország ki tudja egymás ellen játszani az egyes európai tagállamokat.

Angela Merkel hatalomra kerülése, és a kancellár 2007 márciusi varsói látogatása sokat javított a mai napig is megterhelt német-lengyel viszonyon. A külpolitikai kérdéseket elődjénél pragmatikusabban és távolságtartással kezelő Merkel gesztusokkal és tettekkel érzékeltette keleti szomszédja kiemelt fontosságát a német külpolitika (és az Európai Unió) számára. Ugyanakkor azt is kifejezte, hogy az Unió a támogatásért cserében Lengyelország határozottabb állásfoglalását és részvételét várja el az európai kérdésekben. Varsó (értsd Jaroslaw Kaczynski) látszólag elfogadta a német baráti kézfogást, ám a berlini csúcs alatt félreérthetetlen kommunikációval hozta a német szomszéd tudomására személyes ellenérzéseit. A közvéleménykutatások mindemellett azt mutatják, hogy ma már a lengyelek többsége félretette a korábbi ellenségképet (amíg a rendszerváltáskor még 88 százalék félt a németektől a történelmi előzmények miatt, addig ma már ez az arány 21 százalékra csökkent). Az oroszokkal szembeni félelem a korábbi 25 százalékról ugyanakkor jelentősen felerősödött (67 százalékra).

Ami a mindennapos tagállami feladatokat illeti, a jogharmonizáció terén Lengyelország a 2007 júliusi állapot szerint a 27 tagállamból a 19. helyet foglalta el az EU-irányelvek 98,64 százalékanak átvételével, ami a vizsgált országok mezőnyében az utolsó előtti helyet jelenti a cseh transzpozíciós ráta előtt. A legkevésbé harmonikus az igazodás az egységes belső piac és az energia- és közlekedéspolitika terén, miközben a jogszabályok teljes körűen átvételre kerültek a versenypolitika, a foglalkoztatás és társadalompolitika, a mezőgazdaság, az oktatás, a kultúra és az információs társadalom területén. Ami a jogsértési eljárások számát illeti, itt is a legrosszabbul Lengyelország teljesített Csehországgal együtt: a tagság harmadik évében mindkét tagállamot 12 esetben idézte az Európai Bizottság a luxemburgi Bíróság elé.

703 fővel a bizottsági állásoknak 3,1 százalékát töltik be lengyelek, ami az új tagállamok sorában kiemelt helyet biztosít számukra.

Lengyelország az Európai Unió fejlesztési támogatásaiból a 2004-2006 években összesen 13,55 milliárd euróra számíthatott, ezen belül 11,2 milliárd euróra uniós transzferek, 2,3 milliárdra pedig a kifutó előcsatlakozási támogatások formájában. Ezek a sarokszámok az Európai Unióhoz újonnan csatlakozott országoknak szánt pénzüsszegek mintegy 48 százalékát adták az első három évben. GDP-arányosan tehát Varsó az ország által előállított bruttó hazai termék 1,8 százalékát hívhatja le pályázatok formájában az uniós költségvetésből, ami magasabb arány, mint a csehek vagy a szlovének (kb. 1%) esetében rendelkezésre álló összeg, de a balti államok arányszáma mögött marad (3%). A Pénzügyminisztérium hivatalos adatai szerint 2006 december végéig az Európai Unióból Lengyelország felé összesen 11,7 milliárd euró összegű kifizetés teljesült. A Strukturális és Kohéziós Alapokból lehívható összesen 4,74 milliárd euróból Varsó eddig 4,2 milliárd eurót szerződött le, a közös agrárpolitika keretében elérte a maximális keretet (3,99 milliárd euró). A befizetések összesen 6,25 milliárd eurót tettek ki, vagyis a lengyel nettó pozíció továbbra is pozitív, az egyenleg összességében 5,47 milliárd eurót tesz ki.

A Strukturális Alapok felhasználására vonatkozó adatok mintegy 90 százalékos szerződéskötési arányt mutatnak, míg a lehívások a teljes összeg 44,1 százalékát érték el. Az egyes operatív programok esetében természetesen különbözően alakulnak ezek a mutatók. Az eddigi lehívások alapján a legsikeresebb programnak az agrármodernizációs operatív program (53,7 százalékos lehívási arány), valamint a regionális fejlesztési operatív program bizonyult (42 százalékos lehívási arány). A közös agrárpolitika keretében közvetlen kifizetésben 2006-ban 1,4 millióan részesültek, összesen 1,9 milliárd euró összegben. Ez a 2005-ös évi kifizetéseknek összehasonlítva csaknem duplája.

GAZDASÁG ÉS VERSENYKÉPESSÉG

A lengyel gazdaság növekedési üteme 2006-ban is dinamikus volt. A 2004-ben még 5,3 százalékkal bővülő bruttó hazai termék a világgazdaság ciklikus folyamataihoz igazodva 2005-ben 3,6 százalékkal növekedett, majd a regionális trendet követve 2006-ban felgyorsult 6,1 százalékra. A növekedés 2007 első negyedében még erősebb dinamikát mutatott, annak üteme elérte a 7,4 százalékot, a második negyedében pedig a 6,7 százalékot. Az előrejelzések a következő évekre is 5 százalék feletti növekedést prognosztizálnak, vagyis fennmarad a kedvező konjunktúra. A növekedés fő hajtóereje továbbra is az export, ami jól illusztrálja az integráció kereskedelemteremtő hatását. 2006-ban a munkanélküliség csökkenésével nőtt a belső fogyasztás, és az év végére a beruházások is erőre kaptak. Várhatóan a következő évtől az uniós támogatások hatására a belső kereslet, azon belül is a beruházások veszik át a gazdaság mo-

torjának szerepét, a beruházások import-vonzata miatt pedig előreláthatólag ez a külkereskedelmi egyenleg romlását hozza majd magával.

A külkereskedelmi forgalom 2006-ban is dinamikusan bővült, az export 23 százalékkal nőtt és összességében elérte a 80,3 milliárd eurót. Az import dinamikája 21,8 százalékos volt és 90,2 milliárd eurót tett ki. A külkereskedelmi hiány 9,9 milliárd eurót tett ki, ami kedvezőtlen tendencia az előző évhez képest: GDP-arányosan a 2005-ös 4 százalékról 2006-ra 4,8 százalékra nőtt a deficit. A hiány mindenképp a nyersanyagárak alakulásával magyarázható, emellett azonban hozzájárult az oroszországi élelmiszer-embargó kedvezőtlen hatása is. A lengyel export legfontosabb piaca az Európai Unió, és az import jelentős része is onnan származik (mintegy 77 százalékos az uniós kereskedelmi összefonódottság Lengyelország esetében).

A versenyképességi mutatók terén Lengyelország a térség országai között a felső-közép mezőnyben helyezkedik el. Az egy foglalkoztatottra eső termelékenység szintje dinamikusan nőtt az elmúlt években és 2006-ban elérte az EU25 átlagának 59,4 százalékát. A tőkevonzó-képesség és a gazdaság versenyképessége szempontjából meghatározó egységnyi munkaerő-költség alakulása 2 százalékos csökkenést mutat 2005-höz képest. A versenyképesség szempontjából fontos elem az innovációs képesség is, amelynek mérésére az Európai Bizottság kialakította az ún. innovációs indexet. Ennek értéke Lengyelország esetében 2006-ban 0,22 volt, ami az EU25 sorában másik két tagállammal (Görögországgal és Lettországgal) a megosztott utolsó helyet biztosítja számára – ezáltal az ún. „leszakadók” közé sorolható.

A tőkevonzás szempontjából 2006 kiemelkedő év volt. A bécsi WIIW intézet adatai szerint (amelyek megegyeznek a Lengyel Nemzeti Bank folyó fizetési számlakimutatásával) a külföldi befektetések nagyságrendileg elérték a 11 milliárd eurót (egy lakosra jutó befektetés nagysága 289 EUR), ami részben a tőkebefektetések szempontjából kedvező világgazdasági klímát tükrözi vissza, másrészt Lengyelország újrafelfedezését a régióban. A külföldi befektetések 44 százalékkal nőttek az előző évhez képest. A legnagyobb érdeklődést a japán befektetők mutatták, ágazati szinten a legtöbb befektetés az elektronikai iparba, a high-tech ágazatokba és az autóiparba érkezett. A helyzet érdekessége, hogy a kedvező gazdasági folyamatok gyakorlatilag teljes mértékben függetlenül alakultak a politikától. A tőkebeáramlás úgy nőtt rekordmértékűre, hogy a kormányzat gyakorlatilag teljesen leállította a privatizációs programot (sőt voltak nyilatkozatok, amelyek a korábbi ügyletek felülvizsgálatát helyezték kilátásba). A sokszor átgondolatlan kormányzati kijelentések és csatározások azonban egyáltalán nem látszanak befolyásolni a befektetők döntését.

FELKÉSZÜLÉS A GAZDASÁGI ÉS MONETÁRIS UNIÓRA

Lengyelország egyre közelebb érezheti magát az európai valutához, és úgy tűnik, a feltételek többségét képes hosszútávon is teljesíteni. Az infláció már évek óta a referencia-érték alatti. Az átlagos éves inflációs ráta 2005-ben még 2,2 százalékos szintje 2006-ban 1,3 százalékra mérséklődött, ami a 2,8 százalékos referenciaszint alatt marad. (A referencia-szint meghatározásához egyébként az Unióban egyik legalacsonyabb lengyel inflációs rátát vették figyelembe a finn és svéd infláció mellett.) A legfrissebb konvergenciaprogram alapján az éves inflációs ráta a várakozások szerint 2007-ben 2,2, 2008-ban 2,5 százalékos lehet, vagyis ha a referencia-szint nem változik jelentősen, akkor a lengyel mutató is a hivatkozási érték alatt marad. A jegybanki kamatláb a 2006-ban végrehajtott kamatcsökkentés óta 4 százalékon van. Lengyelország államadóssága nem éri el a felső plafonként rögzített 60 százalékos GDP-arányos szintet, de az adósságállomány enyhén növekvő trendet mutat. A 2004-es 45,7 százalékos, majd a

2005-ös 47,1 százalékos GDP-arányos szint után 2006-ban 47,8 százalék lett az államadósság mértéke, és 2007-re is további növekedés várható.

A lengyel konvergenciaprogram meglehetősen optimizmussal számol a Varsó esetében is kritikus területnek számító államháztartási hiány alakulásával kapcsolatban. A 2004-ben még 5,7 százalékos GDP-arányos deficit miatt túlzott deficit eljárás alá is került Lengyelország, ami – lévén egyelőre nem euróövezeti tagországról van szó – nem járt szankciók bevezetésével. A hiány mértéke 2005-ben már mérséklődött: a GDP 4,3 százalékát tette ki, és a kedvező gazdasági folyamatok hozzájárultak ahhoz, hogy 2006-ban ez az adat -3,9 százalék lett.

A lengyel konvergenciaprogram részletesen foglalkozik a kormány 2005 decemberében elfogadott reformprogramjával a 2005-2008 közötti időszakra. A dokumentum sarokpontja a közkiadások racionalizálása, a vállalkozásfejlesztés és az innováció elősegítése, valamint a munkahelyteremtés és humán erőforrás-fejlesztés. A konvergenciaprogramban lefektetett számadatok mindamelllett igen ambiciózus hiány-számokat vonultatnak fel a jövőre nézve. Ennek értelmében a lengyel hiány 2008-ra 1,0 százalékra, 2009-re 0,7 százalékra mérséklődne. Az államháztartási hiány csökkentésének Varsó által favorizált üteme a Bizottság véleménye szerint azonban nem tartható, mivel az elmúlt két év hiánycsökkenésének háttérében egyszeri hatások – az adóbevételek vártnál nagyobb mértéke, a kiadások tervezettnél alacsonyabb alakulása –, valamint a kedvező ciklikus körülmények és az európai munkavállalás kedvező külső hatásai állnak. Az elkövetkező évek költségvetését nagymértékben befolyásolja majd a politikai bizonytalanság az országban, az átfogó reformprogram egyelőre még nem számszerűsíthető hatása, ami komoly nyomás alá helyezheti a lengyel költségvetést. Összességében Varsó teljesíti a maastrichti kritériumokat, a jelenlegi kormányzat programjában mégsem szerepel rövid távú célként az euró bevezetése. A reformfolyamat kapcsán ugyanis Varsó is érzékeli a fenntartható konvergencia kérdőjeleit. A hosszú hallgatás után végre közzétett céldátumként ezért jelölte meg Lengyelország a 2012-es évet.

A LENGYEL TÁRSADALOM ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ

A lengyel társadalom egyre határozottabban érzékeli a tagságból fakadó előnyöket, hiszen az agrárgazdálkodók évről évre hozzájutnak a közvetlen kifizetésekhez, a strukturális pályázatok érezhető lendületet adnak a regionális fejlődésnek, a fiatalok számára munkalehetőség nyílik az Unió más tagállamaiban. Az Eurobarometer legutóbbi felmérése szerint a lengyelek 62 százaléka elégedett az európai uniós tagsággal, ami magasabb támogatottságot jelent, mint az európai átlag (52%), és jelentős elmozdulás a 2005-ös 54 százalékhoz képest. Emellett lecsökkent az euro-szkeptikusok aránya (6%). Az elmúlt évekhez képest határozottan javult az EU megítélése, ma már a lengyelek 79 százaléka gondolja úgy, hogy az Unió kedvező hatással volt az ország gazdasági helyzetére. Az Európai Unió nemzetközi szerepéről a lengyelek megintcsak az európai átlagnál kedvezőbben nyilatkoznak. Az EU nemzetközi szerepét 73 százalék tartja kiemelkedőnek a környezetvédelemben, 71 százalék a terrorizmus elleni küzdelemben, 68 százalék a világbéke fenntartásában, 67 százalék a világgazdaság fejlődésében, és 57 százalék a szegénység elleni küzdelemben. A lengyelekben élő Európa-kép összességében pozitívabb, mint az európai átlag. Az egyetlen terület, ahol a lengyelek véleménye inkább negatív, az európai ügyekkel kapcsolatos befolyásuk. Csak a lengyel társadalom egyharmada gondolja úgy, hogy véleménye eljut Brüsszelig.

Az Európai Unió jövőjével kapcsolatban az átlag lengyel az integráció mélyítését sok területen kifejezetten támogatja, így rendkívül magas a társadalmi támogatottsága a közös kül- és biztonságpolitika kialakításának, emellett 60 százalék tartja jónak az európai alkotmány és a

politikai unió létrehozásának gondolatát. A népességnek ugyanakkor csak alig több mint fele támogatja az euró bevezetését. Az Unió további bővítése kapcsán a lakosság 76 százaléka pozitívan nyilatkozik. Amíg azonban maximálisan támogatják Horvátország és Ukrajna csatlakozását, addig Törökország felvétele kapcsán megoszlanak a vélemények (40 százalék mellette, 42 százalék ellene).

ÖSSZEGZÉS

Az Európai Unióban eltöltött harmadik évben Lengyelországot továbbra is instabil belpolitikai helyzet jellemezte. A belpolitika mindemellett nem befolyásolta a gazdaság teljesítményét, amely kedvező konjunkturális ciklusban van. Az ország emellett sikeresnek mondható az integrációs lehetőségek mind nagyobb kiaknázásában. Lengyelország 2006 és 2007-ben láthatóan belső társadalmi-gazdasági kérdésekkel volt elfoglalva, és a társadalmat is az életszínvonal kérdései érdeklik leginkább. A kormányzó pártok erejét a korrupció ellenes küzdelem kötötte le, ennek azonban nem volt érezhető hatása a gazdasági folyamatokra. Az ország javarészt teljesítette a maastrichti kritériumokat, a gyors gazdasági növekedést alacsony infláció egészítette ki, emellett rekordmértékű külföldi tőke áramlott az országba. A konzervatív és szélsőséges erőket tömörítő kormánykoalíció integrációs kérdésekben a hivatalos kormányzati deklarációk ellenére mégis euro-szkepticizmusával tűnt ki. Varsó nem mutatkozott kompromisszumkésznek az európai alkotmányozási folyamat folytatásakor, végül a leendő Reformszerződéssel kapcsolatban elérte, hogy a rá nézve kedvezőtlenebb szavazási formula csak 2014-től lépjen (illetve legkésőbb 2017-től) életbe. A lengyel külpolitika mindemellett több területen (energia-politika, közös kül- és biztonságpolitika) az integráció elmélyítését szorgalmazza.

Az átlag lengyel elégedett a három éves tagság eredményeivel, és a társadalom többsége az integráció nyertesének érzi magát. Az uniós transzferek nyújtotta addicionális növekedés, a tagsággal megnyíló munkalehetőségek, valamint a kedvező konjunktúra sem tudta azonban megoldani a továbbra is kritikus munkaerőpiaci helyzetet. Komoly gondot jelent emellett az ország technológiai leszakadása, amit Varsó fejlesztési programokkal, illetve az innovatív jellegű külföldi befektetések ösztönzését célzó beruházási politikával igyekszik ellensúlyozni.

LETTORSZÁG

Terület:	64 589 km ²
Népesség:	2,3 millió fő
Főváros:	Riga
Hivatalos nyelv:	lett
Pénznem:	lat (LVL)
Köztársasági elnök:	Vaira Vike-Freiberga/Valdis Zatlers
Miniszterelnök:	Aigars Kalvitis
EP képviselők száma:	9
Tanácsi szavazatok száma:	4
Bizottsági tag:	Andris Piebalgs
Bizottsági tárca:	energiaügyek
GDP/fő PPS (2006):	13 100 euró
GDP/fő EU25 = 100 %	54 %

POLITIKAI HELYZETKÉP

Lettország belpolitikai életében az újbóli függetlenné válást követő időszakban egymásnak látszólag ellentmondó két tendencia figyelhető meg. A belső politikai erőviszonyok gyakori változásának következtében egyrészt a kormányok – a szomszéd balti államokhoz hasonlóan – gyakran váltották egymást. Jelenleg 1991 óta a tizenkettedik kormányformáció vezeti az országot, miközben a miniszterelnöki széket tíz kormányfő foglalhatta el. Másrészt a lett politikai elit gyorsan változó erőviszonyok mellett is mindig képes volt az állam kormányozhatóságát nem megkérdőjelező, azt biztosító konstrukciók kialakítására. Ezt a megállapítást erősíti, hogy az utóbbi években, 2002-től kezdődően a kormányzó koalíció meghatározó erőit adó pártok – néhány változástól eltekintve – állandóak, az országot többé-kevésbé biztos többséget élvező jobb-közép koalíció vezeti, amelynek élén 2004 óta ugyanaz a személy, Aigars Kalvitis tölti be a miniszterelnöki pozíciót.

A lett uniós tagság második évének végéhez a 2004-ben hatalomra jutott jobb-közép Kalvitis-kormány vezette el az országot, amely a 100 tagú törvényhozásban (Saeima) biztos, 68 fős többséget élvezett. A szilárdnak látszó kormánykoalíciót négy párt, a jobboldali liberális Néppárt (Kalvitis pártja), a szintén liberális Új Korszak Párt, a mezőgazdasági szférában erős és ott az állami szerepvállalást hangsúlyozó Zöldek és Gazdák Uniója, valamint az egyházi hátterére nagyban támaszkodó, az előzőekben említetteknel konzervatívabb Első Párt alkotta. Az uniós tagság második évfordulójának előestéjén, 2006 áprilisában a négy párti koalíció felbomlott. A korrupció elleni harcban leginkább elkötelezett Új Korszak Párt elhagyta a kormányt, miután a miniszterelnök egy korrupciós botrányt követően nem volt hajlandó megválni az Első

Párttól. Ezután a hárompárti koalíció, ugyan meggyengült többséggel, képes volt elvezetni az országot a 2006 októberére kitűzött parlamenti választásokig.

A 2006 őszen megtartott törvényhozási választásokon 19 kisebb és nagyobb párt indult, ezekből 7 érte el a parlamentbe jutás 5 százalékos küszöbét. A miniszterelnök pártja, a Néppárt a 100-ból 23 mandátumot ért el, a megmaradt koalíciós partnerei közül a – teljes nevén – Lettország Útja és a Zöldek és a Gazdák Uniója 18, az Első Párt pedig 10 parlamenti székert szerzett. Az így kialakult nagyon gyenge többség erősítése és a kormányzóképeség garantálása érdekében az említett pártok bevonták a koalícióba a 8 parlamenti hellyel rendelkező a Hazáért és Szabadságért/Lett Nemzeti Függetlenségi Mozgalom elnevezésű, meglehetősen nacionalista politikai szövetséget. Ezzel a koalícióval Aigars Kalvitis, az újbóli függetlenség időszakának első és egyetlen politikusként képes volt megtartani a miniszterelnöki pozícióját, ráadásul a 100 tagú törvényhozásban 59 fős, ha nem is teljesen kényelmes, a megelőző választásokhoz képest gyengébb, de kormányzóképes többség alakult ki.

Az értékelések szerint Kalvitis és a mögötte álló kormánykoalíció újráválasztásában első sorban a lett gazdaság megnyugtató teljesítménye, kiemelkedően magas növekedése játszott szerepet, ami háttérbe szorította az egyre jobban megmutatkozó szerkezeti, foglalkoztatási, demográfiai, területi egyenlőtlenségi problémákat, valamint a jövő fenntartható fejlődését érintő vitákat. Ezért a kormánytöbbség működése nagyrészt függ a kedvező makrogazdasági mutatók további fennmaradásától, illetve az esetleges feszültségek kezelésétől.

A lett alkotmányos rend értelmében az államelnököt a parlament választja. A köztisztviselőben álló, szoros pártkötődés nélküli Vaira Vike-Freibergát, akit 1999-ben választottak meg, majd 2003-ban másodszor is megerősítettek, nem jelölhették új ciklusra. A Saeima 2007 májusában meggyőző (58/39) többséggel a jobbközép jelöltjét, az ugyancsak párthoz szorosan nem kötődő, orvosi előéletű, viszonylag kevés politikai tapasztalattal rendelkező Valdis Zatlerst választotta köztársasági elnöknek, aki 2007. július 7-én foglalhatta el a posztját.

TÁRSADALMI HELYZETKÉP

A lett kormány mögött álló legitimitáció egyik legfontosabb eleme az ország gyors, az Unióban és a 2004-ben csatlakozott államok körében egyaránt kiemelkedő gazdasági növekedése.

E mutatók alapján egyértelmű reálfelzárkózás mutatható ki, annak ellenére, hogy az ország még mindig az uniós tagállamok egyik sereghajtójának számít az egy főre jutó GDP tekintetében. Lettország kiemelkedőnek mondható gazdasági növekedése a csatlakozás óta stabil, sőt gyorsuló. A tagság első évében az Eurostat korrigált adatai szerint 8,7, 2005-ben 10,6, 2006-ban 11,9 százalékot tett ki a lett bruttó GDP növekedés. E folyamat már említett következménye Lettország fokozatos felzárkózása a közösségi fejlettségi átlaghoz. Míg az egy főre számított, vásárlóerő-paritáson kifejezett GDP 2004-ben a 25 tagú Unió átlagának 43,7, 2005-ben 48,6, 2006-ban pedig 53,9 százaléka volt. Ezzel az ország – nagyon alacsony szintről indulva – nemcsak önmagához mért fejlődésben ért el jól kimutatható eredményt, hanem még a két balkáni új tagállam csatlakozása előtt beírta a Huszonötök Lettországot korábban megelőző, e mutató szerint legszegényebb országait. Az előrejelzések szerint a lett növekedés a következő években is kimagasló marad, de valószínűsíthető, hogy üteme 2007-ben 9-10 százalékra mérséklődik, majd valamelyest tovább csökken.

Az egy főre vetített GDP adatok számottevő javulása mögött azonban Lettországra komoly területi egyenlőtlenségek húzódnak meg. Habár az ország az uniós besorolás szerint egyetlen NUTS 2 régióként számít, területén jelentős fejlettségbeli különbségek mutathatók ki.

A fővárosi régióban a GDP/fő mutató az országos átlag kétszerese, míg a kevésbé fejlett, zömmel orosz lakosság által benépesített keleti térségekben ez a mutató alig éri el az átlag felét. Viszonylag kis területen belül tehát a növekedés és a jólét meglehetősen egyenlőtlenül oszlik el. Ez egyik komoly problémája a lett fejlesztéspolitikának.

A gyors gazdasági növekedés következménye az infláció emelkedése, illetve meglehetősen magas szintje. Ennek táplálója egyrészt a gazdaság immár évek óta tartó túlfűtöttsége, másrészt az energiaárak jelentős növekedése. Lettország legfontosabb energiaszállítója Oroszország, amely állam folyamatosan érvényesíti a balti országokkal szemben a korábbi alacsony árak hozzáigazítását az uniós értékesítések átlagárához. Ez a markáns inflációs nyomás várhatóan a következő egy-két évben is éreztetni fogja a hatását. Lettországban az éves infláció 2004-ben 6,2, 2005-ben 6,9 százalék volt, 2006-ban pedig nagyjából ugyanezen a szinten, 6,6 százalékon állt meg. A 2007-es év kilátásai is hasonlóak.

A korrupció szintjét vizsgáló és értékelő indexek alapján a Transparency International besorolása szerint Lettország 4,7-es mutatót ért el 2006-ban. (Az 5,0 alatti érték jelentős korrupcióra utal.) Ez az érték javulást tükröz a 2003. évi 3,8, a 2004-es 4,0 és a 2005-ös 4,2-es szinthez képest. A 2006-os besorolással Lettország az uniós tagállamok közül megelőzi Lengyelországot, és egy szinten van Szlovákiával.

A Freedom House által a rendszerváltó országok körében évente végzett értékelés, amely többek között a civil társadalom, a szabadságjogok, a demokratikus kormányzás helyzetét méri, Lettországot 2005-ben a nyolc új közép- és kelet-európai tagállam mezőnyében az 5. helyre sorolta. A 2007 tavaszán elvégzett felmérés, amely a 2006. év fejleményeit értékelte, az országot már a 3. helyre tette, Szlovénia és Észtország mögé. Meg kell jegyezni azonban, hogy Lettország mutatója e két év alatt nem változott (2,07 a 7-es skálán, ahol az 1-es a legjobb), pozíciójának javulását az előtte álló országok (Magyarország és Szlovákia) lecsúszásának köszönheti.

GAZDASÁGI TELJESÍTMÉNY ÉS VERSENYKÉPESSÉG

Lettország stabil gazdasági növekedési teljesítménye mögött több tényező húzódik meg. A GDP százalékában kifejezett bruttó beruházási ráta az elmúlt évek folyamán emelkedett: 2004-ben 27,5, 2005-ben 30,6, 2006-ban 34,4 százalékot mutatott, és az előrejelzések ezt az értéket 2007-ben 35,7 százalékra teszik. A növekedés másik kísérője a lakossági jövedelmek és ezzel összefüggésben a fogyasztás bővülése. A 2006-os év adatai szerint a magánszféra fogyasztása közel 24 százalékkal, a közösségi fogyasztás 9 százalékkal nőtt a megelőző év 20, illetve 2 százalékos adataihoz képest.

A stabil növekedés eredményeként bővül a foglalkoztatás és csökken a munkanélküliség. A foglalkoztatás lassú növekedése (2004-ről 2005-re még csak 1 százalékponttal emelkedett), 2005-ről 2006-ra már 3 százalékponttal javult, és elérte a 66,3 százalékot, ami magasabb mind az EU25, mind az EU15 átlagánál. Figyelemre méltó eredményt ért el Lettország a munkanélküliség terén is. A 2005-ben regisztrált 8,9 százalékos szint 2006-ban 6,8 százalékra mérséklődött, az előrejelzések 2007-re lényegében hasonló szintet, 6,5 százalékot valószínűsítene.

Az egy főre vetített munkatermelékenység Lettországban 2004-ben a 25 tagú Unió átlagának 43,8, 2005-ben 47,8, 2006-ban 51, 2007-ben pedig várhatóan 53,5 százalékát érte, illetve éri el. E folyamatból levonható kedvező következtetés az, hogy – különösen az 1990-es

évtized második felére visszatekintve – komoly javulás tapasztalható, kedvezőtlen következtetés ugyanakkor, hogy e mutatóval Lettország 2006-ban a tagállamok között még mindig se-reghajtónak bizonyult. A termelékenységi jól kivehető javulása mellett viszont az egységnyi munkaerőköltség indexe a 2004-es némi csökkenés után (-0,6) 2005-ben 4,6, 2006-ban 2,7 százalékkal nőtt.

A lettországi munkaerőpiacon megfigyelhető, több tekintetben is javuló tendenciákat árnyalja a tény, hogy a foglalkoztatottság és a munkanélküliség mutatói között is jelentős térségbeli különbségek, komoly munkaerőpiaci rugalmatlanságok húzódnak meg. A magas regionális munkanélküliség mellett bizonyos szakmákban országos szinten munkaerőhiány mutatkozik, amit erősít a munkavállalók országon belüli csekély mobilitása, valamint – ennek némi-eg ellentmondva – a lettek Közép- és Kelet- Európában kiemelkedő külföldi munkavállalási hajlandósága.

A növekedés és a foglalkoztatás kilátásait javítja a külföldi működőtőke fokozódó érdeklődése Lettország iránt. A 2000-es évtized első éveinek viszonylag lanya éves FDI beáramlása után, amely lényegesen elmaradt a közép- és kelet-európai és a szomszédos két balti ország mutatóihoz képest, 2004-ben a külföldi tőke beáramlása a megelőző évhez képest megduplázódott, 513 millió eurót ért el. 2005-ben nagyjából azonos mennyiségű, 582 millió euró tőke talált beruházási lehetőséget, a 2006-os év viszont kiugró szintet, 1,3 milliárd eurót hozott. Az előrejelzések 2007-ben hasonló mennyiségű új FDI beáramlásával számolnak. Ezzel a tendenciával Lettország 2006-2007-ben a balti szomszédokhoz hasonló eredményt érhet el, így hátránya ezekben az években megszűnni látszik. Az egy főre jutó kumulált FDI állományt tekintve utoléri Litvániát, habár jóval elmarad Észtországtól. Az FDI legnagyobb része Németországból és Svédországból származik, de jelentős befektetők még a többi skandináv ország és Észtország is. A befektetők célterületei között vezet a szolgáltatási szektor, majd a feldolgozóipari és a közüzemi szolgáltatást végző tevékenységek következnek.

Lettország külkereskedelmének alakulása árnyalt képet mutat. Stabilnak és magasnak mondható az ország beágyazottsága az Unió belüli áruforgalomba. Az export oldalán az Unió részaránya 2004-2005-ben 76, 2007-ben 72 százalék volt, az importban szintén hasonló, évente 75-76 százalék.

Eltérően alakult az ország exportjának és importjának a dinamikája. A teljes kivitel bővülése 2005-ben az előző évhez képest 30, 2006-ban már csak 18 százalékot mutatott, 2006-ban 4,85 milliárd eurót tett ki. Hasonló ütemcsökkenés volt megfigyelhető az Unióba irányuló exportban. Lettország 2004-2005-ben 26 százalékkal bővítette uniós kivitelét, de 2006-ban már csak 11 százalékot ért el. Az ország teljes behozatala 2005-ben 22 százalékkal nőtt, 2006-ban ennél gyorsabban, 30 százalékkal. Az Unióból származó import bővülése 2005-ben 21, 2006-ban 32 százalék volt. E tendenciák következményeként Lettország kereskedelmi mérlege 2004-ben 2,5, rá egy évre 2,8, 2006-ban pedig közel 4,2 milliárd euró hiánnyal zárult. A GDP-re vetítve ez nagyon magas szintet, 26,5 százalékot ért el. A deficit döntő része az Unió belüli forgalomban képződött (2004-2005-ben 75, 2006-ban 80 százaléka). Az utolsó év adatai egyre inkább azt erősítik meg, hogy Lettország teret veszít az Unió belüli kereskedelemben, ami a kivitel csökkenő, a behozatal növekvő éves dinamikájában jelenik meg. A képet természetesen árnyalja, hogy a növekvő FDI a következő években pótlólagos és versenyképes exportkapacitásokat teremthet. A lett export meghatározó termékei az elmúlt három évben a fémtermékek, ásványi anyagok, a fa és faáru, az import fő tételei a gépipari és elektromos termékek voltak. Ez a hagyományos szerkezet a jövőben belépő új termelőkapacitásoknak köszönhetően a következő években javulhat, amire utaló jel az élelmiszeripari és a korszerű technológiát megtestesítő feldolgozóipari termékek kivitelének némi bővülése.

Lettországnak fontos kereskedelmi partnere a 2004-ben csatlakozott tagállamok csoportja. Az ide irányuló lett kivitel 2005-ben kiugróan, 66 százalékkal tudott bővülni, ám ez az érték egy évvel később már csak 25 százalék volt, ami még így is kétszerese az Unió egészébe menő export növekedési ütemének. Az új tagállamokból származó import 2005-ben 37 százalékkal bővült, gyorsabban, mint a teljes Unióból jövő forgalom, 2006-ban azonban ez a mutató is visszaesett 30 százalékra, ami megegyezik a teljes uniós import dinamikájával. A másik 7 új tagállam esetében is megfigyelhető a lett kivitel bővülési ütemének csökkenése és az import gyorsuló növekedése. Az új tagállamok csoportjában is stabilnak mondható Lettország kereskedelmi beágyazottsága, szerkezeti oldalon és a partnerek tekintetében is. Ez utóbbiak körében kiemelkedik Litvánia, Észtország és Lengyelország, amelyekhez képest szinte elhanyagolható a többi új tagországgal folytatott lett kereskedelem nagysága. A kereskedelmi mérleg az említett három országgal is jelentős lett hiánnyal zárult az elmúlt években.

A viszonylag gyenge, vagy lassan növekvő lett versenyképességre a külkereskedelem alakulásán kívül az Európai Bizottság rendszeresen közzétett, az innovációs teljesítményeket értékelő és rangsoroló felmérése is rámutat. A 2006-os rangsor értelmében Lettország a 25 tagállam között Görögországgal és Lengyelországgal együtt zárja a sort, azonos, 0,22-es SII-mutatóval. Az összevont mutató két elemét – az oktatási szintet és az informatikai technológiára fordított kiadásokat – leszámítva, Lettország meglehetősen negatív értékelést kapott, habár több mutató esetében, például a K+F kiadások tekintetében, némi javulást regisztrált az Európai Bizottság. Ez utóbbi mutató a korábbi évek alacsony, a GDP 0,38-0,40 százalékát kitevő színtről felfelé mozdult el és 0,57 százalékot ért el az utolsó vizsgált évben, amelynek közel 2/3-a a kormányzati, 1/3-a a vállalati szektorból származott.

LETTORSZÁG ÉS A GAZDASÁGI ÉS MONETÁRIS UNIÓ

Lettország 2006-2009-re szóló kiigazított konvergenciaprogramját 2007 márciusában vizsgálta meg az Európai Bizottság, és értékelte az Európai Unió Tanácsa. Az elmúlt évekhez hasonlóan, 2007-ben sem kapott az ország alapvető kritikát a konvergenciakritériumok teljesítését célzó, évente aktualizált gazdasági programjára, de ez a helyzet természetesen nem jelentette, hogy a Tanács ne fogalmazott volna meg javaslatokat, elsősorban, mint legutóbb is, az inflációellenes lépések, a nagyobb pénzügyi stabilitás és a közkiadások fegyelmének erősítésével kapcsolatban. Az uniós csatlakozás idején a lett kormány ambiciózus, az eurózónába való gyors belépést célzó tervei a következő évek során realistábbá váltak, távolabbi dátumú, valószínűleg a jövő évtizedre áthúzódó euróövezeti tagságot helyeznek kilátásba. Ennek közvetlen oka döntően az inflációs kritérium teljesíthetőségének későbbre tolódása.

A lett gazdaság már említett egyik sajátossága a túlfűtöttségből, az importált energia árának emelkedéséből származó inflációs nyomás, amelyet 2005-2006-ban erősített a gyorsuló jövedelemkiáramlás. Az ország az uniós csatlakozás óta egyik évben sem tudja teljesíteni az inflációs feltételt. A 2000-es évtized elejének 2-3 százalékos szintjével szemben 2004 óta nem képes 6 százalék alá szorítani e mutatót, habár a helyzet komolyabb romlását az elmúlt 3 évben el tudta kerülni. A 2006. évi átlagos 6,6 százalékos szint az említett körülmények folytán 2007-ben várhatóan időszakonként akár 8 százalékot is elérhet, de éves szinten is közel 7 százalékot fog kitenni. A 2007 tavaszán elhatározott inflációellenes kormányzati lépések eredményeként előreláthatólag 2010 körül érhet a referenciaérték közelébe, ami előrevetíti és sejtetni engedi az euró bevezetésének nagyjából 2011-re vagy az utánra tehető legkorábbi lehetséges dátumát.

A hosszú távú kamatok szintjéhez kapcsolódó feltételt Lettország az uniós csatlakozása után, habár hullámzóan, de folyamatosan teljesíteni tudja. A 2004-es 4,9 százalékos érték a következő évben 3,9-re csökkent, ám 2006-ban némileg emelkedett, 4,1 százalékra. Ezzel az ország még mindig a referenciaérték alatt marad.

A lett valuta, a lat 2005. május 2-a óta résztvevője az ERM II árfolyamrendszernek. Az elsők között lépett be a lat a rendszerbe az új tagállamok valutái körében. Azóta biztonsággal képes őrizni az Európai Központ Bankkal kötött megállapodásban rögzített +/-1 százalékos ingadozási sávot, miközben a sáv erős szélén helyezkedik el.

Az államháztartási hiány mutatója nem ad okot aggodalomra, habár rendre elmaradt a lett konvergenciaprogramok által megcélzott szinttől és kitűzött javulástól. A hiány 2004-ben a GDP 1, 2005-ben 0,2 százalékát tette ki, 2006-ban pedig 0,4 százalékos többlettel zárt az államháztartás. Ezzel az ország teljesítménye a 2004-ben taggá vált államok körében a legjobbak egyike. A kedvező fejlemény mögött jelentős tényezőként értékeli a lett kormány és a Tanács is a korábban megkezdett nyugdíjreform továbbvitelét és az egészségügyi reform lépéseit.

A bruttó államadósság alakulását tekintve Lettország pozíciója szintén az egyik legkedvezőbbnek mutatkozik az új tagállamok körében. A mutató az uniós csatlakozás óta kényelmesen teljesíti a konvergenciafeltételeket, ráadásul tendenciája is kedvező, a 2004-es 14,5 százalékról 2005-ben a tervezettnél lényegében eleget téve 12 százalékra csökkent, 2006-ban pedig a GDP 10 százalékára mérséklődött. Az aktualizált konvergenciaprogram további lassú csökkenéssel számol.

INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉNY, AZ EU MEGÍTÉLÉSE

Lettország közösségi intézményekben való részvétele arányosnak mondható. Az Európai Parlament kilenc lett tagjából ketten parlamenti bizottsági alelnöki tisztséget töltenek be. Az Európai Bizottság apparátusában fokozatosan feltöltődnek az ország számára fenntartott posztok. A 2006. év elejéhez képest egy esztendő alatt a lettek száma 103-ról 137-re bővült a Bizottság különböző Főigazgatóságain és szolgálataiban, ami, ha nem is kimagasló, de kiegyensúlyozott arányt eredményez a többi új tagállamhoz képest.

Említendő előrehaladást ért el Lettország a közösségi jogszabályok átvételében. Míg egy évvel ezelőtt a 25 tagállam sorrendjében a – nem rossz – 6. helyet foglalta el, 2007 júliusában a 4.-re jött fel, 99,41 százalékos teljesítménnyel. A tagság harmadik évében az Európai Bizottság Lettországot mindössze egy esetben citálta az Európai Bíróság elé, ami a legfegyelmezettebb jogalkalmazóvá teszi a balti államot a vizsgált országok sorában. Kiemelendő továbbá, hogy az egy évvel ezelőtti helyzethez képest úgy tűnik, Lettország behozta az Európai Bizottság által akkor kifogásolt lemaradását a schengeni joganyag alkalmazásának képességében, aminek köszönhetően a 2004-ben csatlakozottakkal együtt fog belépni a kiterjesztett schengeni övezetbe.

Lettország ugyanakkor nem jeleskedik az uniós források felhasználása terén, ugyanis 2006 végéig a szerződésekkel lekötött pénzek alig több mint egynegyede (27,2%) került kifizetésre. Ezzel az aránnyal a lettek produkálták a nyolc ország közül a legalacsonyabb abszorpció teljesítményt.

Lettország integrációs célrendszerében a korábbi évekhez hasonlóan fontos prioritásként szerepel a közös energiapolitika előmozdítása, valamint az EU és Oroszország közötti kapcsola-

tok megnyugtató rendezése. Az első kérdésben az ország érdekeltségét az energiaellátási és -biztonsági helyzete indokolja. Az elmúlt hónapokban a lett külügyminiszter aktívan kiállt a Tanácsban e kérdésben, az általános uniós érdekek mellett az ország bekapcsolásának szükségességét hangsúlyozva az uniós energiaellátó rendszer fő áramába. A lett törvényhozás még 2005 júniusában nagy többséggel ratifikálta az Alkotmányszerződést, ezért a kormány többször kifejtette a válság megoldásában való érdekeltségét, habár e folyamatban az információk szerint nem képviselt markáns és kezdeményező álláspontot.

Az Európai Uniónak, intézményeinek és integrációs céljainak a lettországi közvéleményben tapasztalható megítéléséről az elmúlt évek felmérései alapján az az általános megállapítás fogalmazható meg, hogy a közvélemény inkább óvatos és szkeptikus, sokszor hajlamos az ingadozásokra.

Az Eurobarometernek az Unió általános megítélését firtató szokásos kérdései közül arra, hogy előnnyel járt-e a tagság az ország számára, a lettek az uniós átlaghoz és az egy évvel korábbi válaszaikhoz képest jóval pozitívabb véleményt nyilvánítottak. Az átlaghoz viszonyítva ugyancsak kedvezőbben ítélik meg a dolgok menetét a Közösségben. Ezzel egyidejűleg az Unióról alkotott általános szubjektív összkép, vagyis azok a kérdések, amelyek az emberek személyes viszonyára kérdeznak rá, sokkal inkább rámutatnak a lettek uniós átlaghoz képest negatívabb beállítottságára. A közösségi intézmények, mind az Európai Parlament, mind az Európai Bizottság megítélése Lettországból alatta van az uniós átlagnak. Viszont néhány közös integrációs célhoz, például a közös kül- és biztonságpolitikához, a közös védelmi fellépéshez, a további kibővüléshez a lettek viszonya pozitívabb volt a Huszonötök átlagánál.

ÖSSZEGRZÉS

Lettország politikai és gazdasági teljesítménye az uniós tagság harmadik évében nem eredményezett radikális változást vagy megrázkódtatást a korábbi évekhez képest. Tovább stabilizálódtak az ország politikai erőviszonyai, a 2006-os választás működőképes többséget hozott a némileg átalakult, de a meghatározó pártjait nézve stabilnak tűnő koalíciónak. A társadalom életében a korábbi kedvező tendenciák, a társadalmi párbeszéd erősödése, a politikai szabadságjogok, az életszínvonal és életminőség fokozatos javulása továbbra is fennállnak. A közélet tisztaságát mérő nemzetközi index valamelyest érzékelhető javulásról, fokozatos tisztulásról, a korrupció lassú, de egyelőre áttörést nem hozó mérséklődéséről tanúskodik. A társadalmi mutatók Lettországot emellett még mindig az új tagállamok hátsó mezőnyébe sorolják.

A lett gazdaság növekedési mutatói ezzel szemben az országot az említett csoport élére helyezik. A kiemelkedően magas növekedési ütem javuló munkaerőpiaci helyzettel, bővülő hazai és jelentősen megnőtt külföldi tőkebefektetésekkel párosul. A gyors növekedés negatív kísérője változatlanul a gazdaság túlfűtöttsége, ennek és felerősödő más gazdasági tényezőknek a hatására továbbra is erős inflációs nyomás hárul az országra. A konvergenciafeltételek között is az inflációs kritérium bizonyul a legnehezebben és a legkésőbb teljesíthetőnek, alapvetően ez határozza majd meg az eurózónához való csatlakozás ütemezését. A viszonylag gyenge versenyképességre utaló kereskedelmi folyamatok és más versenyképességi mutatók terén Lettország pozíciója a vizsgált új tagállamok körében az egy évvel korábbi helyzethez képest nem javult jelentősen.

LITVÁNIA

Terület:	65 300 km ²	
Népesség:	3,4 millió fő	
Főváros:	Vilnius	
Hivatalos nyelv:	litván	
Pénznem:	litas (LTL)	
Köztársasági elnök:	Valdas Adamkus	
Miniszterelnök:	Gediminas Kirkilas	
EP képviselők száma:	13	
Tanácsi szavazatok száma:	7	
Bizottsági tag:	Dalia Grybauskaitė	
Bizottsági tárca:	pénzügyi programozás és költségvetés	
GDP/fő PPS (2006):	13 500 euró	
GDP/fő EU25 = 100 %	56 %	

POLITIKAI HELYZETKÉP

A 2004. októberi parlamenti választások után hatalomra került Brazauskas-kabinetnek még a ciklus felét sem sikerült kitöltenie. Mint emlékeztető, a balközép koalíció a Munkapárt, a Litván Szociáldemokrata Párt, az Új Szövetség (Szociálliberálisok), valamint a „Parasztok és Új Demokrácia” (2005 decemberétől „Paraszt Népi”) elnevezésű képviselőcsoportokból állt össze 2004 decemberében. Utóbbi frakció gerince a Paraszt- és Új Demokrácia Pártok Szövetsége (2006 februárjától Litván Paraszt Népi Szövetség) volt, ám ide tartozott a Litvániai Lengyel Választási Akció két képviselője is.

A kormányzószövetség azonban nem bizonyult stabilnak. A 2005-ös évet a litván kormánynak még néhány minisztercserével sikerült átvészelnie, ám 2006 tavaszára az egyre erősödő koalíciós feszültségek miatt a helyzet tarthatatlanná vált. A kormány végül 2006. május 31-én összeomlott, miután a kormánykoalícióba legnehezebben beilleszkedő Munkapárt visszahívta 5 miniszterét, illetve kilépett a koalícióból, és a kabinet kétpártira zsugorodott. A lépést az államfő május 30-i bejelentése előzte meg, amelyben kifejezte, hogy elvesztette bizalmát a Munkapárt által delegált két miniszterben is, mindkettőjüket korrupcióval vádolva. Végül Algirdas Mykolas Brazauskas kormányfő június 1-jén lemondott.

A litván politikai helyzet a három hónapos válságot követően 2006 júliusában stabilizálódott: megalakult a Litván Szociáldemokrata Párt, a Polgári Demokrácia, a – vilniusi polgármester és pártelnök, Artūras Zuokas körüli 2005-ös megvesztegetési botrány következtében megfogyatkozott „csonka” – Liberális és Centrumszövetség, továbbá a Litván Paraszt Népi Szövetség négy párti kisebbségi kormánykoalíciója, amely 1990 óta immár a 14. formáció. Az ellen-

zékéből a konzervatív Haza Szövetsége támogatja a koalíciót. A tizenhárom szaktárca négy kivétellel új vezetőt kapott. Eddig egyetlen minisztercserére volt szükség: a pénzügyminiszeri posztot megöröklő Balčytis 2007. március végén adta be lemondását fia uniós pályázattal kapcsolatos botránya miatt.

A korrupció, a különböző tisztességtelen ügyletek továbbra sem tűntek el a litván mindennapokból. Ennek megfelelően a 2005-ös évhez hasonlóan 2006-ban is 4,8 pontos korrupciós indexet kapott Litvánia a Transparency International szokásos éves felmérésében, ahol a skála 1-es értéke a totálisan korrump, a 10-es pedig a teljesen tiszta közéletet jelzi.

Az új kormány megalakulását követő időszakban további három fontos esemény emelhető ki: a nemzetbiztonsági hivatallal kapcsolatos vizsgálat, a „KGB-törvény” módosítása, illetve az ellene irányuló elnöki vétő, valamint a 2007. február 25-én lezajlott helyhatósági választás.

Utóbbin mindössze 41,3 százalékos részvétel mellett a legtöbb mandátumot a Litván Szociáldemokrata Párt szerezte, amely a 60 helyi tanácsban betöltendő összesen 1550 helyből 302-t, azaz közel 20 százalékos részesedést jelentett. Vagyis a szociáldemokraták megőrizték vezető szerepüket az önkormányzatokban, jóllehet a korábbihoz képest pontosan 30 helyet vesztek. A Haza Szövetsége 256, a Liberális és Centrumszövetség 182, a – korábbi Liberális Demokrata Párt, 2006 májusától – Rend és Igazságosság (Liberális Demokraták) 181, a Litván Paraszt Népi Szövetség 141, a Munkapárt 111, az Új Szövetség (Szociálliberálisok) 97, a Litván Kereszténydemokraták 95, a Litvániai Lengyel Választási Akció 53, a – Liberális és Centrumszövetségből kivált – Litván Köztársaság Liberális Mozgalma pedig 51 mandátumot gyűjtött be. A maradék 81 helyen 10 különböző párt, illetve választási koalíció osztozott. Az oroszországi száműzetésben élő Viktor Uspaskich, valamint a Rend és Igazságosság elnöke, Rolandas Paksas – az első európai államfő, akit alkotmányos vádeljárás keretében mozdítottak el hivatalából – szintén mandátumot szerzett a helyi választásokon. Jóllehet Paksas nem lett Vilnius polgármestere. (A polgármestereket Litvániában nem közvetlenül választják.)

Bár a kormányzat, illetve a törvényhozás minden várakozást felülmúlóan működik, a politikai helyzet törekeny a Haza Szövetsége és a Litván Szociáldemokrata Párt között régóta fennálló feszültség miatt. Ez mutatkozott meg a litván nemzetbiztonsági hivatal (VSD) és vezetője, Arvydas Pocius elleni vizsgálatot követően. A parlament még 2006. december 19-én fogadta el a Nemzetbiztonsági és Védelmi Bizottság jelentését, amely arra a következtetésre jutott, hogy a VSD vezetésének és személyesen Pociusnak kell felelősséget vállalnia az intézmény működési gondjaiért. A bizottság továbbá úgy találta, hogy Pocius alkalmatlan a hivatal munkájának megfelelő megszervezésére és vezetésére. Az államelnök ezt követően közölte, hogy Pocius a jövőben nem számíthat a parlament támogatására, de bírálta a parlamenti bizottság munkáját is, felületességgel vádolva azt. Pocius 2006. december 22-én beadta lemondását a köztársasági elnöknek. Adamkus Pocius felmentését kérte, de nagy meglepetésre a parlament március 15-én elutasította az elnöki határozatot. Az eredményt a tartózkodók döntötték el. A szavazást nagymértékben befolyásolta Pocius parlamenthez intézett, meglepő információkat tartalmazó beszéde. Azt állította például, hogy Algimantas Matulevičius, a Nemzetbiztonsági és Védelmi Bizottság elnöke együttműködött a KGB-vel. (A Lusztációs Bizottság egy héttel később bejelentette, hogy nincs elégséges bizonyíték, amely alátámasztaná a vádat.)

Ami a lusztációs folyamatot illeti, az elnök 2007. április 27-én megvétózta a „KGB-törvényként” közismert jogszabály módosítását, amely a szovjet állambiztonság volt törzsállományú alkalmazottain túl a tartalékosokat is eltiltaná bizonyos közszolgálati és egyéb, nemzetbiztonsági szempontból fontosnak tekintett állásoktól. Az Emberi Jogok Európai Bíróságánál 2004-ben és 2005-ben már pert veszített Litvánia az 1999-től hatályos törvény miatt (amely

1999-től számítva 10 évig azt is megtiltotta, hogy az érintettek a magánszektorban bizonyos munkaköröket betöltsenek), így nem meglepő az elnök félelme az emberi jogi normákba való ütközéstől. A módosítást bírálók szerint a törvényt most konkrét személyekre, nevezetesen Pociusra és a korábbi külügyminiszterre, Antanas Valionis parlamenti képviselőre szabták. 2005 elején került nyilvánosságra – jóllehet az állam első számú vezetői tudták –, hogy mindkét esetben tartalékos tisztek voltak. Ha a parlament kétharmada mégis elfogadja a módosításokat, akkor hatályossá válik.

GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI HELYZETKÉP

A litván GDP a 2005-ös 7,6 százalékos után 2006-ban 7,5 százalékkal bővült, vagyis az EU25, illetve a Nyolcak közül csak Lettország, Észtország és Szlovákia növekedett ennél dinamikusabban. A 2006 decemberében aktualizált, 2006–2009-re vonatkozó litván konvergenciaprogram 2007-re 6,3, 2008-ra 5,3, míg 2009-re 4,5 százalékos GDP növekedést rögzített, ugyanakkor a litván pénzügyminisztérium 2007. március közepén a 2007-es reálnövekedést már 7,2 százalékra korrigálta. Az adatok szerint az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson mért litván GDP 2006-ban az EU25 átlagának 55,8 százalékáig jutott, míg 2005-ben 52 százalékon állt. Következésképpen a Nyolcak közül továbbra is csak Lengyelország és Lettország áll rosszabbul ezen a téren.

A mezőgazdasági termelés több mint 10 százalékkal csökkent 2005-höz képest, ennél rosszabb teljesítményre csak 1999-ben volt példa. Bár a mezőgazdaságban, illetve a vad- és erdőgazdálkodásban dolgozók száma tovább zsugorodott 2006-ban – csaknem 10 százalékkal –, a szektorban foglalkoztatottak aránya így is igen magas, 12,3 százalék. Az ipari termelésre és az exportra negatív hatással voltak 2006 második felében a Mažeikių Nafta olajtársaság körüli problémák. Ennek ellenére az ipari termelés a 2005-ös 7,1 százalékkal szemben 2006-ban 7,3 százalékkal bővült. Az áruk és szolgáltatások importja, illetve exportja egyaránt 15,4 százalékkal emelkedett 2006-ban.

A GDP szerkezete 2005-höz képest a belföldi felhasználás javára, illetve a nettó export rovására változott. A háztartások fogyasztási kiadásai 13,5, a kormányzaté 7,3 százalékkal nőttek 2006-ban, a bruttó állóeszköz-felhalmozás növekedési üteme pedig 11,9 százalék volt. A jármű- és üzemanyag-eladások nélkül mért kiskereskedelmi áruforgalom viszont a 2005. évi 12,9 százalékot követően 2006-ban csak 7,0 százalékkal emelkedett.

A litván gazdaság a túlfűtöttség jeleit hordozza magán, ezek: a növekvő infláció, a magas folyó fizetésimérleg-hiány, a szűk munkaerőpiac, a gyorsan növekvő bérek és az erőteljes hitelkiáramlás.

Komoly változások következtek be a litván munkaerőpiacon a 2004-es uniós csatlakozás óta. Míg 2003-ban és 2004-ben a Nyolcak közül Lengyelország és Szlovákia után Litvániában volt a legmagasabb a munkanélküliségi ráta (rendre 12,4 és 11,4%), addig 2006-ban a litván arány (5,6%) már a legalacsonyabbnak számított a régióban. Az egy éven túli munkanélküliek száma 2006-ban csaknem megfeleződött, a legfiatalabb (15 és 24 év közötti) korosztály körében az állástalanok aránya pedig 15,7-ről 9,8 százalékra mérséklődött. A munkanélküliek száma átlagosan 43,6 ezerrel csökkent 2006-ban (így az állástalanok tábora 89,3 ezerre szűkült). Ezzel szemben 2006-ban átlag 25 ezerrel volt csak magasabb a foglalkoztatottak száma, mint 2005-ben (amely így elérte a másfél milliót). A litván pénzügyminisztérium 2010-re 5,1 százalékos munkanélküliségi rátát vár, a további apadást részben a növekvő foglalkoztatottsággal,

részben viszont a gazdaságilag aktívak, vagyis a munkaerőpiacon jelen lévő munkanélküliek és a foglalkoztatottak együttes számának csökkenésével magyarázza.

A munkaerő-állomány szűkülésében markáns szerepet játszik az emigráció. A hivatalosan regisztrált kivándorlók száma 2001 és 2005 között 56,1 ezer fő volt (2004–2005-ben 30,7 ezer fő), míg a nem regisztrált emigránsoké 69,8 ezer. (1990 és 2005 között összesen 404 ezren hagyták el az országot.) 2001–2005-ben a legtöbb nem regisztrált kivándorló az Egyesült Királyságot (32,5%), Írországot (24,6%), Németországot (12,4%), az Egyesült Államokat (7,0%) és Spanyolországot (5,7%) választotta. A kivándorlók 83,1 százaléka munkavállalási célból hagyta el Litvániát.

A kivándorlás problematikájának súlyosságát mutatja, hogy a kormány 2007. április végén stratégiatervezetet fogadott el a gazdasági migráció szabályozásáról. A személyi jövedelemadó csökkentése szintén kedvező lépésként értékelhető.

A folyó fizetésimérleg szerint az egy évnél hosszabb ideig külföldön dolgozók 2006-ban 295 millió eurónak megfelelő összeget utaltak haza. Ez folyó áron 17,7 százalékkal több, mint a 2005-ös érték és 10,1-szerese a 2003. évinek. Az egy évnél rövidebb ideig külföldön alkalmazottak díjazása 2006-ban 196 millió eurót tett ki, amely 8,3 százalékkal haladja meg a 2005-ös értéket és 2,7-szer magasabb a 2003. évinél.

FELKÉSZÜLÉS A GAZDASÁGI ÉS MONETÁRIS UNIÓRA

Litvánia harmadik uniós évének legfontosabb momentumá volt az euró bevezetésének meghíúsulása. Noha Litvánia az államháztartási hiány, az államadósság és a hosszú távú kamatlábak terén jobban teljesített, mint Szlovénia, képtelen volt a fogyasztói árindexet a kritériumnak megfelelő szinten tartani.

Az államháztartás GDP-hez viszonyított hiánya a 2005-ös évi 0,5 százalék után mindössze 0,3 százalék volt 2006-ban, miközben még a kormányzat által 2006 decemberében elfogadott konvergenciaprogramban is 1,2 százalék szerepelt. Az államháztartás bevételei a tervezett szintet 7,7 százalékkal haladták meg 2006-ban, ha az uniós támogatásokat nem vesszük figyelembe. Amennyiben viszont a remélt EU-s forrásokat is beleszámítjuk, akkor csak 0,3 százalékkal. A konvergenciaprogramban 2007-re a GDP 0,4 százalékának megfelelő bevételt várnak az adóbegyűjtés javulásából. A közpénzügyek fegyelmezett és felelős vitele érdekében a kormányon lévő parlamenti frakciók egyezményt írtak alá 2006 decemberében.

Az államadósság – az államháztartáshoz hasonlóan – szintén nem okoz problémát Litvánia esetében. Ennek GDP-hez mért aránya ugyanis 2006 végén 18,2 százalékot tett ki az egy évvel korábbi 18,6 százalékkal szemben. A két fiskális kritériumot tehát Litvánia könnyedén teljesíti, várhatóan hosszú távon is.

Visszatérve az euróbevezetés szempontjából legnagyobb problémára, az inflációra, 2006 márciusában a 12 havi átlagos HICP-infláció Litvániában csak egy hajszálnyival haladta meg a referenciaértéket. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a pénzromlás üteme már korábban, így például februárban is magasabb volt a küszöbértéknél, ám a fogyasztói árindex további növekedésére lehetett számítani. Az aggodalom jogossága rövid időn belül beigazolódott: Litvánia hónapról hónapra távolodott a maastrichti küszöbértéktől, és 2007 márciusában már 4,0 százalékos volt az árdrágulás mértéke.

Nem elhanyagolható inflációs nyomást jelent az üzemanyagok, a dohánytermékek és az alkohol jövedéki adójának harmonizálása az uniós szinttel. A pénzügyminisztérium a földgáz-, a kőolaj- és az élelmiszerárak, valamint a jövedéki adó növekedését figyelembe véve 2007. április végén úgy vélte, hogy az infláció 2007-ben 4,3, 2008-ban 3,9, 2009-ben 3,1, 2010-ben 3 százalékot fog elérni. A 2006. decemberi felzárkózási programban Litvánia 2007-re még 4,7, 2008-ra pedig 3,4 százalékos árdragulást feltételezett. Akkor ugyanis úgy volt, hogy a földgáz ára 2007 januárjától 35 százalékkal nő, ám ezt a lépést 2006. december végén fél évvel elhalasztották.

2007. március végén Gediminas Kirkilas miniszterelnök és a pénzügyi programozásért, illetve költségvetésért felelős európai biztos, Dalia Grybauskaitė (korábbi litván pénzügyminiszter) között heves vita bontakozott ki, miután az EU-biztos szerint a jelenlegi kormányzat nem tesz semmit az infláció leküzdése érdekében. A kormány, bár nem rögzítette céldátumként, a 2010-es euróátvételt szeretné megvalósítani. Ezt szolgálja a kabinet által 2007. március közepén elfogadott középtávú árstabilitási stratégia is. Dalia Grybauskaitė szerint viszont a stratégiában megfogalmazott lépéseket – a fiskális szigort, a költségvetési hiány lefaragását, a közművek (villany, fűtés, gáz, víz) indokolatlan mértékű emelkedésének megakadályozását, a termelékenységhez nem igazodó bérnövekedés, valamint a hitelfelvételt ösztönző megalapozatlan várakozások korlátozását – már két éve meg kellett volna tenni. A biztos a 2010-es csatlakozást nem tekinti reálisnak – jöllehet erről hivatalosan nem is értesítette Litvánia a Bizottságot –, továbbá úgy véli, a jelenlegi politika az infláció növelésének irányába hat. Reinoldijus Šarkinas, a litván jegybank igazgatóságának elnöke 4,2 százalékos inflációt vár 2007-re, és még korainak tartja arról beszélni, hogy biztosan lesz vagy nem 2010-ben euró. A hivatalos megnyilatkozások, így a központi bank szakértői részéről is, igen óvatosak.

A litván RAIT nevű közvéleménykutató cég felmérése szerint 2007 márciusában a népesség 59 százaléka támogatta az euró bevezetését, 5,2 százalékkal többen, mint 2006. szeptemberi felvételük során. Az ellenzők részaránya 42-ről 36 százalékra csökkent.

KÜLGAZDASÁGI EGYENSÚLY, ENERGIAÜGYEK

2006-ban tovább romlottak Litvánia külgazdasági pozíciói. A kétszámjegyű folyó fizetésimérleg-hiány további növekedéséért a GDP-hez viszonyítva immár 17,5 százalékos külkereskedelmi passzívum volt a felelős: csak az árukereskedelmi deficit 40,1 százalékkal nőtt 2005-höz képest. Jöllehet mind az import, mind az export bővülési üteme 2006-ban kisebb volt, mint 2005-ben. Az árubehozatal a 2005-ös 26,9 százalék után 2006-ban 18,4 százalékkal nőtt, míg a kivitel a 2005-ben mért 26,1 százalékos dinamikát követően 2006-ban 22,8 százalékos növekedést mutatott (folyó áron, euróban számolva).

A litván importban az EU25 részesedése 2006-ban (59,3-ről 62,4 százalékra) nőtt, Oroszországgá csökkent (27,8-ről 24,4 százalékra). Az exportban épp fordítva történt: az Unióba irányuló kivitel súlya 2005-höz képest (65,4-ről 63,1 százalékra) mérséklődött, míg az orosz piacot célzó (10,4-ről 12,8 százalékra) emelkedett. 2006-ban Oroszország után az export legfőbb célszalai Lettország (11,1%), Németország (8,7%) és Észtország (6,5%) voltak. A legjelentősebb importpartnereknek az orosz felet követően Németország (14,8%), Lengyelország (9,6%) és Lettország (4,8%) bizonyultak 2006-ban. Az importtal kapcsolatban megemlítendő, hogy Litvánia az összes importföldgázt Oroszországtól, pontosabban a Gazpromtól szerzi be. 2006-ban a földgázbehozatal az összimport 19,8 százalékát adta, egy évvel korábban ez az arány 17,1 százalék volt. (Ismeretes, hogy a balti államok a közelmúltig jóval olcsóbban jutottak az orosz földgázhoz, mint más közép- és kelet-európai, vagy éppen

nyugat-európai országok, és jelenleg Oroszország határozott lépéseket tesz a kegyelmi állapot felszámolására.)

Ahogy a litván ipari termelésben, illetve a bruttó hazai termékben, úgy a külkereskedelem alakulásában is tevékeny szerepet játszik a Baltikum egyetlen olajfinomítóját magába foglaló Mažeikių Nafta olajtársaság teljesítménye. A cég új tulajdonoshoz került 2006-ban. Bár úgy tűnt, hogy nehéz lesz kihagyni az orosz felet az adásvételből, mindez mégis megtörtént: az új tulajdonos a lengyel PKN Orlen. A Mažeikių Nafta kérői között sorakozott fel egyébként az orosz LUKoil, az amerikai ConocoPhillips, az orosz–brit TNK–BP és a kazah KazMunajGaz is. De talán ennél is fontosabb, hogy Moszkvában azt remélték, a létesítmény a Rosznyeftyé vagy a Gazpromé lehet.

2006. július végén, nem sokkal a PKN Orlen pozíciószerzésének nyilvánvalóvá válása után leállt a nyersolajszállítás Oroszországból a Barátság-1 olajvezetéken, mert megsérült a Litvániába tartó cső. Az olajexportot az orosz fél azóta sem indította újra.

Az orosz természeti erőforrások minisztériuma a csapelzárást követően arról tájékoztott, hogy a vezeték kijavítása vagy új szakasz építése akár egy évet is igénybe vehet. Az oroszországi nyersolajvezetékek felett diszponáló Transznyefty vezetője azt hangsúlyozta, hogy a 30 éves használatra tervezett vezeték már 42 éves, a csövet pedig ma már tiltólistán lévő anyagokból készítették. Az elkövetkező hónapokban különböző időpontok láttak napvilágot az újbóli ellátás lehetséges időpontjáról, de a szállítások jövője továbbra is bizonytalan (ráadásul a szerencse is elszegődött a Mažeikių Nafta mellől: 2006 októberében tűz pusztított az olajfinomítóban.)

A lépést sokak – a litvánokkal az élen – megtorlásként értékelik, hiszen lemaradtak az oroszok a Mažeikių Naftáról. A kiesést pótolandó kisebb mennyiségben Venezuelából is importált nyersolajat Litvánia 2006-ban (hiszen a tenger felől a társasághoz tartozó bütingei olajterminál tudja fogadni az olajszállítmányokat és ellátni a finomítót).

Mindazonáltal a legfőbb litván exportcikkek továbbra is a kőolajszármazékok, amelyek – a 2005-ös 24,7 százalékkal szemben – 2006-ban a litván kivitel 22,1 százalékát képviselték. A kőolajtermék-export mennyiségben mérve 7,9 százalékkal csökkent 2006-ban, jóllehet az ár-emelkedés folytán a kivitel értéke 5,9 százalékkal nőtt. Az olajfinomító becslése szerint 2007-ben várhatóan 22 százalékkal kevesebb nyersolajat fog feldolgozni, mint 2006-ban.

A litván külügyminisztérium helyettes államtitkára még 2006 augusztusában retorzióval fenyegette meg Oroszországot. Nevezetesen, hogy Litvánia lezárja a Kalinyingrádba vezető vasútvonalat, hiszen igen időszerű annak is a javítása. Természetesen ez nem következett be. Végül a litvánok azzal fenyegetőztek, hogy ha nem rendeződik a kérdés, akkor – a lengyelekhez hasonlóan, akiknek változatlanul állategészségügyi vitájuk van Moszkvával – megakadályozzák az Európai Unió és Oroszország közötti, 2007-ben lejárat partnerségi és együttműködési megállapodás helyébe lépő keretegyezményről szóló tárgyalások megkezdését. Az Európai Bizottság elnöke így kénytelen volt megígérni 2007. március elején (miután hosszú hónapokig kitért előle), hogy a május közepi orosz–EU csúcstalálkozón képviseli a litván érdekeket.

Bár a legjelentősebb konfliktusforrásnak az olajvezeték-elzárás bizonyult, az amúgy sem felhőtlen litván–orosz kapcsolatokat a 2006–2007-es év több ponton is megterhelte. Így Litvánia többször hangot adott az Északi Áramlat elnevezésű, Balti-tenger alatt lefektetendő – a balti országokat, valamint Lengyelországot kikerülő, és ezzel geopolitikai, továbbá gazdasági érdekeket sértő – német–orosz gázvezetékekkel szembeni ellenérzésének is, környezetvédelmi okokra hivatkozva. A vezetékről azonban biztosan nem mondanak le az oroszok, viszont új

nyomvonalat keresnek. Szintén nem tett jót a kétoldalú kapcsolatoknak a litván honatyák 2007. januári Oroszországgal szemben támasztott igen abszurd követelése. Egy parlamenti határozatban ugyanis arra kérték Oroszországot, hogy térítse meg a szovjet megszállás idején keletkezett anyagi károkat. Ennek összege Vilnius szerint 24 milliárd eurónak felel meg. Végül megemlíthető, hogy 2006 októberében kémkedés vádjával kiutasítottak egy orosz diplomatát Litvániából.

A Mažeikių Nafta felvásárlásával Lengyelország a legnagyobb külföldi beruházóvá lépett elő: a 2006 eleji 1,6 százalékról egy év alatt 22,6 százalékra növelte részesedését a Litvániában megvalósult külföldi közvetlen tőkebefektetések állományából. Utóbbi 2007. január 1-jén meghaladta a 8,3 milliárd eurót, ami mintegy 20 százalékkal több, mint az egy évvel korábbi érték. A 2006. január 1-jén még 24,6 százalékkal vezető Oroszország 2007 elején a maga 6,3 százalékaival már csak a hatodik helyen állt. További fontos befektető még a korábbi évhez hasonlóan Dánia (15,3%), Svédország (10,6%), Németország (9,9%), Finnország (6,7%) és Észtország (5,9%). Az összes FDI majdnem 40 százaléka a feldolgozóiparban összpontosul, annak közel negyede pedig a kőolaj-feldolgozáshoz és a vegyi anyagok gyártásához kötődik.

Lengyelország 2006-ban – minekutána a legtöbb litván befektetés Lengyelországban és Lettországon belül megvalósult – felzárkózott a litván közvetlen beruházási tőke főbb célországai közé is. Részesedése a 901 millió eurós – 2006-ban csaknem másfélszeresére nőtt – kihelyezett litván FDI-állományból 2007. január 1-jén 11,3 százalékot tett ki, szemben a 2006 eleji 2,8 százalékkal. A legjelentősebb fogadó országok Lettország (36,2%), Oroszország (13,8%) – azon belül természetesen Kalinyingrád megye (7,6%) –, Ukrajna (8,6%) és Észtország (6,7%).

INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉNY

Az elmúlt évben Litvániában alapvetően négy uniós kérdés állt a figyelem homlokterében: az euró mielőbbi bevezetése, a schengeni övezethez való 2007-es csatlakozás, az uniós források abszorpciója és az energetika (a Mažeikių Nafta olajtársaságon túl a bezárásra váró és a tervezett atomerőmű sorsa).

A schengeni határőrizeti rendszerhez történő csatlakozás kiemelten fontos a litván vezetés számára. A litván köztársasági elnök szerint az euróátvétel megghiúsulása után egy következő kudarc különösen negatívan hatna az ország nemzetközi megítélésére, a gazdaság fejlődésére és a migrációra is. Ezért, amikor az Európai Bizottság közölte, hogy az új schengeni információs rendszer (SIS II) nem készül el időre, és eltolódik az övezet tervezett 2007-es bővítése, Litvánia csalódottságának adott hangot. Többen inkább politikai, mint technikai indíttatásúnak ítélték a késlekedést. Ennél fogva a portugál javaslatot, miszerint a schengeni információs rendszer első generációjának (SIS I) továbbfejlesztésével (SIS I+) elkerülhető a csúszás, Vilnius kifejezetten üdvözölte. Litvánia (a Nyolcak csoportjának többi tagjához hasonlóan) 2007. március végén Lisszabonban vehette át a portugál Idegenrendészeti és Határőrizeti Szolgálat (SEF), valamint a portugáliai székhelyű Critical Software informatikai társaság együttműködésével kifejlesztett „SIS One 4 All” elnevezésű rendszer szoftvereit.

Ugyancsak némi uniós vigasz lehet a sikertelen euróbevezetés után Vilnius számára az a 2006 végi döntés, amely szerint a Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete Litvániában kap helyet. Litvánia a második új tagállam, amely uniós ügynökségnek adhat otthont. Az első Lengyelország volt: a külső határőrizeti ügynökségnek, a FRONTEX-nek Varsó a székhelye.

Szintén a pozitívumok közé sorolható, hogy továbbra is Litvánia az EU25 (illetve az EU27) éltanulója az uniós jog átvétele területén. A 2007 júliusi állapot szerint a kötelező irányelvek 99,76 százalékát ültette át hivatalosan a nemzeti jogrendjébe, és a tagság harmadik évében csupán két esetben került az Európai Bíróság elé (ami Lettország mellett a legjobb teljesítmény).

Ami azonban az uniós pénzeket illeti, Litvánia nem büszkélkedhet gyors abszorpcióval. 2006 végéig összesen 1924 szerződést írtak alá 690 millió euró értékben, amelyből 474 millió euró a közösségi hozzájárulás. Ez azt jelenti, hogy a hároméves uniós keret mindössze 53 százalékát kötötték le. 2006. december 31-ig pedig a 2004-2006 között lehívható összegnek csupán 36,2 százalékát sikerült felszívni.

A litván pénzügyminisztérium a gyenge teljesítményt 2006 októberében még azzal védte, hogy a szerződések aláírását és a tényleges kifizetéseket nem szabad összekeverni: 2006 végéig csak lekötni kell az uniós forrásokat, a kifizetések teljesítésére 2008 végéig van idő. A pénzügyi tervezésért és költségvetésért felelős európai uniós biztos 2006 őszén kiemelte, hogy egyszerűsíteni kell a Strukturális Alapokból érkező támogatások adminisztrációját, a bürokratikus eljárásokon. Dalia Grybauskaitė 2007 márciusában pedig arra figyelmeztette Litvániát, hogy ha nem gyorsítja fel az uniós források abszorpcióját 2007-ben, akkor 2008 tavaszán vissza kell fizetni bizonyos felhasználatlanul maradt támogatásokat.

2007 és 2013 között Litvánia 6,775 milliárd euró uniós támogatáshoz juthat. A litván nemzeti stratégiai referenciakeretet (NSRF) az Európai Bizottság 2007. április végén fogadta el. A négy operatív programot várhatóan 2007 második felében hagyják jóvá. A szóban forgó összeg 45,7 százaléka a gazdasági növekedésre, 39,1 százaléka a kohézió támogatására, 13,8 százaléka a humán erőforrás fejlesztésére, 1,4 százaléka pedig a technikai segítségnyújtásra irányul. Az előbbi két operatív programhoz az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (50,8%) és a Kohéziós Alapból (34,0%), utóbbiakhoz az Európai Szociális Alapból (15,2%) érkeznek a támogatások.

Az Eurobarometer felmérése szerint 2006 őszén a litvánok 62 százaléka gondolta azt, hogy az EU-tagság jó dolog, amely a lengyellel megegyező, a Nyolcak közül pedig a legmagasabb arány. Egy évvel korábban a megkérdezettek 57, míg 2004 szeptemberében 69 százalékuk vélte pozitívnak a tagságot.

ÖSSZEGZÉS

A háromhavi politikai válságot követően 2006 júliusában kisebbségi kormány alakult Litvániában. A törvényhozás eddig a várakozásokat felülmúlóan működött, noha a politikai helyzet törekenysége folyamatosan érződik, és nem történt látványos előrelépés a korrupció letörését illetően sem. A litván gazdasági növekedés motorja változatlanul a belső kereslet. Az élénk magánfogyasztás mellett a növekvő munkaerő-kereslet és a nagymértékű emigráció következtében a munkanélküliségi ráta mélypontra került. A gazdasági növekedés az EU-csatlakozás óta folyamatosan 7 százalék fölött van, miközben a makrogazdasági mutatók többsége is kedvezően alakul. Az integráció szempontjából kudarcként említhető ugyanakkor az euróbevezetés elhalasztása, illetve az egyelőre alacsony abszorpciós kapacitás, ám mindezek ellenére a litvánok 77 százaléka – ami az írek után a legmagasabb arány az EU25-ben – gondolta úgy 2006 őszén, hogy az ország profitált a csatlakozásból.

MAGYARORSZÁG

Terület:	93 036 km ²
Népesség:	10,1 millió fő
Főváros:	Budapest
Hivatalos nyelv:	magyar
Pénznem:	forint (HUF)
Köztársasági elnök:	Sólyom László
Miniszterelnök:	Gyurcsány Ferenc
EP képviselők száma:	24
Tanácsi szavazatok száma:	12
Bizottsági tag:	Kovács László
Bizottsági tárca:	adóügyek, vámunió
GDP/fő PPS (2006):	15 600 euró
GDP/fő EU25 = 100 %	63 %

POLITIKAI HELYZETKÉP

Az uniós tagság harmadik évében a rendszerváltás utáni időszak legsúlyosabb belpolitikai válságát élte át Magyarország a 2006 ősztől lényegében 2007 márciusáig tartó periódusban. Így a tagság elnyerését követő négy naptári év egyike sem múlt el kisebb-nagyobb belpolitikai megrázkódtatás nélkül (2004: miniszterelnök-váltás; 2005: államfőválasztás körüli fiaskó; 2006: őszi kormányellenes tüntetések, zavargások; 2007: március 15-i zavargások). A 2006 őszi belpolitikai válság hosszabb elemzésére terjedelmi korlátok miatt e jelentés keretében nincs mód. Néhány megállapítást azonban mindenképp érdemes tenni. A válság közvetlen kiváltó oka Gyurcsány Ferenc kormányfő elhíresült ún. „őszödi beszédének” – amely a kormányalakítást megelőző napokban egy zártkörű frakcióülésen hangzott el – napvilágra kerülése volt. A terjedelmes, eredetileg a stabilizáció és a nagy ellátórendszerek reformja szükségességének magyarozatára szánt beszéd azon része gerjesztett indulatokat, amelyben a kormányfő lényegében elismerte, hogy a választások megnyerése érdekében eltitkolta az ország valós gazdasági/pénzügyi állapotát. Az ennek kapcsán szeptember közepén kialakult permanens tüntetés-sorozat Magyarországon évtizedek óta nem látott zavargásba csapott át, amely az 1956. október 23-i forradalom és szabadságharc 50. évfordulójának „ünnepén” kulminálódott. A rendőrség fellépése, illetve a tüntetések/zavargások karhatalmi kezelése folyamatosan központi kérdés volt az őszi események során. Míg a jobboldali ellenzék békés tüntetők elleni brutális, jogszerűtlen rendőri agresszióról, addig a kormányoldal randalírozó szélsőjobboldali csöcselékről és jogszerű rendőri intézkedésekről beszélt. A rendőrség mindeközben azt hangsúlyozta, hogy a rendszerváltás utáni Magyarországon hasonló jellegű cselekményekre még nem került sor, így ha történtek is szabálytalanságok, az elsősorban a rutin hiányára vezethető vissza.

A 2006 szeptember-októberi időszak politikai napirendjét teljes mértékben Gyurcsány Ferenc miniszterelnök őszi beszéde és a tüntetéssorozat tematizálta, így egy igen fontos belpolitikai esemény, az önkormányzati választások is lényegében ennek alárendelten zajlottak le 2006. október 1-jén. Az ellenzék a várakozásoknak megfelelően földcsuszamlásszerű győzelmet aratott a legtöbb területi egység vonatkozásában. Még a hagyományosan bal-liberális koalíció által irányított fővárosban is rendkívül szoros eredmény, lényegében patthelyzet született (az MSZP-SZDSZ koalíciónak csak a főpolgármesterrel együtt van 1 fős többsége a Fővárosi Közgyűlésben). A kormánypártok mélyrepülése azóta is tart, közvéleménykutatások szerint 2007 júniusában a legnagyobb ellenzéki pártot, a FIDESZ-MPSZ-t nagyjából kétszer annyian támogatták, mint a kormányzó MSZP-t, bár ez már inkább az azóta meghozott stabilizációs és reformintézkedéseknek, mintsem az őszi eseményeknek köszönhető.

A kormány- és reformellenes közhangulatot meglövelve az ellenzéki FIDESZ hét igenes népszavazás kiírását kezdeményezte. A népszavazásra bocsátott kérdések lényegében a kormány főbb reformintézkedéseinek visszavonására irányulnak. Az ellenzéki párt egyelőre nyertes helyzetben van, ugyanis egyrészt az Alkotmánybíróság hat kérdés esetén úgy döntött (az Országos Választási Bizottság eredeti döntésével szemben), hogy azok népszavazásra bocsáthatók, másrészt a közvéleménykutatások szerint szinte mindegyik kérdésben az ellenzék álláspontja nyerne nagyobb támogatást. Lefutottnak ugyanakkor az ügy még nem tekinthető, hiszen a népszavazást legközelebb jövő tavasszal lehet majd megtartani és addig még sok minden változhat.

A 2004 óta kisebb-nagyobb megszakításokkal jelentkező belpolitikai megrázkódtatások kapcsán felmerül a kérdés, hogy mindez mennyiben függ össze az uniós tagsággal. Kétségtelen ugyanis, hogy 2004-ig Magyarország volt a politikai stabilitás egyik minta országa a térségben, azóta viszont időről időre válságjelenségek ütnek fel a fejüket. A válasz azonban nem egyértelmű és nem egyszerű.

Kérdés, hogy mennyire beszélhetünk tényleges belpolitikai instabilitásról ezekben az esetekben. A magyar alkotmány által szabályozott politikai rendszer eleve a stabil kormányzó többség kialakításának kedvez, így a választásokon győztes koalíciót már maga a rendszer is több mint valószínű, hogy négy évre bebetonozza a hatalomba. „Nehezíti” a kormányválságok kialakulását a belpolitikai szakadék is, mivel a szembenálló oldalak közötti átjárás gyakorlatilag lehetetlen. Mindez azt jelenti, hogy pártpolitikai értelemben igazi belpolitikai instabilitásról még a 2006-os események kapcsán sem beszélhetünk, hiszen a koalíció felbomlása egy percig sem volt valószínű, így az továbbra is stabil többséggel rendelkezik a Parlamentben. A kormányt pedig egyedül az Országgyűlés „menesztheti”, amely ennek fényében szintén nem volt alternatíva.

A jobb- és baloldal közötti átjárhatatlan, előbb-utóbb szükségszerűen robbanáshoz vezető belpolitikai szakadék sem új keletű jelenség, így ez sem írható az uniós tagság számlájára. A gyakorlatilag a 90-es évek elejére visszadatálható ellenségeskedés sokkal inkább a rendszerváltás levezénylése körüli anomáliákkal, mintsem az uniós csatlakozással magyarázható.

A magyar politikai elitre az elmúlt 17-18 évben folyamatosan nehezedik a modernizációs, illetve az életszínvonal-emelési kényszer terhe. Ez egyrészt természetes törekvése a mindenkori vezetésnek, másrészt ugyanakkor a rendszerváltás, majd később az uniós tagság által táplált felfokozott, sokszor illuzórikus várakozások jóval meghaladták az ország reális gazdasági potenciálját, ami szükségszerűen feszültséget generált a politikai elit és a lakosság között. A pártok ráadásul e várakozásokra még rá is tettek egy lapáttal, amikor az országgyűlési választások kampányaiban egymást túllícitálva fogalmazták meg nyilvánvalóan teljesíthetetlen választási ígéreteket.

Hogy a belpolitikai válságjelek miért pont 2004 után kezdték felütni fejüket, és hogy miért pont ekkor eszkalálódott a már évek óta jelen lévő belpolitikai feszültség, mindenképpen érdekes, releváns kérdés és nagy valószínűséggel összefügg az uniós csatlakozással is. Az uniós tagság iránti felfokozott várakozások utáni kiábrándulás feltehetően szerepet játszott, legalább is a lakosságot jóval érzékenyebbé és elutasítóbbá tette bárminemű potenciális, életszínvonalat csökkentő (megszorító) intézkedéssel szemben. Jóval lényegesebb faktornak tekinthető azonban az, hogy az uniós tagság elnyerésével az addigi „modernizációs kényszert” kiegészítette egy „nominális konvergencia kényszer” is. 2004. május 1-je után ugyanis a Csatlakozási Szerződés kötelezi Magyarországot, hogy részt vegyen a gazdasági és monetáris unióban, vagyis hogy szigorú fiskális és antiinflációs politikát folytasson. Ez utóbbi természetesen uniós tagság nélkül is elemi érdeke egy országnak, ugyanakkor az euróövezethez való csatlakozás időbeli elhúzódása és a többi régiós ország hamarabb bekövetkező csatlakozása olyan mértékben teszi ki a nemzeti valutát potenciális spekulációs támadásoknak, hogy az beláthatatlan gazdasági következményekkel járna. Ezt a kockázatot semelyik józanul gondolkodó politikai erő nem vállalhatja fel.

Mindez azt jelenti, hogy az életszínvonal látványos, rövid távú növelésének kényszere előbb-utóbb konfliktusba kerül a szigorú gazdaságpolitika és a strukturális reformok megvalósításának szükségességével. Az előbbi ugyanis olyan mértékű eladósodásba ránthatja az országot, hogy később azt csak komolyabb megszorításokkal, életszínvonalat csökkentő intézkedésekkel lehet korrigálni. Magyarországon pontosan ez utóbbi történt. Az állam 2001-2002 tájékan jócskán lehetőségeinek határa feletti osztozkodásba kezdett, ami a pénzügyi egyensúly megbomlásához, illetve az államadósság elszaladásához vezetett. Az immáron nemzetközi kötelezettségből fakadóan szükséges korrekció elkerülhetetlen volt és egyre több nemzetközi és hazai szakértő, kutatóintézet kongatta meg a vészharangot a magyar gazdaság, vagyis inkább az állam pénzügyei felett. A kormányzó koalíció nem kis mértékben annak köszönheti 2006-os győzelmét, hogy saját felelősségét ebben a választásokig nem, vagy csak alig ismerte el. Ezáltal az a paradox helyzet állt elő, hogy az állam pénzügyeinek konszolidálása, illetve a fenntartható növekedést megalapozó, égetően sürgős strukturális reformok kidolgozása azokra hárul, akik 2002 és 2006 között sokat tettek azért, hogy a helyzet idáig fajuljon. Arra a kérdésre tehát, hogy a 2004 óta fel-felbukkanó belpolitikai válságok összefüggnek-e az uniós csatlakozással, a válasz az, hogy részben igen. Az Unió ugyanakkor mindezért nem tehető felelőssé, hiszen Magyarország szabad akaratából csatlakozott a szervezethez, elfogadva annak szabályait, normáit. Hogy ezeket mennyire tudjuk betartani, az jórészt rajtunk (vezetőinken, politikai elítünkön, stb.) múlik, senki másan.

TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI HELYZETKÉP

Az elmúlt négy-öt év során több gazdasági szakértő és elemzés (többek között a Monitoring jelentés korábban megjelent kiadványai is) hangsúlyozták, hogy az elhúzódó belpolitikai feszültségnek és az elhibázott gazdaságpolitikának előbb-utóbb meg lesz a börtje, és ezek az anomáliák a reálgazdaságban is éreztetni fogják hatásukat. Az elszaladó államháztartási hiány és növekvő államadósság megfékezése érdekében 2006 nyaratól meghozott stabilizációs (megszorító) intézkedések – többek között – a bruttó hazai termék (GDP) növekedési ütemének lassulását vonták maguk után. Abszolút értékben ugyan továbbra sem beszélhetünk gazdasági stagnálásról, hiszen a növekedés még így is majdnem elérte a 4 százalékot 2006-ban, ám a korábbi években mért kétfő helyett ez már csak egy százalékponttal haladja meg az EU25 átlagos növekedési rátáját. Még elkésőbb ez az adat, ha a többi elemzett ország viszonylatában vizsgálódunk, ugyanis ezek közül Magyarországon nőtt a legkisebb ütemben a

GDP. Ebből kifolyólag a vásárlóerő-paritáson mért egy főre eső GDP tekintetében az évek óta stabilan tartott harmadik helyezésről hazánk a negyedikre csúszott vissza Észtország mögé. Ha a jelenlegi trendek folytatódnak, két éven belül Szlovákia is megelőz bennünket az Eurostat előrejelzése szerint.

Az életminőséget némileg árnyaltabban kezelő, a UNDP által kalkulált humán fejlettségi mutató tekintetében azonban Magyarország tartja korábbi pozícióját és ugyanez mondható el a Transparency International által a társadalom által érzékelt korrupciót kvantifikáló CPI index kapcsán is. Mindkét ráta esetén Magyarország a vizsgált országok rangsorában a harmadik helyezést foglalja el. Az életminőséget szintén jól mérő munkanélküliségi ráta tekintetében Magyarországon kedvezőtlen tendenciának lehetünk tanúi. Bár 7,5 százalékos értékével a magyar ráta még az európai uniós átlag alatt van, 2004 óta folyamatosan romló trend figyelhető meg. A kép még borúsabb, ha a vizsgált országok viszonylatában értékeljük a munkanélküliség alakulását. Míg a csatlakozás évében Magyarország előkelő pozíciót tudhatott magáénak ezen a téren – miközben a régiós országok jelentős mértékű foglalkoztatási problémákkal küzdöttek –, addig 2006-ban hazánk a hatodik helyre csúszott vissza a rangsorban. Itt is a relatív trendek alakulása tekinthető aggasztónak: míg a többi új tagország sikereket könyvelhet el a főként strukturális munkanélküliség felszámolásában, addig Magyarországon ezzel pontosan ellentétes tendencia figyelhető meg.

Az elmúlt évek elhibázott gazdaságpolitikáját korrigálni hivatott 2006-os stabilizációs intézkedések mindazonáltal már kezdik éreztetni pozitív, illetve negatív hatásukat. Kétségtelen, hogy a keresletszűkítő intézkedések egyre inkább egy kiegyensúlyozottabb gazdasági fejlődés irányába mozdították a reálgazdaságot. A különböző adóemelések inflációs és jövedelemcsökkentő hatása következtében a fogyasztás növekedése jócskán alulmúlta a GDP növekedési ütemét, így a korábbi évek lehetőségeikhez képest elrugaszkodott fogyasztásnövekedése megtorpanni látszik. Mindez az importkereslet szűkülésén keresztül hozzájárult a reálgazdaság külső egyensúlyának javulásához is. A GDP felhasználási oldalának másik kulcstényezője a bruttó állótőke-felhalmozás alakulása, ezen belül is a feldolgozóipari beruházások tendenciája. Az általános keresletszűkítő intézkedések itt is éreztették hatásukat, mivel az állótőke-felhalmozás 2, a feldolgozóipari beruházások 5 százalékkal estek vissza a megelőző évhez képest. Termelési oldalról kedvezőbb képet kapunk. A GDP növekedésében nagy szerep hárult a feldolgozóipar teljesítményére. Az ipari termelés 10 százalékkal volt magasabb a megelőző évihez képest, míg a jórészt ennek köszönhető exportbővülés 18 százalékos volt. Összességében tehát elmondható, hogy a magyar gazdaságot 2006-ban az export és az ipari termelés húzta, amely egy kis és nyitott ország esetében a fenntartható növekedés alapfeltétele.

A 2006-os reálgazdasági folyamatok azt mutatják, hogy az ország versenyképességének csökkenése megtorpanóban van. A lendületes termékexport és ipari termelés mellett fennmaradt az országba beáramló közvetlen külföldi befektetések magas szintje (2006-ban ennek összértéke 4,87 milliárd dollárt tett ki), és a csökkenő fajlagos munkaerőköltség is a versenyképesség növekedésének irányába mutat.

FELKÉSZÜLÉS A GAZDASÁGI ÉS MONETÁRIS UNIÓRA

A reálgazdaság egyensúlyi pályára állása ugyan kedvező folyamatnak tekinthető, ugyanakkor az euró bevezetéséhez szükséges nominális konvergenciakritériumok tekintetében a kép rendkívül aggasztóan alakult 2006-ban. Magyarország még sosem állt ennyire távol a GMU (gazdasági és monetáris unió) tagságtól, mint az elmúlt esztendőben. Azon kívül, hogy immár sorrendben a második évben nem teljesítünk egy maastrichti kritériumot sem, az inflációt leszá-

mítva 2006-ra sikerült mindegyik mutató tekintetében sereghajtónak lennünk a vizsgált országok között. Az euró bevezetése olyannyira lekerült a napirendről, hogy a kormányzat immár nem is jelöl meg erre vonatkozólag céldátumot. Önmagában ez nem lenne probléma, hiszen az uniós joganyag csak az egységes valuta bevezetésének kötelező mivoltáról rendelkezik. Hogy ezt az adott tagállam mikor képes megtenni, az az egyéni teljesítménytől függ. Közvetlen jogszabálysértést egy tagország csak az államháztartás hiányának alakulásával kapcsolatban követhet el, amelyet az ún. túlzott deficit eljárás keretében szabályoznak (Magyarország esetében ez az eljárás folyamatban van).

A céldátum kijelölésének hiánya tehát nem jogi, hanem gazdasági szempontból aggasztó. Egyrészt ez annak a beismerését jelenti, hogy az euró belátható időn belül nem váltja fel a nemzeti valutát, vagyis annak, hogy az állam pénzügyeinek konszolidációja középtávon nem lehetséges. A nemzetközi befektetők számára ez bizonytalanságot jelent, amely a hazai kamatok és a forint árfolyamát kedvezőtlenül befolyásolhatja. Másrészt pedig minél későbbre tolódik az euró bevezetése, és mindeközben minél több régiós versenytárs csatlakozik az eurózónához, annál nagyobb mértékben lesz kitéve a forint spekulációs támadásoknak.

Kedvező fejleménynek számít viszont, hogy évek óta először volt képes az ország olyan konvergenciaprogramot benyújtani Brüsszelben, amely egyrészt az ország valós állapotát tükrözi és viszonylag valós gazdasági prognózisokkal operál, másrészt az abban kitűzött célok is elérhetőnek tűnnek. Sőt, minden bizonnyal a Pénzügyminisztérium számításai még borúlátóbb képet is festenek, mint a hazai és nemzetközi kutatóintézetek elemzései. Ettől függetlenül a konvergenciaprogram célkitűzései ambiciózusak. A 2006-ban a GDP 9,2 százalékára rugó államháztartási hiányt négy év alatt kevesebb, mint a harmadára kívánja csökkenteni a kormány. A hiánycsökkentő politika alapvetően két elemre épül: az államháztartás gyors pénzügyi konszolidációja (kiigazítás) és a nagy ellátó rendszerek átalakítása (strukturális reform). Ezt a kettőt egészíti ki a fejlesztéspolitika, amelyet az elapadó hazai finanszírozási lehetőségek miatt főként uniós forrásokból akarja megvalósítani a kormány.

A kiigazítási intézkedések egyfelől adóemelést, másrészt kiadás-visszafogást jelentenek. Az előbbi kapcsán gyakorlatilag majdnem mindegyik adónemnél bevételnövelő változtatások történtek, és a járulékfizetési kötelezettség is megnőtt. A kiadáscsökkentő politika többek között a közsférában történő jelentős létszámleépítésben, valamint a különböző ártámogatási rendszerek (gáz, áram, tömegközlekedés, gyógyszer, stb.) átalakításában nyilvánul meg. Ezen kívül kiadási plafonokat is megállapítanak az egyes minisztériumok számára. A kiadások befagyasztása nem érinti a nyugdíjakat, a családtámogatást és a szociális segélyeket.

A kiigazítással párhuzamosan a kormány strukturális reformok levezénylésébe is bele kíván kezdeni. Mindez öt fő területet érint: egészségügy, nyugdíjrendszer, oktatás, önkormányzati rendszer, közigazgatás. Látványosabb intézkedések ugyanakkor egyelőre csak az egészségügy területén történtek.

Általánosságban elmondható, hogy a költségvetési kiigazítás rövid távú programja beváltotta a várt (negatív és pozitív) várakozásokat. Az állam pénzügyei és a reálgazdaság is az egyensúlyi pálya felé halad, ám a tényleges egyensúly elérése még sok időt vesz majd igénybe. A javuló egyensúly azonban növekedési áldozattal, reálbér-csökkenéssel és inflációval járt. Az Európai Bizottság (és más nemzetközi szervezetek, elemzők is) ennek megfelelően tarthatónak tekinti a konvergenciaprogramban foglaltakat. A reformok terén azonban nem ennyire egyértelmű a kép. Míg itthon a kormányzatot leginkább a reformok gyorsasága, előkészítetlensége és az egyeztetések hiánya miatt kritizálják, addig egyes nemzetközi szervezetek (pl. az IMF) a reformok lelassulásától, illetve elodázásától tartanak.

INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉNY, AZ EU MEGÍTÉLÉSE

Ahogy az már korábban is említésre került, a hazai fejlesztési források elapadását uniós forrásokkal pótolná a kormányzat. Mivel azonban az EU alapok forrásaira nagyrészt pályázni kell, a rendelkezésre álló keret felhasználása korántsem megy automatikusan. A hatékony abszorpció feltételei közé tartozik a stabil jogszabályi környezet, a megfelelő pályázati intézményrendszer és nem utolsósorban a támogatási igényeket előre jól felmérő, a források lehívásához alapvetően szükséges stratégiai dokumentumok (Nemzeti Fejlesztési Terv, Kohéziós Alap Stratégia, stb.) megléte. Hogy Magyarország hogyan is áll az EU források felhasználása terén, azt az Egységes Monitoring Informatikai Rendszer (EMIR) adatbázisából lehet megtudni.

Az EMIR adatai alapján elmondható, hogy a 2007. március 31-i állapot szerint a teljes Közösségi Támogatási Keretet (vagyis a 2004-2006 között, a Nemzeti Fejlesztési Terv alapján összesen felhasználható uniós forrást és az ehhez tartozó hazai társfinanszírozási összeget) lekötötték támogatási szerződéssel. Ez nem csak a teljes NFT keretre igaz, hanem az egyes operatív programokra is. A Humán Erőforrás Operatív Program kivételével (ahol a szerződéssel való lefedettség „csupán” 98 százalékos), mindegyik operatív program esetén több mint 100 százalékos lefedettségről beszélhetünk. Mindez azt jelenti, hogy tavalyhoz képest a pályázat elbíráló rendszer hatékonysága javult, így az már biztos, hogy Magyarország azon nem fog uniós forrást elbukni, hogy a támogatási keretet nem tudta szerződésekkel lekötni. Innentől kezdve a projektek időben történő végrehajtásán, és a kifizetések gördülékenységén múlik, hogy hazánk mennyi pénzt tud véglegesen felhasználni a 2004-2006-os időszakban rendelkezésre álló több mint 660 milliárd forintból.

Éppen ezért fontos, hogy a kifizetések (vagyis a tényleges abszorpció) terén a kép sokat javult tavaly óta. 2007. március 31-ig a teljes NFT keret 63 százaléka került kifizetésre, amely lényegesen jobb eredmény a tavalyi 22,5 százalékos teljesítési aránynál. Ez lényegében kicsivel marad csak alatta az időarányosan elvárható kifizetési összegtől az n+2-es szabályt figyelembe véve. Amennyiben operatív programok szerinti bontásban vizsgáljuk a kifizetéseket, a kép korántsem annyira egységes, mint amelyet a szerződésekkel való lefedettség esetén tapasztaltunk. Meglepő módon az eddig meglehetősen gyenge teljesítményt nyújtó Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) 2007-ben az élre került 74 százalékos kifizetési aránnyal. Gyengén teljesít ugyanakkor az eddig viszonylag jó eredményt felmutató HEFOP (52 százalék). A GVOP, KIOP és ROP operatív programok nagyjából az átlagot hozzák. Általánosságban elmondható, hogyha a kifizetések teljesítése továbbra is ilyen ütemben halad, jó esély van arra, hogy Magyarország a rendelkezésre álló keretet túlnyomó részben fel tudja majd használni. Egyedül a HEFOP esetén kell komolyabb erőfeszítéseket tenni a kifizetések hatékonyságának növelése érdekében.

A magyar-EU kapcsolatokban természetesen nem csak a konvergenciaprogrammal kapcsolatos diskurzus és az uniós transzferek felhasználása érdemel említést. 2007 tavaszán az európai napirendet is meghatározta a magyarországi „gázvita”. A kormányzat sokáig lebegtetve, hogy a két nagy gázvezeték projekt közül az orosz hátterű Kék Áramlatot vagy az EU által is favorizált, a közép-ázsiai térségből induló Nabucco tervet támogatja. Mindkét vezeték Magyarországon keresztül érné el az Európai Unió nyugati államait, így e kérdésben nem csak hazánk érintett. Az Oroszországtól való túlzott energiatüggőség csökkentésének érdekében az EU inkább a Nabucco-t támogatta, így a magyar kormány bárminemű utalása a Kék Áramlat melletti döntésre komoly visszhangot váltott ki Európa szerte. A kedélyek csillapodni látszanak miután a gazdasági miniszter júniusi washingtoni útján megerősítette, hogy ha a Nabucco valódi alternatíva lesz, Magyarország azt választja majd.

A vizsgált időszak egyik legjelentősebb uniós eseménye a német elnökség végére tető alá hozott kompromisszumos megállapodás az ún. Reformszerződésről, amely az Alkotmányszerződés helyébe lép majd, ha a portugál elnökség alatt útjára induló kormányközi konferencián aláírják. Magyarország az utolsó pillanatig harcolt azért, hogy a lehető legtöbb elem megmaradjon az alkotmányból. A magyar diplomácia érdeme, hogy a szövegbe visszakerült az utalás a belső piacon érvényesítendő torzulásmentes versenyről, amelyet Nicolas Sarkozy francia államfő nyomására a tárgyalások során kivettek a szerződésből. Magyar szempontból szintén pozitívumnak számít, hogy a kisebbségvédelemről szóló passzus az egyszerűsített szerződésben is megemlítésre kerül. A brüsszeli csúcson megerősítették azt is, hogy a schengeni övezet kibővítésének tervezett időpontja 2007 december vége. Igaz, az ezt lehetővé tévő javaslat inkább az azt kezdeményező portugál diplomácia érdeme, mintsem az érintett új tagországokéi.

Ami az uniós jog alkalmazását illeti, Magyarország továbbra is jól teljesít. A jogszabályok átvételének magas arányával 2007 júliusában a 11. helyen állt, és a tagság harmadik évében csupán három ügyben került hazánk az Európai Bíróság elé a közösségi jog megsértése miatt (amelyek egyben az első esetek is, hiszen 2004 májusától 2006 májusáig nem került sor perre a luxemburgi testület előtt).

Az Eurobarometer 2006 őszi jelentése alapján az Európai Unió magyarországi megítélése nem javult: a magyarok 39 százaléka tartja az EU-tagságot kifejezetten jó dolognak, amely megfelel a 2005-ös értéknek. Ezzel a támogatottsági aránnyal Magyarország számít a harmadik legszkeptikusabb EU-tagállamnak. Ugyanakkor érdekes, hogy – a korábbi eredményekhez hasonlóan – az uniós intézményekben való bizalom tekintetében Magyarország a felső harmadban található. Mindez nagy valószínűséggel a hazai intézmények iránti nagy fokú bizalmatlansággal magyarázható. Ilyen helyzetben egy függetlennek tartott nemzetközi intézmény hitesebbnek tűnhet. Szintén érdekes, hogy egy európai alkotmány létrehozásának támogatottsága 80 százalék Magyarországon, amellyel harmadikok vagyunk a 27 tagállam rangsorában. Az EU megítélése tehát meglehetősen ambivalens Magyarországon. Míg magát az EU-t nem szeretjük, intézményeiben bízunk, és nagyon támogatnánk, ha végre lenne egy alkotmánya. Az EU magyarországi elutasítása azért is érdekes, mert mindeközben összeurópai szinten folyamatosan nő a szervezet támogatottsága.

ÖSSZEGZÉS

Összességében elmondható, hogy az uniós csatlakozás harmadik évfordulóján eseménydús évet hagyott maga mögött az ország. A pártpolitikai szakadék immár ténylegesen az ország fejlődésének egyik legkomolyabb akadályává vált. Strukturális reformokat egész egyszerűen lehetetlen társadalmi és politikai egyeztetések nélkül véghez vinni. Ennek hiányában, amíg a hatalmon lévő kormányzat messianisztikus tudatban, érdemi társadalmi és politikai egyeztetések kezdeményezése nélkül „végigveri” reformelképzeléseit az országon, addig a fő ellenzéki erő gyakorlatilag teljesen ignorálja Magyarország miniszterelnökét, ami által az érdemi párbeszéd eleve kizárt.

A 2006-2007-es időszakban már a reálgazdaság is megérezte az elmúlt évek felelőtlen gazdaságpolitikájának hatását. A kiigazítás következtében csökkent a gazdasági növekedés üteme, nőtt az infláció és visszaestek a reálbérek. Mindez azonban a gazdaság és az államháztartás egyensúlyi pályára állása mellett ment végbe, amely mindenképpen pozitív fordulatnak számít. Magyarország integrációs teljesítménye is ambivalens módon értékelhető. Egyrészt az elmúlt évek során az európai partnerek között egyre inkább egy olyan Magyarország képe rajzolódik ki, amely teljes mellszélességgel kiáll az integráció mélyítése (és bővítése) mellett, és a

hasonlóan gondolkodó országok kezdenek számolni hazánkkal, mint potenciális szövetségesekkel. Másrészt mindezt nem egészíti ki egy markáns kezdeményező készség, így a magyar diplomácia inkább csak igazodik a más országok által meghatározott trendekhez. A háttérben ugyanakkor többnyire hatékony politikát folytat. Öröndetes tény, hogy az uniós források felhasználásában komoly hatékonyságnövelés volt megfigyelhető az elmúlt évben, ezért úgy tűnik – legalább is egyelőre –, hogy Magyarország fel fogja tudni használni a támogatási keretet.

SZLOVÁKIA

Terület:	49 034 km ²	
Népesség:	5,4 millió fő	
Főváros:	Pozsony	
Hivatalos nyelv:	szlovák	
Pénznem:	szlovák korona (SKK)	
Köztársasági elnök:	Ivan Gašparovič	
Miniszterelnök:	Robert Fico	
EP képviselők száma:	14	
Tanácsi szavazatok száma:	7	
Bizottsági tag:	Ján Figel'	
Bizottsági tárca:	oktatás, képzés, kultúra és többnyelvűség	
GDP/fő PPS (2006):	14 800 euró	
GDP/fő EU25 = 100 %	61 %	

POLITIKAI HELYZETKÉP

A 2006. június 17-én tartott parlamenti választásokon az előrejelzéseknek megfelelően a szociáldemokrata színezetű Robert Fico vezette SMER-SD szerezte meg a legtöbb szavazatot Szlovákiában. A voksok összeszámlálása után a kérdés nem a SMER-SD elsősége, hanem a győztes erő kormányalakítási képessége volt. Az előző két ciklusban ugyanis a mérsékelt jobbközép erők – 1998-ban az SDK, Szlovák Demokrata Koalíció, 2002-ben pedig az SDKÚ, Szlovák Kereszténydemokrata Unió vezetésével – képesek voltak többségi koalíciót alakítani, ezáltal kizárva a szélsőséges erőket a kormányzásból. 2006-ban azonban a szavazatok közel egyharmadával Robert Fico „túlnyerte magát”, így a mérsékelt erőknek matematikailag lehetetlen volt egy többségi koalíciót tető alá hozni. Erre egyedül abban az esetben volt esélyük, amennyiben Fico, a nemzetközi tiltakozást is figyelembe, véve nem tárgyal a Ján Slota vezette Szlovák Nemzeti Párttal (SNS). Fico azonban már a választások után, elosztatva mindenféle találgatást kijelentette, hogy először a két „ellenzéki” erővel az SNS-szel illetve a Vladimír Mečiar vezette Néppárt – Demokratikus Szlovákiért Mozgalommal (HZDS-LS) kezdi meg a tárgyalásokat.

Meglepetésre 2006. július 4-én Robert Fico, figyelmen kívül hagyva az egyre határozottabb nemzetközi tiltakozást, megalakította a hárompárti (SMER-SD – SNS – HZDS-LS) koalíciót, vállalva ezáltal országa nemzetközi elszigetelődését is. A válasz az Európai Unióból érkezett elsőként, ahol is az Európai Parlament szocialista frakciója (Európai Szocialisták Pártja) már egy nappal a koalíciós szerződés megkötése után az SNS-szel kötött szövetség miatt felfüggesztette a SMER-SD tagságát a baloldali pártszövetségben.

Az új kormány minden lehetőséget megragad, hogy kitörjön a nemzetközi elszigeteltségből, azonban a koalíciós partnerek, valamint a miniszterelnök egyes, a hazai sajtónak tett nyilatkozatai nagyban megnehezítik, illetve hiteltelenné teszik a kabinet eme törekvését. A legnagyobb problémát a magyar-szlovák kapcsolatok rendezése jelenti mindkét ország számára. A két ország közötti viszony ugyanis számos ok miatt terhelt. A közel tíz százalékot kitevő magyar nemzetiséggel való kapcsolat rendezése, a Magyar Koalíció Pártjához fűződő viszony konszolidálása, és különösen egyes kisebbségellenes cselekményekkel szembeni határozott fellépés egyre kevésbé tűr halasztást. Ezt a magyar diplomáciának azonban csak a két ország közötti párbeszéd mélyítésével és a közös problémák mihamarabbi rendezésével szabad kezelnie. Erre adott jó alkalmat a visegrádi négyek 2007. június 18-án Pozsonyban megrendezett miniszteri találkozója, ahol nem csak a négy ország közös uniós politikájának összehangolásáról – többek között a leendő Reformszerződésről, az Unió keleti szomszédságpolitikájáról, valamint az energiapolitikáról – esett szó, de kétoldalú magyar-szlovák miniszterelnöki találkozóra is sor került.

A két ország közötti kapcsolatok rendezése mellett az új szlovák kormányfő a nemzetközi diplomáciában is egyre határozottabban hallatja a hangját. Az orosz-szlovák stratégiai partnerség (amely lényegében a nyersanyagfüggőség miatt újrafogalmazott Oroszországhoz fűződő viszonyt jelenti), valamint az amerikai rakétapajzs lengyelországi és csehországi telepítésének kérdésében Fico határozottan kiállt Putyin mellett az idén májusban tartott kétoldalú moszkvai találkozón. Emellett a szlovák kormányfő a térségben stratégiai szerepét erősítendő, közös fegyvergyártási programról, illetve egy Pozsonyig megépítendő széles nyomtávú vasútról is tárgyalásokat folytatott – utóbbi ötlet még a kilencvenes évek elején az akkori miniszterelnöktől, Vladimír Mečiarától származik.

A SMER által a múlt év júniusában elért választási siker nem csupán a reformok társadalmi költségei miatti „proteszt-szavazatoknak” tudható be, de a választások előtt a kormány egyes intézkedéseit felülbíráló, és programjában helyenként azokkal kifejezetten ellentétes elképzeléseknek is köszönhető. Az elmúlt közel egy év mérlege alapján kijelenthetjük, hogy az új kabinet átalakítási lendülete csupán retorikai szinten valósult meg. Az új kormány tetteiben ugyanis meglehetősen pragmatikusnak bizonyult. Ennek oka egyebek mellett, hogy az utóbbi időben – látva a makrogazdasági sikereket – kevésbé hangoztatja korábbi (választások előtti) elképzeléseit.

Így például az egykulcsos adórendszer is változatlan maradt (csupán egyes termékek esetében került sor az ÁFA csökkentésére 5 százalékra), míg a személyi jövedelemadó esetében nem történtek átalakítások. A privatizációs ügyletek felülvizsgálata is csupán a szerződések egyes elemeinek jogi értelmezését jelentette, de konkrét lépések még egyik ügyben sem történtek. Az egyik ilyen vitatott kérdés a bőszi vízierőmű bevételeinek megosztása. Márciusban a szlovák főügyészség, felülbírálvá az előző kabinetnek az olasz ENEL energiaszolgáltatóval az erőmű működtetésére kötött szerződését, érvénytelennek nyilvánította a megállapodást. A fő probléma az üzemeltetés során megállapított bevételelosztás körül alakult ki, amely az új kabinet szerint az államot hátrányosan érinti. Az ötven évre szóló szerződés felmondása esetén azonban az olasz fél tetemes, mintegy 50 milliárd koronás kártérítésre tarthat számot.

A kampányban leginkább hangoztatott vizedíjat eltörölték ugyan, de az egészségügy finanszírozási problémáira többletforrást az új kabinet sem állított be a költségvetésbe. Az egészségügyi dolgozók szakszervezete többször elégedetlenségének adott hangot, emlékeztetve az új kormányt még a választások előtt tett ígéretére, melyben a bérkorrekció mihamarabbi megvalósítását ígérte. A másik fontos kérdés az egészségügyi ellátás finanszírozását érintő

több biztosítós rendszer megszüntetése. Ez a koalíciós partnerek ellenállása mellett a tetemes államosítási költségek miatt sem tűnik reális elképzelésnek.

GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI HELYZETKÉP

A megkésett politikai és gazdasági szerkezetváltás ellenére Szlovákia – behozva kezdeti hátrányát – mind az európai uniós csatlakozás, mind a gazdasági növekedés tekintetében a térségben éllovas országnak számít. Az új kormány folytatja az állami vagyon korábban megkezdett magánosítását, és a gazdasági szerkezetváltás felgyorsítása érdekében a privatizációba egyre erőteljesebben vonja be a külföldi vállalatokat – vállalva ennek minden társadalmi költségét. A 2004-ben beindított egykulcsos adórendszer mellett olyan típusú társadalombiztosítást és foglalkoztatáspolitikát vezetett be, amely szakít az addigi kontinentális államszereppel, és felvállalja az angolszász rendszer egyes elemeit. Ennek lényege, hogy a foglalkoztatási szabályokat és a segélyezés szisztémáját úgy alakították át, hogy a munkaerőpiacon is a kereslet-kínálat szabályozzon, ami a dolgozók nagyobb fluktuációját, ezáltal a munkanélküliség csökkenését eredményezi.

A tavalyi választásokon győztes Robert Fico és koalíciója választási ígéretei alapján megszüntette az egészségügyi reform egyes elemeit, valamint az adórendszer egykulcsos adóját feloldotta a gyógyszerek tekintetében. A költségvetés felpuhítása azonban nem történt meg, a fiskális szigor tekintetében a kabinet ugyanis pragmatikusnak bizonyult.

Szlovákia jelenlegi gazdasági fejlődésének előzményeit az 1998-as kormányváltással hatalomra kerülő Dzurinda kabinet intézkedései között kell keresnünk. A gazdasági szerkezetváltás kockázatát is felvállaló kabinet belekezdett a privatizációba és az aktív működtetőkeimport ösztönzésbe. Ezzel Szlovákia rövid idő (4-6 év) alatt méretéhez képest a térség egyik kiemelkedő tőkeimportőrévé vált. A magánosítás mellett számos zöldmezős beruházás is megvalósult. A kilencvenes évek elején a Pozsony mellett üzemet létesítő Volkswagen után, zöldmezős beruházással Nagyszombaton és a Vág melletti Zsolnán is autóipari befektetések valósultak meg. Szlovákiában 2009-ben már több mint egymillió autót gyártanak majd a mostani tervek szerint, és ezzel az ország az egy lakosra jutó autógyártásban világszerte lesz, mellyel a járműgyártás a szlovák gazdasági potenciál és növekedés meghatározó ágazatává válik. Ugyanakkor úgy tűnik, hogy az autóipar ilyen gyors fejlődésére a szakemberképzés nem készült fel. A befektetési kedvezmények, a kedvező logisztikai háttérrel és földrajzi fekvéssel rendelkező lokációk, valamint a rendelkezésre álló nagyszámú munkaerő nem elegendőek az ágazat hosszú távú fejlődésének megteremtésére. A nagyszombati üzemének megfelelő munkaerővel történő ellátásáért a francia PSA a képzés érdekében együttműködési megállapodásokat köt a szlovák technikumokkal, műszaki főiskolákkal. A munkaerő-ellátás a német Volkswagen pozsonyi gyárának is problémát okoz. A nyugat-európai termelési kapacitások racionalizálása és az összeszerelés Közép-Európába történő áttelepítése olyan munkaerő-keresletet teremtett, ami az alkalmazottak egyre nagyobb távolságból történő ingázását igényli. Egyes alkatrészgyártó cégek így komolyan gondolkoznak telephelyeik Kelet-Szlovákiába történő telepítésén.

Ennek ellenére a jelenlegi fejlődési trend megerősíti a gazdasági növekedés területileg rendkívül egyenlőtlen eloszlását. A gazdasági kapacitásnövekedésből ugyanis csak az ország nyugati, illetve középső régiói profitálnak. Az egykoron virágzó, ám ma súlyos társadalmi problémákkal küszködő nehézipari központokat, a nehezen megművelhető és kedvezőtlen domborzati adottságokkal rendelkező térségeket továbbra is magas munkanélküliség sújtja, számukra a felemelkedés perspektívája belátható időn belül nem körvonalazódik.

A szlovák gazdaság a 2006-os évben rekordmértékben 8,3 százalékkal bővült. A növekedés motorja a belső kereslet – amelynek jelentős részét a kormányzati kiadások tették ki –, valamint az egyre bővülő elektronikai összeszerelés és járműgyártás (autóipar) voltak. A termelés felfutásával, valamint ezekben az ágazatokban az import helyett a hazai beszállítás megteremtésével lehetőség nyílik egy fenntartható, exportvezérelt növekedés megteremtésére.

Az összességében kedvező fejlemények mellett azonban igen kedvezőtlen az a trend, miszerint a szlovák külkereskedelem a 2003-2006-os időszakban megötszörözte a deficit mértékét. A 2003-ban 600 millió eurós mérleghiány 2006-ra már meghaladta a 3 milliárd eurós értéket. A nettó export kedvezőtlen alakulása nem csupán az aggregált értékeknél tűnik ki, hanem a régió országaival folytatott külkereskedelem alakulásánál is. Míg az EU15-ök felé irányuló külkereskedelem évek óta tapasztalható 1 milliárd eurós pozitív egyenlege tavaly 2,5 milliárd euróra nőtt, addig az újonnan csatlakozott országok tekintetében az elmúlt években negatív trend érvényesült. A 2003-ban még 140 millió eurós pozitív szaldó 2006-ban már meghaladta az 1,6 milliárd eurós hiányt.

A gazdaságpolitikának nem csak ezekkel a problémákkal kell szembenéznie. A szerkezetátalakítás szükségességének késői felismerése komoly társadalmi költségekkel járt. A munkanélküliség hosszú ideig 16-18 százalékon stagnált, és csupán az utóbbi időben kezdett csökkenni (2006-ban 13,4 százalékot tett ki). A foglalkoztatottság növekedése mellett azonban komoly problémát jelent a hosszú távú munkanélküliség nagy aránya, amely az EU országokban a legmagasabb. Az előrejelzések szerint a gazdasági növekedés és a termelőkapacitások bővülése ellenére, az elkövetkezendő időszakban a munkanélküliek számának csupán mérsékelt csökkenésére számíthatunk. Ez még aggasztóbbnak tűnik, ha a munkanélküliség területi eloszlását tekintjük, mely igen nagy kelet-nyugat különbséget mutat.

INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉNY

A 2009-es szlovák eurózóna-tagság az árstabilitás, valamint a fiskális szigor megvalósításnak függvénye. A nemzetközi elemző intézetek e két feltétel teljesítése esetén reálisnak tartják az euró 2009-es bevezetését.

A 2006-os évben a harmonizált infláció 4,3 százalékos volt, ami meghaladja a jelenleg 2,8 százalékos maastrichti referenciaértéket. A várakozások szerint a 12 havi átlagos inflációs érték tekintetében az elkövetkezendő egy évben csökkenésre számíthatunk. Az elmúlt időszak pénzromlásáért a szabályozott árak költségszintre történő korrekciós folyamata mellett az erőteljes reál GDP növekedéstől elszakadó bérszínvonal-emelkedés tehető felelőssé. A nemzetközi elemző intézetek és a piac az inflációt 2,2 és 3,6 százalék között becsülik az idei évre, míg jövőre a 2,4-2,5 százalékos értékkel már jóval biztatóbb a kép. A felfelé irányuló kockázati értékek a nyersolaj világpiaci árának alakulásával függenek össze, ami egyszeri ársokk ugyan, de ilyen kereslet- és exportvezérelt átalakuló gazdaság esetében az elhúzódó infláció veszélyét is magában hordozza.

Szlovákia a költségvetés tekintetében, ha kis mértékben is, de a túlzott deficit állapotában van. A költségvetés tavalyi 3,4 százalékos hiánya idén 3 százalék alá várható. A költségvetési szigor fellazulása a tavalyi választási évnek tudható be. Jóllehet a kormányzat számos pluszbevételről lemondott, azonban a jövedéki adók emelése, valamint a gazdaság igen dinamikus növekedése többletbevételt jelent a költségvetés számára.

Az államadósság GDP-arányos mértéke a maastrichti küszöbérték alatt található, és az elmúlt időszakban jelentősen csökkent. 2005-ben az államadósság a GDP 34,5 százaléka, míg 2006-ban 30,7 százaléka volt.

A szlovák korona 2005. november 28-óta az ERM II rendszer része. Belépésekor a szlovák valuta ERM II-beli középárfolyamát az euróhoz 38,4550 koronás értéken állapították meg. A felértékelődési és gyengülési időszakok után a jegybanknak 2006 második negyedévében kellett beavatkoznia az inflációs előrejelzés felfelé módosításával és az irányadó kamatok emelésével. Szlovákiában a hosszú távú kamatlábak átlagos szintje a kamatkritérium alatt, 4,4 százalékon volt 2006-ban, ami ugyanakkor növekvő trendet mutat 2005-höz képest.

A választások óta eltelt időszakban a szlovák polgárok jövőképe és az életminőség alakulásához kapcsolódó szubjektív megítélés jelentősen javult. Az előző évi felméréshez képest a megkérdezettek közel 40 százaléka gondolja úgy, hogy általánosságban jól haladnak a dolgok Szlovákiában. Ez nem csak az újonnan csatlakozott országok, de a régi tagállamok átlagánál is jóval magasabb.

Arra a kérdésre, hogy „Mindent figyelembe véve, Ön szerint az országának előnyére vált Európai Uniói tagsága?”, a válaszadók 61 (!) százaléka válaszolt igennel és csupán 31 százalékuk nemmel. Ennél az újonnan csatlakozott országok közül csak Lengyelországban és Litvániában, a régi tagállamok közül pedig csak Hollandiában, Luxemburgban és Spanyolországban gondolják többen úgy az állampolgárok, hogy hazájuk számára pozitív az uniós tagság.

A lakosság életminőségének javulása nem csak a növekedés miatt többletforrásokhoz jutott állami újraelosztó rendszeren keresztül történik meg, de az ország az elkövetkezendő időszakban az uniós pénzügyi alapok segítségével kivételes lehetőséghez jut. Szlovákia a 2007-2013-as költségvetési időszak alatt a Strukturális Alapokból 11,6 milliárd eurós pénzügyi támogatásban részesül. Ennek egyharmada kohéziós beruházásokra, kb. kétharmada a konvergenciaprogramokban foglalt célokra, a fennmaradó rész pedig a regionális versenyképesség és foglalkoztatási programok keretében kerül szétosztásra. Az Unió 2007-2013 között kohéziós politikájának harmadik prioritását alkotó Európai Területi Együttműködés céljára 227 milliós keret áll rendelkezésre, ez amellel, hogy elősegíti a területi kohéziót, támogatja az Unió külső és belső határain átnyúló kezdeményezéseket, beleértve a tagjelölt, a potenciálisan tagjelölt és az ún. harmadik országok térségeit is.

A négy NUTS 2-es régió közül három – Kelet-Szlovákia, Közép-Szlovákia, valamint Nyugat-Szlovákia – részesül a konvergenciaprogramok által kiírt fejlesztési összegekből, amely 4,8 milliós állampolgárt, a teljes lakosság 88,9 százalékát érinti. A fővárosi régió, Pozsony, a versenyképesség és foglalkoztatási programok alapjaira pályázhat.

A pályázható pénzeszközök tekintetében Szlovákia 2006-ig a rendelkezésre álló keret 38,7 százalékát költötte el, ami a régió országai között a gyenge középmezőnybe sorolja északi szomszédunkat.

Bár Pozsony a jogalkalmazás terén a 27 tagállamból a 3. helyen állt 2007 júliusában az átveendő irányelvek tekintetében, 2006 májusa és 2007 júliusa között Szlovákiát összesen 8 esetben idézte az Európai Bíróság elé az uniós jog megfelelő alkalmazását felügyelő Európai Bizottság – amely a legszigorúbb fellépésnek számít. Ennél több az új tagállamok közül csak Csehország és Lengyelország „rovásán” volt (12-12).

ÖSSZEGZÉS

A nemzetközi elszigetelődésből kitörni akaró szlovák kormányfő külpolitikai téren minden lehetőséget megragad, hogy érvényesítse országa érdekeit. Úgy a transzatlanti kapcsolatok területén, mint az Európai Unió közös politikáiban történő részvétel tekintetében Szlovákia az elmúlt fél évben igen aktív szerepet vállalt.

A választások előtt hangoztatott elképzelései ellenére a szlovák kormányzópárt (és személyesen a kormányfő) gazdaságpolitikájában igen pragmatikusnak mutatkozik. Számos, a választási kampányban szereplő adókra és járulékokra vonatkozó ígéretet végrehajtott ugyan, azonban ezek egyike sem érintette látványosan az előző kabinet által megvalósított reformokat. A 2007-es év első negyedében 9 százalék fölötti gazdasági növekedés a térségben egyedülálló módon fejlődő autóiparnak köszönhető. Az elektronikai ipar és az autóipar adja nem csak a kibocsátás, de a szlovák export jelentős hányadát is. Ugyanakkor a kivitel bővülése egyre nagyobb (a GDP-hez mérve immár 7,5 százalékos) külkereskedelmi deficitet eredményez, amely a belső fogyasztás növekedése mellett az exportorientált (és ehhez kapcsolódóan nagy importigényű) termelés felfutásának is köszönhető. A külkereskedelmi egyenleg romlása és az egypólusú, az autóipari vertikumra alapozott gazdasági bővülés a fenntartható fejlődés szempontjából komoly kockázati tényező. Mindemellett Szlovákia megfelelően halad a nominális konvergencia irányába – az euró bevezetésének 2009-es céldátuma tarthatónak tűnik.

SZLOVÉNIA

Terület:	20 273 km ²
Népesség:	2 millió fő
Főváros:	Ljubljana
Hivatalos nyelv:	szlovén
Pénznem:	euró (EUR)
Köztársasági elnök:	Janez Drnovšek
Miniszterelnök:	Janez Janša
EP képviselők száma:	7
Tanácsi szavazatok száma:	4
Bizottsági tag:	Janez Potočnik
Bizottsági tárca:	tudomány és kutatás
GDP/fő PPS (2006):	20 500 euró
GDP/fő EU25 = 100 %	84 %

BEL- ÉS KÜLPOLITIKAI HELYZETKÉP

Bár délnyugati szomszédunknál nem tartottak parlamenti választásokat, 2007 áprilisában jelentősen átrendeződtek az erőviszonyok a 90 tagú Nemzetgyűlésben. Továbbra is a jobbközép Szlovén Demokrata Párt (SDS) rendelkezik a legtöbb képviselővel, és koalíciós partnerei is változatlanok. Az ellenzéki oldalon azonban jelentősen meggyengült a balközép Szlovénia Liberális Demokráciája (LDS) nevet viselő párt. A Szlovénia függetlenné válásától 2004-ig kormányzó LDS-ből 2007 márciusában 12 parlamenti képviselő vált ki. 4 képviselő az ugyancsak ellenzékben lévő Szociáldemokrata Párthoz csatlakozott, amely ezzel a második legnagyobb parlamenti erővé lépett elő. 6 képviselő Zares néven új frakciót alakított, míg két képviselő függetlenként folytatja munkáját. Az LDS felbomlásának hátterében a pártelnökbe Jelko Kacinba vetett bizalom megingása állt. 2007 januárjában több befolyásos párttag akarata ellenére választották újra a pártelnököt. Jelko Kacint elutasító képviselők 2007 áprilisában kiváltak az LDS 23 tagú parlamenti frakciójából, amelynek létszáma így alig több mint felére csökkent.

A kétkamarás parlament felsőházát nem érintették a változások. A felsőház szerepét a Nemzeti Tanács tölti be, amely a szociális, gazdasági, szakmai és helyi érdekek képviseletét ellátó – elsősorban ellenőrző funkciókat betöltő – testület. A Tanács 40 tagból áll, tagjait nem az állampolgárok, hanem a különböző szakmai és érdekképviseleti szervezetek választják 5 évre.

A 2006 októberében megtartott helyhatósági választásokon az ellenzék a helyi politikában nem tudott komolyabb fejfájást okozni a kormányerőknek. A Szociáldemokrata Párt elvesztette pozícióit a két legnagyobb – hagyományosan baloldali vezetésű – szlovén városban.

Zoran Jankovič, a Mercator nevű szlovén áruházlánc korábbi vezérigazgatója lett Ljubljana polgármestere, míg Mariborban a Szlovén Néppárt jelöltjét Franc Kanglert választották polgármesterré.

2007 tavaszán ugyanakkor a közvéleménykutatások a szociáldemokraták előretörését mutatták. A 2008-ban esedékes parlamenti választásokon a jelenleg kormányzó SDS legerősebb kihívója várhatóan nem a széteső LDS, hanem a Szociáldemokrata Párt (SD) lesz. Az SD-t vezető Borut Pahor jelenleg a legnépszerűbb szlovén politikus. Nagyon jó esélyekkel indulhatna a 2007 októberi elnökválasztáson. A jelenlegi köztársasági elnök – korábbi LDS-es kormányfő – Janez Drnovšek 2007 áprilisában megerősítette, hogy nem indul újra az elnöki székért.

A 2002 óta hivatalban lévő köztársasági elnök és a 2004-ben hatalomra került Janša miniszterelnök között jelenleg nem a legideálisabb a munkakapcsolat. A köztársasági elnök a külföldi utazásaira biztosított költségvetési keretet már 2006 szeptemberében kimerítette. A kormány – Drnovšek elnök önálló, a szlovén külügyminisztériummal gyakran nem egyeztetett külpolitikai szereplései miatt – nem biztosított pótlólagos forrásokat számára. Az államfő ezt követően törölte spanyolországi látogatását, sőt 2007 elején az ENSZ éves közgyűlésére sem utazott el. Végül is az a megoldás született, hogy az elnök 2007-es költségvetési keretét az előző évhez viszonyítva 15 százalékkal megemelték.

A szlovén köztársasági elnök és a miniszterelnök közötti személyes ellentét 2007 tavaszán a szlovén jegybank új elnökének elhúzódnak megválasztásában csúcsosodott ki. Mitja Gaspari jegybankelnök megbízatása 2007. március 31-én lejárt. A köztársasági elnök a megüresedő posztra újra Gasparit jelölte, de a régi-új jelölt nem kapott kellő számú támogató szavazatot a szlovén parlamentben. A kormánypártok – élükön a miniszterelnökkel – azt kifogásolták, hogy a köztársasági elnök nem egyeztetett a parlamenti pártokkal a jelölt személyéről. Gaspari leszavazását követően Drnovšek – a parlamenti pártokkal nem konzultálva – új jelöltet nevezett meg, a jegybank jelenlegi alelnöke személyében. A parlament a korábbi jelölthöz hasonló indokokkal leszavazta Andrej Rant jegybankelnöki jelölését is. Így néhány hónapig Szlovéniát az Európai Központi Bank kormányzótanácsának ülésein – ügyvivői minőségben – az alelnök, Andrej Rant képviselte. Végül a politikai erőknek sikerült megoldaniuk a patthelyzetet, és a kompromisszum értelmében egy harmadik személy, Marko Kranjec került a központi bank elnöki székébe.

Ami a külpolitikai helyzetet illeti, Szlovénia számára a legfontosabb a Horvátországgal és Ausztriával fennálló vitás kérdések kezelése, megoldása.

Szlovénia és Horvátország kapcsolatát továbbra is a két ország közötti tengeri határ kijelölése körüli nézeteltérés terheli. A vita középpontjában az Isztriai-félsziget északi részén található Pirani-öböl hovatartozása, valamint közvetve, Szlovénia nemzetközi vizekre való kijutásának biztosítása áll. Bár Szlovénia és Horvátország miniszterelnökei 2001-ben megállapodtak arról, hogy a Pirani-öböl területének 80 százaléka Szlovéniához kerül – sőt a két ország közötti tengeri határvonal pontos megállapításával a 2001-es megegyezés közvetlen tengeri kijáratot is biztosított Szlovéniának a nemzetközi vizekre –, a megállapodás máig nem lépett hatályba. Ennek oka, hogy a horvát parlament mindeztidig nem ratifikálta a Pirani-öböl helyzetét rendező kétoldalú szerződést. Zágráb több ízben is – legutóbb az Európai Parlament elnökével tartott 2007 márciusi találkozón – javasolta, hogy egy választott nemzetközi bíróság döntsön a határ kérdésében, ezt Szlovénia mindeddig elutasította. Az elhúzódnak határvita végére pontot tevő nemzetközi döntőbíróság bevonásának ötletétől már az Európai Parlament sem zárkózik el.

További nyitott kérdés a szlovén-horvát kapcsolatokban a jugoszláv időkben a horvát „állampolgárok” által a Ljubljanska Banka-ban elhelyezett, és máig vitatott megtakarítások ügye. Szlovénia függetlenné válását követően a bank Nova Ljubljanska Banka néven folytatta tevékenységét és valamennyi korábbi szlovén ügyfelének visszafizette a jogelőd bankban elhelyezett betétjét. A mintegy 150 ezer horvát betétes kárpótlásáról ugyanakkor a szlovén állam nem gondoskodott. 2006 novemberében az Emberi Jogok Európai Bírósága elutasította három horvát állampolgára keresetét, akik azért fordultak a strasbourgi bírósághoz, hogy a szlovén állam kárpótolja őket a Ljubljanska Banka-ban még a jugoszláv időkben elhelyezett és a szövetségi állam felbomlása után a bankban „ragadt” betéteik miatt.

A két ország közötti kapcsolatok javulásának irányába hat ugyanakkor, hogy 2007 áprilisában a horvát igazságügyi minisztérium engedélyezte szlovén állampolgárok Horvátországban történő ingatlanvásárlását.

A szlovén-osztrák kapcsolatokat a nukleáris energia felhasználása körüli eltérő álláspontok, valamint a Dél-Ausztriában élő szlovén kisebbség helyzete terheli meg. Míg a Jörg Haider vezette Karintiában élő szlovén kisebbség nyelvi diszkriminációra panaszskodik, addig Karintia a krsko-i szlovén-horvát tulajdonban lévő atomerőmű mielőbbi bezáratását szeretné elérni. Szlovénia ezzel szemben egy második krsko-i atomreaktor megépítését tervezi, amelyet 2017 körül helyeznének üzembe.

GAZDASÁGI HELYZETKÉP

A szlovén gazdaság hét éve nem növekedett olyan ütemben, mint 2006-ban. A növekedés motorja az állótőke-felhalmozás volt, amelyet a magánfogyasztás és a közösségi fogyasztás hozzájárulása követett. Bár a reál GDP 5,2 százalékos növekedése elmarad az új tagállamok általános növekedési rátáitól, az egy főre jutó GDP tekintetében Szlovénia valamennyi közép- és kelet-európai országot felülmúlja. Az Európai Unió átlagát 100-nak véve a vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó szlovén GDP alig elmaradva Görögországtól és megelőzve Portugáliát 83,8 százalékot tett ki 2006-ban.

A történelmi rekordokat döntőgető gazdasági növekedés a munkaerőpiacra is kedvező hatást gyakorolt, ahol a foglalkoztatottság jelentősen megemelkedett. 2006-ra a munkanélküliségi ráta 6 százalékra csökkent ez fél százalékpontos javulást jelent 2005-höz képest.

A fogyasztói árak növekedési üteme 2006-ban az előző évhez viszonyítva nem változott. A fogyasztói árak harmonizált indexének értéke 2006-ban is 2,5 százalék volt. Az éves átlagos inflációs ráta „befagyását” leginkább 2006 nyarának olajár-emelkedése okozta. A szlovén kormány egy ideig a benzin jövedéki adójának csökkentésével próbálta meg elejét venni a jelentősebb áremelkedéseknek, az enyhülést mégis az olajárak mérséklődése hozta meg.

A folyó fizetésimérleg GDP-arányos passzívuma csaknem fél százalékponttal nőtt 2005-ről 2006-ra. A folyó mérleg hiányának növekedését egyrészt az energiahordozók árának emelkedése, másrészt a jövedelmek mérlegének romló egyenlege okozta.

2006-ban is az Európai Unió országaiba irányult a szlovén árukivitel valamivel több, mint kétharmada. A 16,7 milliárd eurót kitevő teljes szlovén áruexport egyötödét Németország, egy nyolcadát pedig Olaszország fogadta 2006-ban. A legfontosabb export-célországok listáján dobogós helyet foglal még el Horvátország is, ahová a szlovén árukivitel csaknem 9 százaléka irányult. 2006-ban az előző évhez viszonyítva jelentős mértékben, 10 százalékkal nőtt a volt jugoszláv utódállamokba irányuló szlovén export értéke, ezzel az ex-jugoszláv térség részese-

dése a teljes szlovén árukivitel 16 százalékára emelkedett. A 18,3 milliárd eurós szlovén áruimport 20 százaléka Németországból, 18 százaléka Olaszországból és 12 százaléka Ausztriából származott. A szlovén külkereskedelem szerkezetét megvizsgálva megállapítható, hogy a gépek és szállítóeszközök adták a szlovén kivitel értékének 38 százalékát, míg a behozatal esetében részarányuk 32 százalékos volt.

Szlovéniában már évek óta a „közeljövő” privatizációs tervei között szerepelt a két legnagyobb kereskedelmi bank a Nova Ljubljanska Banka (NLB) és a Nova Kreditna Banka Maribor (NKBM), valamint az ország legnagyobb távközlési vállalatának a Telekom Slovenije-nek értékesítése. Szlovénia uniós tagságának harmadik évében sem került sor a fenti vállalatok privatizációjára. Délnyugati szomszédunknál politikai okból nagyobb privatizációs ügyletekre, csak meglehetősen ritkán, akkor is hosszás mérlegelés után kerülhet sor. Szlovéniában a privatizáció egyetlen nagyobb vállalat esetében sem jelenti az állam teljes kivonulását. A szlovén állam szinte minden esetben hosszú távon megtart egy 25 százalék + 1 részvény nagyságú csomagot, ezzel megakadályozva, hogy az új tulajdonosok megváltoztathassák a társaságok alapszabályát. A jelentés megírásának időpontjában a szlovén állam az NLB-ben 45,5 százalékos, az NKBM-ben 90 százalékos, míg a Telekom Slovenije-ben 74,14 százalékos részesedéssel bírt. Az NLB esetében a Janša-kormány kijelentette, nem fogja megengedni, hogy a részvények 34 százalékát birtokló belga KBC bank a jövőben az NLB-ben többségi részesedést szerezzen.

A legutóbbi Monitoring jelentés megírása óta eltelt időszak legjelentősebb privatizációs ügylete a Slovenska Industrija Jelka (SIJ) acélipari csoport 55 százalékos részvénycsomagjának értékesítése volt. A vevő, az orosz Kokszt csoport 105 millió eurót fizetett, és ígéretet tett további 250 millió eurónyi tőke beruházására, valamint a dolgozók megtartására. A szlovén-orosz gazdasági kapcsolatok megélénkülésében fontos szerepet játszott Janša miniszterelnök 2006 júniusi látogatása, amelyre a legfontosabb szlovén vállalatokat képviselő üzletemberdelegáció kísérte el. 2005-ről 2006-ra mintegy 30 százalékkal nőtt az Oroszországba irányuló szlovén árukivitel, ami a kapcsolatok látványos fellendülését mutatja.

A Szlovén Nemzeti Bank legfrissebb adatai alapján, 2005 végén a Szlovéniában befektetett működőtőke állomány csaknem 6 milliárd eurót tett ki. A befektetések háromnegyede az Európai Unió országaiból származott. A befektetett működőtőkeállomány relációs szerkezetét megvizsgálva megállapítható, hogy délnyugati szomszédunknál a legtöbb működőtőkét Ausztria (a teljes állomány csaknem 30 százalékát), Svájc (16 százalék) és Hollandia (10 százalék) fektette be. A 15 éve független Szlovénia 2005 végéig 3 milliárd eurónyi működőtőkét helyezt ki. A befektetések több mint fele az egykori jugoszláv tagköztársaságokba irányult. A szlovén működőtőke kihelyezési ranglistán első helyen Horvátország áll, ahová a teljes állomány több, mint egynegyedét fektette be délnyugati szomszédunk. Horvátországot Hollandia (19 százalék) és Szerbia (16 százalék) követi.

Az elmúlt egy év szlovén tőkebefektetései közül kiemelendő a Nova Ljubljanska Banka (NLB) terjeszkedése a volt Jugoszlávia területén. 2006 júliusában többségi részesedést szerzett az újvidéki székhelyű Continental Banka-ban, 2007 áprilisában megvásárolta Koszovó harmadik legnagyobb kereskedelmi bankját a Kasabanka-t, majd 2007 májusában Koszovó negyedik legnagyobb kereskedelmi bankját a BRK-t.

Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy Szlovénia uniós tagsága óta minden évben kevesebb külföldi tőkét vonzott. A bécsi WIIW intézet adatai alapján 2004-ben 665 millió, 2005-ben 445 millió, míg 2006-ban csupán 303 millió eurónyi működőtőke érkezett az országba.

SZLOVÉNIA AZ EURÓÖVEZET 13. TAGORSZÁGA

Délnyugati szomszédunk az eurózónához korábban csatlakozott országoknál is „zökkenőmentesebben” 2007. január elsején bevezette az eurót. A Szlovén Nemzeti Bank így az eurórendszer részévé vált. A visszavonhatatlanul rögzített átváltási árfolyam szerint 239,64 tolar ér egy eurót. A szlovén tolar az euró mellett 2007. január elsejétől számítva még két hétig hivatalos fizetőeszköz volt. 2007. január 15-étől azonban már csak euróval lehet fizetni Szlovéniában. A lakosság átállását segítő 2007 június végéig még tolarban is kiírták az árakat. Az euróövezetbe való belépéssel egyidejűleg megszűnt az önálló szlovén monetáris politika, és a monetáris hatóság funkcióit már nem Ljubljana, hanem Frankfurt gyakorolja. A szlovén jegybank elnöke pedig 2007. január elsejétől az Európai Központi Bank kormányzótanácsának teljes jogú tagja lett.

Az euró bevezetését hosszas előkészítő munka és az ún. maastrichti konvergenciakritériumok teljesítése előzte meg. Az Európai Bizottság Ljubljana kérésére, a hivatalosan esedékes októberi jelentésénél jóval korábban, 2006. május 16-án tette közzé a Szlovéniára vonatkozó konvergenciajelentését. Ezzel lehetőséget teremtett arra, hogy a 2006 júniusi Európai Tanácsot követően az Európai Unió pénzügyminiszterei júliusban meghozhassák formális döntésüket Szlovénia 2007. január elseji euró-csatlakozásáról.

Az euró bevezetéséhez Szlovéniának az Európai Közösséget létrehozó szerződés 121. cikkének (1) bekezdésében foglalt kritériumoknak – az ún. maastrichti kritériumoknak – kellett megfelelnie. A szerződés 121. cikkének (1) bekezdése, valamint 122. cikkének (2) bekezdése arról is rendelkezik, hogy legalább két évente egyszer, vagy valamely, még az eurózónához nem tartozó tagállam kérelmére, az Európai Bizottságnak és Európai Központi Banknak jelentést kell készítenie az Európai Unió Tanácsa részére arról, hogy „milyen előrehaladást tettek a tagállamok kötelezettségeik teljesítésében a gazdasági és monetáris unió megvalósítása terén”. Szlovénia hivatalosan 2006. március 2-án nyújtott be ún. „országvizsgálati kérelmet” az Európai Unióhoz. Az Európai Bizottság és az Európai Központi Bank párhuzamosan készítették el Szlovéniáról szóló konvergenciajelentésüket, amelyeket 2006. május 16-án hoztak nyilvánosságra.

Szlovénia számára sokáig az infláció leszorítása bizonyult a legnehezebben teljesíthető maastrichti feltételnek. 2006 januárjára azonban itt is sikerült átlépni a „kritikus küszöböt”. 2005 novemberében és decemberében a fogyasztói árak harmonizált indexének értéke Szlovéniában éppen 1,5 százalékponttal haladta meg a három legalacsonyabb inflációs rátával rendelkező tagország átlag adatát. 2006 márciusára azonban a szlovén infláció értéke, már 0,3 százalékponttal a maastrichti küszöb alá került, és azóta is folyamatosan teljesíti az inflációs kritériumot.

Szlovéniában az államháztartás passzívuma a referenciaévnél számító 2005-ben „mindössze” a GDP 1,5 százalékát érte el, ezzel könnyedén teljesítette a GDP 3 százalékban maximált maastrichti előírást. A GDP-arányos államadósság 2005-ben 28,4 százalékban állt. Az „örökölt” államadóssággal nem rendelkező Szlovénia így az eurózóna-csatlakozás bruttó államadósságra vonatkozó kritériumát is teljesítette, hiszen az EU által megengedett maximum 60 százalékos GDP-arányos szint felét sem érte el. Szlovénia nemcsak jól teljesítette a két fiskális kritériumot, de az infláció, az államháztartási hiány és az államadósság csökkenő tendenciája is éretté tette az országot az eurózóna-tagságra. Mindemellett Szlovéniában a hosszú lejáratú kamatok szintje már több mint két évvel ezelőtt is megfelelt a maastrichti előírásoknak. 2006 márciusában a svéd, a finn és a lengyel hosszú távú kamatok átlaga + 2 százalékpont

összesen 5,9 százalékos értéknek felelt meg. Ugyanebben a hónapban a szlovén hosszú távú kamatszint 3,8 százalékon állt.

Észtország, Litvánia és Szlovénia valutái, az észt korona, a litván litas és a szlovén tolar 2004. június 28-án csatlakoztak az euró előszobájának számító ERM II árfolyamrendszerhez. Az Európai Bizottság és az Európai Központi Bank május 16-i konvergenciajelentésének kiadásáig eltelt 22 hónap alatt a szlovén tolar árfolyama maximum 0,16 százalékkal gyengült a központi árfolyam alá, míg a szlovén nemzeti valuta ugyanezen időszak alatt a központi árfolyamtól maximum 0,1 százalékkal tért el az erős oldalra. Egyértelműen megállapítható volt, hogy a szlovén tolar árfolyama az ERM II belépés óta mindvégig stabil volt, a tolar-euró árfolyam a központi árfolyamhoz viszonyított +/-15 százalékos ingadozási sávot a vizsgált időszakban nem hagyta el.

INTEGRÁCIÓS TELJESÍTMÉNY

A 2007 júliusi adatok alapján Szlovénia a 27 tagállam közül a 13. helyet foglalja el az uniós irányelvek átvételét figyelő bizottsági „ranglistán”. Természetesen ez is jó eredmény, hiszen azt mutatja, hogy Ljubljana az uniós direktíváknak csupán 1,18 százalékát nem ültette át határidőre nemzeti joganyagába. Az ország jogátvételi teljesítményében regisztrált elmaradás leginkább a statisztika, valamint az adó- és vámügyek területén figyelhető meg.

Az Eurobarometer 2006 decemberi jelentése alapján a megkérdezett szlovénok 57 százaléka tartja jó dolognak, hogy az ország tagja az Európai Uniónak. Ez az érték 14 százalékponttal jobb a 2005 decemberi adatnál. Arra a kérdésre, hogy származik-e előnye Szlovéniának abból, hogy EU-tag, a válaszadók 71 százaléka válaszolt igennel – ez is 14 százalékpontos javulást jelent az előző évhez viszonyítva. Ami az Unió teljesítményének megítélését illeti, erről a szlovénok 56 százaléka van jó véleménnyel. Az Európai Unió tagállamai közül Lengyelország után leginkább a szlovén közvélemény támogatja az Unió további bővítését (a válaszadók 74 százaléka adott erre a kérdésre pozitív választ).

A szlovén uniós tagság pozitív hazai megítéléséhez az is hozzájárulhat, hogy Brüsszel elismeri Szlovénia európai integrációs teljesítményét. Ennek egyik legkézzelfoghatóbb jele, hogy 2008 első félévében a 2004. május elsején csatlakozott tagállamok közül elsőként Szlovénia veheti át az Európai Unió soros elnöki tisztét. 2008 első hat hónapja rendkívül komoly megmérettetést tartogat a szlovén minisztériumoknak. Bár délnyugati szomszédunk jelezte, melyek azok a témák, amelyeket kiemelten kíván kezelni elnöksége idején – energiapolitika, Nyugat-Balkán kérdése, a szerződések reformjának továbbvitele – az egyes területekhez kapcsolódó részletes szlovén álláspont még nem ismert.

A szlovén elnökség remélhetőleg jobban ráirányítja az Unió tagállamainak figyelmét a Nyugat-Balkán országaira. Macedónia reményei szerint a szlovén elnökség idején megindulhatnak Brüsszel és Szkopje között a csatlakozási tárgyalások. Szlovénia jelenléte a térségben nem csak a szlovén vállalatok terjeszkedésében érhető tetten. Szlovénia a NATO misszióiban is komolyan képviselteti magát. A NATO-tag Szlovéniában 2007 végére minden tizedik hivatásos katona külföldön szolgál. A legnagyobb szlovén békefenntartó erő – több mint hatszáz katona – Koszovóban állomásozik.

ÖSSZEGZÉS

Szlovénia EU-csatlakozása óta eltelt több mint három esztendő a 15 éve függetlenné vált ország történelmének egyik legsikeresebb időszakává vált. Uniós csatlakozását követően felvételt nyert a NATO-ba, illetve 2007 májusában meghívást kapott az OECD-be is. Szlovénia a 2004-ben csatlakozott közép- és kelet-európai tagállamok közül egyértelműen a legsikeresebb. A régióban legstabilabbnak mondható belpolitikával kiegyensúlyozott és fenntartható gazdasági növekedés párosul. Dél-nyugati szomszédunk legnagyobb sikere az euró 2007 januári zökkenőmentes bevezetése volt, és itt nem csupán a főbb makromutatók megfelelő szintjéről, hanem azok kedvező tendenciáiról van szó. Az ország sikere erős hazai exportorientált vállalatainak, a közös szlovén érdekeket a politikai viták oltárán fel nem áldozó szlovén politikai elitnek, valamint a közép- és kelet-európai országoktól eltérő gazdaságpolitikájának köszönhető. Ami integrációs teljesítményét illeti, Szlovénia jól szerepel mind a jogalkalmazásban, mind az uniós források lehívása tekintetében. A tagság előnyeit a közvéleménykutatások alapján a szlovének is egyre inkább érzékelik. Az ország kiváló uniós beilleszkedése jó háttérrel biztosít ahhoz, hogy Szlovénia – az új tagállamok közül elsőként – sikeres elnökséget bonyolítson le 2008 első felében.

ÖSSZEFOGLALÓ

A vizsgált nyolc ország Európai Unióhoz történt csatlakozásának harmadik évfordulója után is fenntartható az a megállapítás, hogy az új tagállamok nem okoznak fennakadást a szervezet működésében, sőt alapvetően konstruktív partnerei a régi tagállamoknak, és aktív résztvevői a közösségi intézményeknek. Így tehát – a negyedik koppenhágai kritérium értelmében – nemcsak hogy nem fékeztek le az integrációt, hanem többségükben inkább annak elmélyítését (pl. az egységes belső piacon a további liberalizáció támogatása), és kibővítését is támogatnák – sok esetben nagyobb elkötelezettséggel, mint a régi tagállamok. Az is megállapítható, hogy az újak még mindig tanulási fázisban vannak, ami az uniós tagsággal járó jogok gyakorlását és kötelezettségek teljesítését illeti, de ezen belül is eltérő teljesítményeket találunk, akár csak a régi tagállamok esetében.

Az új tagállamok mindegyike jól működő parlamentáris demokrácia, de a belpolitikai stabilitás jellege minden országban más. A tagság harmadik évében úgy tűnik, mindhárom balti állam képes volt korábbi turbulens belpolitikai életét némileg nyugodtabb mederbe terelni. Mindhárom országban problémát okozott a gyakori kormányváltás, ám emiatt egyik kis állam sem került igazán komoly politikai válságba. A három országból kettőben, Litvániában és Lettországon továbbra is jelentősen rányomja bélyegét a belpolitikára a korrupció magas szintje, ugyanakkor mindkét esetben immár prioritásként kezelik ennek letörését. A legnagyobb belpolitikai stabilitást továbbra is Szlovénia mutatja fel, miközben a legtöbb problémával, botrányokkal, sőt instabilitással a négy visegrádi ország volt jellemezhető. Lengyelországban a súlyos belpolitikai ellentétek végül előrehozott választásokat eredményeztek, Csehországban csak az ellenzék soraiból érkező külső támogatás tartja fenn a rendkívül törekeny kormánytöbbséget, Szlovákiában az új koalícióban szereplő nacionalista erők még az Európai Parlamentben is elutasítást váltottak ki, végül Magyarországon 2006 ősze óta folyamatos legitimitációs válsággal küzd a nem teljesen korrekt módon hatalomra jutott, és azóta súlyos megszorító intézkedéseket bevezető kormányzat.

A belpolitikai stabilitás mellett külön említést érdemel, hogy nem minden új tagállamnak sikerült megnyugtatóan rendeznie viszonyát közvetlen szomszédaival. A szlovén-horvát kétoldalú kapcsolatokat egyszerre több kérdés is beárnyékolja (a tengeri határ megállapítása, vagy a bankbetétek ügye), míg a szlovén-osztrák kapcsolatokban az egyik vitás kérdés a krsko-i atomerőmű működése, illetve esetleges újabb erőmű létesítése. A kis balti államok Oroszországhoz fűződő viszonya is konfliktusokkal volt terhelt a tagság harmadik évében (akár a tallinni „szobor-incidensre”, akár a litván olajfinomító privatizációjára, akár az orosz olajszállítók felfüggesztésére gondolunk). Ráadásul a Baltikumot és Lengyelországot egyaránt negatívan érintette az őket elkerülő orosz-német gázvezeték tervének nyilvánosságra hozatala, ami egyáltalán nem kedvez az érintett négy új tagállam és Moszkva viszonyának. A példák között említhető továbbá a szlovák kormányzat ellentmondásokról sem mentes politikája a magyar kisebbséggel összefüggésben. Természetesen nem csak az érintett államok, de az EU számára is fontos kihívás, hogy mennyire tudja elősegíteni az ilyen jellegű feszültségek oldását, a problémák rendezését.

Ami a nyolc új tagállam társadalmi helyzetképét, az életszínvonalat, a belső heterogenitást, a foglalkoztatottságot, vagy éppen a többségi és kisebbségi társadalom viszonyát illeti,

számos problémával, de összességében talán inkább kedvező, mint kedvezőtlen tendenciákkal találkozhatunk. 2006-ban – 2005-höz képest, és a gazdasági növekedésnek köszönhetően – minden új tagállamban nőtt az egy főre jutó nemzeti jövedelem, igaz, eltérő bázisról indulva, és eltérő mértéket elérve. A Huszonötök átlagát 100-nak véve ez az érték a leglátványosabb a gyorsan növekvő balti államokban emelkedett: kb. 4-5 százalékponttal. Észtország így megelőzte Magyarországot, tehát Szlovénia (83,8%) és Csehország (76,1%) után a harmadik helyre jött fel (64,8%). A magyar érték csupán 0,6 százalékponttal javult 63,1 százalékra, majd Szlovákia, Litvánia, Lettország és Lengyelország alkotják a teljes sorrendet 60,6, illetve 51,1 százalék közötti értékekkel. Nem csupán a dobogón történt tehát változás 2005-höz képest, de a két utolsó helyezett is helyet cserélt.

A foglalkoztatottság növelése és a munkanélküliség visszaszorítása minden kormány számára az egyik legfontosabb feladat. Meg kell említeni, hogy a nyolc vizsgált ország közül hét ki tudta használni a gazdaság bővülését a munkanélküliség további leszorítására. Az egyetlen kivétel Magyarország, ahol 2004 óta folyamatosan nőtt ez a ráta: 6,1 százalékról 7,2, majd 7,5 százalékra. A leglátványosabb csökkenés Litvániában, Lengyelországban és Szlovákiában történt meg (kb. 3 százalékpontos nagyságrendben), de itt az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy – nem lévén otthon elég munkalehetőség – éppen e három országból vándorol ki, vagy ingázik a legtöbb munkavállaló a többi (régie és új) tagállam irányába – ezzel csökkentve a hazai munkanélküliségi szintet. A 2006-os uniós átlagnál (7,9%) egyébként csak Lengyelország és Szlovákia teljesített rosszabbul (13 százalék fölötti aránnyal), a többiek ennél alacsonyabb mutatókkal rendelkeztek.

Ami a legalább ilyen fontos foglalkoztatottságot illeti, e téren a régi tagállamok átlagát is meghaladó mértékben, 68,1 százalékos szinttel Észtország vezeti a mezőnyt. A legészakibb balti államot Szlovénia, Lettország, Csehország és Litvánia követi, míg a három utolsó ország: Szlovákia, Magyarország és Lengyelország 60 százalék alatti értékekkel rendelkezik. Öröndetes tényként azonban az is megállapítható, hogy minden új tagállamban növekvő trendet mutat a foglalkoztatottság, ami egybeesik az Unió egyik legfontosabb lisszaboni célkitűzésével is – ugyanakkor a Lisszabonban 2010-re kitűzött 70 százalékos aránytól az említett három sereghajtó ország még igen messze áll.

A társadalmi kérdések között továbbá csaknem minden új tagállamban megoldásra vár a nemzeti és etnikai kisebbségek kérdésének megnyugtató rendezése, valamint a jelentős területi fejlettségbeli különbségek kiegyenlítése. Az EU-ban e kérdések megoldása elsősorban nemzeti hatáskörbe tartozik, de a leendő uniós Reformszerződés hatálybalépésével lehetőség nyílik arra, hogy a kisebbségi kérdések európai uniós normái hosszabb távon kialakuljanak, miközben a regionális heterogenitás mérséklése továbbra is az Unió prioritásai közé tartozik a kohéziós politikán keresztül.

A nyolc új tagállam integrációs teljesítményét a tanulmányok szerzői több szempontból is vizsgálták. Ide tartoznak számszerűsíthető és nem számszerűsíthető tényezők egyaránt. Ez utóbbira jó példa, hogy melyik új tagállam mennyire sikeresen tudja megjeleníteni nemzeti érdekeit az integrációs fórumokon. Bár ezzel kapcsolatban a régi tagállamok példáján látható, hogy a sikeres érdekképviselet nincs feltétlenül összhangban az ország nagyságával – az új tagállamok közül e téren éppen a legnagyobb Lengyelország jár az élen. A korábban (pl. a táncsi szavazati reformmal kapcsolatban) hajthatatlannak tűnő Varsó 2006-2007 során jóval pragmatikusabban és eredményesebben politizált EU-szinten. A lengyelek végül elfogadták az új Reformszerződés sarokpontjait is, bár azt sikerült kiharcolniuk, hogy a számukra kedvezőtlen kettős többségű szavazás csak később (2014-től, vagy legkésőbb 2017-től) kerüljön beve-

zetésre. Varsó ugyanakkor sikerrel vívta ki a többi tagállam szolidaritását, ami az orosz hús-embargót, valamint a gázvitát illeti.

A számszerűsíthető tényezők közé elsősorban az európai adminisztrációba felvett tisztviselők száma, a jogátvétellel és jogalkalmazással kapcsolatos teljesítmény, valamint az uniós támogatások felhasználása tartozik. Ami az európai tisztviselők számát illeti, itt nagyjából lélekszám-arányának megfelelően „teljesít” Csehország, Szlovákia és Litvánia, míg jóval a népességarányuk felett töltöttek be pozíciót három kis országból: Szlovéniából, Észtországból és Lettországból. Magyarország is saját népességi súlyát felülmúlva képviselteti magát az Európai Bizottságban, miközben ebből a szempontból a leglátványosabban Lengyelország maradt le: a Nyolcak népességének több mint felével az állások kevesebb mint egyharmadát tudta eddig betölteni (ami az összes bizottsági állás 3,1 százalékát jelenti). Az állások elfoglalása folyamatos, tehát előbb-utóbb minden új tagállam részvétele „kiegyenlítődik”, ugyanakkor nincsenek nemzeti kvóták az Európai Bizottság hivatalában, így mindig lesznek aránytalanságok is.

Az EU-ba való belépésükkor az új tagállamok egyben egy jogközösséghez is csatlakoztak. Ennek előnye, hogy az újak immár nem pusztán kívülről alkalmazkodnak az európai jogszabályokhoz, hanem maguk is aktív alakítói azoknak. Velejárója viszont, hogy a jogalkalmazás, illetve a mulasztások jóval szigorúbb elbírálás alá esnek, hiszen jogsértési eljárást, sőt európai bírósági eljárást is vonhatnak maguk után. Bár minden új tagállam magasan – vagyis a régi tagállamokhoz hasonlóan folyamatosan 98 százalék fölötti arányban – veszi át nemzeti jogrendjébe a közösségi irányelveket, az Európai Bizottság 100 százalékos teljesítést vár el mindenkitől. Ehhez az elváráshoz a legközelebb immár három éve folyamatosan éppen egy új tagállam, Litvánia áll. A jól teljesítők közé tartozik még Szlovákia, Lettország és Észtország, valamint Magyarország és Szlovénia is. Az újak közül immár „hagyományosan” a leggyengébbek között található Lengyelország és Csehország – és ez a két ország került a tagság harmadik évében messze a legtöbb (12-12) esetben az Európai Bíróság elé kötelezettségszegés miatt (míg a többiekre csupán 1-4 eset jellemző, Szlovákia ellen pedig 8 per folyik).

Ami a strukturális támogatások lehívását illeti, itt érdekesség, hogy az új tagállamok közül az egyik legkevesbé fejlett – és ezért a támogatásokra leginkább rászoruló – ország, Lettország tudta eddig a legkevesebb pénzt lehívni az uniós kasszából. Szintén gyengén teljesített e téren Csehország, Litvánia és Szlovákia, míg Lengyelország „képviseli” a Nyolcak átlagát (44%). 2006 végén 50 százalék fölötti abszorpciós rátával csak Észtország, Szlovénia és Magyarország rendelkezett. Hazánk ebből a szempontból kimagasló, 63 százalékos értéket ért el, ami jó előjel a következő hét éves időszakban rendelkezésre álló források hatékony felhasználása szempontjából, de természetesen csak akkor, ha a pénzek kezelésére átlátható módon kerül sor.

A gazdasági fejlődésről összességében elmondható, hogy minden új tagállamra messze a régi tagállamok átlagát meghaladó gazdasági növekedés volt jellemző 2006-ban is (illetve ez alól Magyarország negatív kivételnek tekinthető, mivel a 3,9 százalékos tavalyi növekedés csupán 1,1 százalékponttal jelentett magasabb értéket a Tizenötök átlagához képest). A két leggyorsabban bővülő gazdaság továbbra is a lett és az észt voltak 11 százalék fölötti ütemmel, de szintén kiemelkedő volt a szlovák (8,3%), a litván (7,5%), valamint a cseh és a lengyel (egyenként 6,1%), illetve a szlovén (5,2%) teljesítmény is. Míg a többi vizsgált országban a tagság negyedik évében is tovább folytatódik a felzárkózást elősegítő növekedés, Magyarország ebből a szempontból teljesen elszakadt a mezőnytől a maga rendkívül lelassult fejlődésével.

A beruházási kedv – Lengyelország kivételével – minden vizsgált új tagállamban meghaladta a (régii tagállamok által „lerontott”) uniós átlagot. Míg ez utóbbi adat a GDP-hez viszo-

nyítva 20,6 százalékot tett ki 2006-ban, addig az újak rátája 21,8 százalék (Magyarország) és 34,4 százalék (Lettország) között volt regisztrálható. Az összes tőkeberuházáson belül a nyolc vizsgált új tagállam egyébként együttesen több mint 28 milliárd euró külföldi működőtőkét vonzott 2006-ban, amelyből legnagyobb arányban Lengyelország (11,1 milliárd), Magyarország (4,87 milliárd) és Csehország (4,76 milliárd) részesedett: együttesen az összes FDI háromnegyedét fogadva. A negyedik legvonzóbb ország a külföldi befektetők számára 2006-ban Szlovákia volt, ahová 3,3 milliárd euró – a tagság óta a legtöbb FDI áramlott. A 2005-ös érték több mint kétszeresét vonzotta tavaly Lettország, amelyet, úgy tűnik, a belépés óta most fejez fel a külföldi tőke, hasonlóan Litvániához. A szlovén gazdaságpolitika ugyanakkor más utat választott, amely kevésbé támaszkodik az FDI-ra, miközben az egy főre jutó tőkeexport értéke Szlovénia esetében a legmagasabb a vizsgált országok körében.

Az új tagállamok olyan kis és közepes gazdaságok, amelyek nagyfokú nyitottságot és az uniós piacokkal történt magas fokú (átlagban mintegy 75 százalékos) kereskedelmi összefonódottságot mutatnak. Bár a legtöbb esetben a 2006-os növekedés exportvezérelt volt, e gazdaságok importigénye is jelentős. Ebből a szempontból a legsebezhetőbb helyzetben egyértelműen Lettország van, amelynek 2006-os külkereskedelmi mérleghiánya a GDP 26,5 százalékára rúgott. A másik két balti állam szintén igen magas (Észtország 22,9, Litvánia 17,5 százalékos) külkereskedelmi deficitet produkált tavaly, ami rávilágít ezen gazdaságok szerkezeti problémáira és nagy importigényére is. A közép-európai országok közül nagyobb (7,5, illetve 4,8 százalékos) GDP-arányos hiányt csak Szlovákia és Lengyelország ért el, miközben a magyar és a szlovén deficit közel azonos (2,7, illetve 2,3 százalékos) volt, Csehország pedig többlettel zárta a tavalyi évet.

Az uniós tagság harmadik évében – a második évi tapasztalatokhoz hasonlóan – nem történtek olyan látványos piachódítások, mint az első évben, amikor sok új tagállam jelentősen növelte exportját a többi új felé, vagyis a vámunióba lépés kereskedelemteremtő hatása nyugvópontra jutott. Ami az újak exportjának szerkezetét illeti, vegyes a kép.

A cseh kivitelben továbbra is főként a magas feldolgozottságú ipari termékek, a gépek és szállítóeszközök, illetve a feldolgozott termékek exportja volt jelentős. Ezen belül is kiemelkedő volt az elektronikai, illetve járműkivitel. A cseh gazdaság egyébként az említett átlagnál is szorosabban, 80 százalék fölötti arányban integrált az egységes belső piacba. A meghatározó partner továbbra is Németország, míg az újak a részesedés egyötödét sem érik el.

Lengyelországban az export volt a növekedés fő hajtóereje 2006-ban, ugyanakkor a külkereskedelmi mérleg némileg tovább romlott 2005-höz képest. Az Unión belül Lengyelország legfőbb kereskedelmi partnere Németország, legfőbb exporttermékei pedig gépek és szállítóeszközök. Azonban a visegrádiak versenyében talán érdemes megemlíteni, hogy 2006-ban ebben e meghatározó kategóriában a legnagyobb értékben Csehország exportált, és Magyarország is megelőzte Lengyelországot. A hétszer kisebb népességű Szlovákia gépipari- és járműkivitele pedig alig kevesebb mint a felét tette ki a lengyelének, ami jelzi északi szomszédunk iparának potenciálját.

Magyarország 2006-ban tovább növelte export-teljesítményét, és az EU25-ön belül 43,9 milliárd euró értékű kivitelt realizált. Ennek 83 százalékát a feldolgozott termékek tették ki, illetve önmagában a gépek és szállítóeszközök aránya is igen jelentős, 64 százalékos volt. Mindez azt mutatja, hogy Magyarországnak sikerül fenntartania kedvező, magas hozzáadott értéket tartalmazó export-struktúráját. A kivitelben egyébként a negyedik helyen a vegyipari termékek állnak, ezt a kategóriát követi a mezőgazdaság. A Huszonötökből származó import 2006-ban 40,9 milliárd eurót tett ki, amelynek felét szintén a gép- és járműipari behozatal al-

kotta. A magyar agrármérleg tavaly kedvezően alakult az uniós partnerekkel: a 2 milliárd eurónyi exporttal szemben 1,8 milliárdnyi import állt (az élelmiszerek és élőállat csoportjában).

Szlovákiában a tagság harmadik évében regisztrált kedvező fejlemények mellett igen kedvezőtlen trend, hogy a 2003-2006-os időszakban megötszöröződött a külkereskedelmi deficit mértéke. A GDP arányában a 2004-es 5 százalékos passzívum 2006-ra 7,5 százalékra nőtt, és a hiány kialakulásában a többi új tagállammal folytatott kereskedelem játszotta a fő szerepet. Szlovákia legfontosabb export- és egyben importterméke a gépek és szállítóeszközök, amely kategóriában 2006-ban sikerült többlettel zárnia mérlegét, míg jelentős volt az agrártermékek, italok és dohányárúk, az állati és növényi olajok, vegyipari termékek, valamint az egyéb feldolgozott áruk csoportjában felhalmozott passzívuma.

A szlovén kivitel több mint kétharmadát 2006-ban is az Európai Unió országai fogadták – a 12,3 milliárd eurót kitevő áruexport legfontosabb felvevőpiacai Németország és Olaszország voltak. A teljes külkereskedelmet tekintve a harmadik export-célszország Horvátország, ahová a szlovén árukivitel csaknem 9 százaléka irányult. 2006-ban az előző évhez viszonyítva jelentős mértékben, 10 százalékkal nőtt a volt jugoszláv utódállamokban realizált szlovén export értéke, ezzel az ex-jugoszláv térség részesedése a teljes szlovén árukivitel 16 százalékára emelkedett. 2006-ban a Huszonötökből származó 14,7 milliárd eurós szlovén áruimport 20 százaléka Németországból, 18 százaléka Olaszországból és 12 százaléka Ausztriából származott. A szlovén külkereskedelem szerkezetét megvizsgálva megállapítható, hogy a gépek és szállítóeszközök adták a szlovén kivitel értékének 38 százalékát, míg a behozatal esetében részarányuk 32 százalékos volt.

Ahogy már említésre került, a balti államok esetében gazdasági-versenyképességi szempontból az egyik legnagyobb gyengeség a magas importfüggőség és az igen jelentős külkereskedelmi deficit. Ezen belül is a legrosszabb teljesítményt Lettország nyújtja, GDP-je több mint egynegyedére rúgó mérleghiányával. Ráadásul a trend is kedvezőtlen: Lettország 2004-2005-ben 26 százalékkal bővítette uniós kivitelét, de 2006-ban már csak 11 százalékot ért el. Ugyanakkor az Unióból származó import bővülése 2005-ben 21, 2006-ban már 32 százalék volt. E tendenciák következményeként Lettország kereskedelmi mérlege összességében 2004-ben még közel 2,5, rá egy évre 2,8, 2006-ban pedig már több mint 4 milliárd euró hiánnyal zárult, amelynek döntő része az Unión belüli forgalomban képződött (2004-2005-ben 75, 2006-ban 80 százaléka). A tagság harmadik évében Lettország további pozíciókat veszített az Unión belüli kereskedelemben, ami a kivitel csökkenő, a behozatal növekvő éves dinamikájában jelent meg. A lett export meghatározó termékei az elmúlt három évben a fémtermékek, ásványi anyagok, a fa és faáru, az import fő tételei a gépipari és elektromos termékek voltak. Az alacsony feldolgozottságú termékek kivitelére alapuló hagyományos szerkezet a jövőben belépő új termelőkapacitásoknak köszönhetően a következő években javulhat, amire utaló jel az élelmiszeripari és a korszerű technológiát megtestesítő feldolgozóipari termékek kivitelének némi bővülése. Lettországnak fontos kereskedelmi partnere a 2004-ben csatlakozott tagállamok csoportja (ezen belül elsősorban balti szomszédai és Lengyelország), részesedésük a lett kivitelből tavaly 25 százalékkal nőtt, ami kétszerese volt az Unió egészébe menő export növekedési ütemének. Az új tagállamokból származó import 2006-ban 30 százalékkal bővült, ami viszont megegyezett a teljes uniós import dinamikájával.

Litvániában 2006-ban a folyó fizetésimérleg hiánya tovább romlott, és ez az erőteljes romlás döntően az árukereskedelmi passzívum további, több mint 40 százalékos növekedésének volt köszönhető. Az árubehozatal a 2005-ös közel 30 százalék után 2006-ban 18,4 százalékkal nőtt, míg a kivitel a 2005-ben mért 26,1 százalékos dinamikát követően 2006-ban 22,8 százalékos növekedést mutatott. A litván importban az EU25 részesedése 2006-ban mintegy 3

százalékponttal (59,3-ről 62,4 százalékra) nőtt, miközben Oroszorszáé hasonló mértékben csökkent (27,8-ről 24,4 százalékra). Az exportban épp fordítva történt: az Unióba irányuló kivitel súlya 2005-höz képest (65,4-ről 63,1 százalékra) mérséklődött, míg az orosz piacot célzó (10,4-ről 12,8 százalékra) emelkedett. 2006-ban. Litvánia legfőbb exporttermékei az ásványi anyagok, (az összkivitel több mint egynegyede), gépek, alkatrészek, textil- és faipari termékek, míg behozatalát leginkább szintén az ásványi anyagok határozzák meg, de fontos importtermékek még a gépek, szállítóeszközök, és a vegyipari termékek is.

Észtország számára továbbra is szomszédai, Svédország, Lettország és Litvánia számítanak a legfontosabb kereskedelmi partnereknek, és legfőbb exporttermékei a gépek, szállítóeszközök, illetve egyéb feldolgozott termékek. Ez a termékcsoport az EU25-ön belüli teljes exportjának mintegy 73 százalékát tette ki 2006-ban. Az ország szintén ugyanezekben a kategóriákban importál a legtöbbet – uniós eredetű behozatalának mintegy 70 százalékát jelentő nagyságrendben. Észtország esetében is komoly problémát okoz a külkereskedelmi passzívum, ami 2006-ban csak a Huszonötök viszonylatában 4,9 milliárdos export mellett 7,5 milliárd eurós importot jelentett. A külkereskedelmi mérleghiány így rekordméretű lett: a GDP 22,9 százalékát érte el, ami a vizsgált országok közül Lettország után a második legrosszabb eredmény volt.

A növekedés, a beruházások és a kereskedelmi teljesítmény önmagukban sokat elmondanak egy ország versenyképességéről, de ezt a képet tovább árnyalják olyan mutatók, mint a munkaerő termelékenysége, vagy az adott ország innovációs teljesítménye. Ami az előbbi adatot illeti, megállapítható, hogy (ha eltérő mértékben is, de) minden új tagállamban nőtt a munkatermelékenység 2005-ről 2006-ra. Az EU25 átlagához (ezt 100-nak véve) a legközelebb Szlovénia (80,5%) és Magyarország (72,2%) áll. Jelentősebb felzárkózás e téren még Csehország és Szlovákia esetében volt tapasztalható (68-68%) – míg a leggyengébben a balti államok és a lengyelek teljesítettek 2006-ban. Ugyanakkor figyelemre méltó ütemben, mintegy 7 százalékponttal javult a munkatermelékenység Észtországban és Lettországban is 2004-ről 2006-ra.

Ami pedig a XXI. században kulcsfontosságú innovációs képességeket illeti, a kutatócsoport az Európai Bizottság több szempontot is átfogó komplex mutatószámát vette alapul a Nyolcak teljesítményének megítélésakor. E téren a mezőnyben a legjobb Szlovéniát az Olaszországgal azonos teljesítményű Csehország és Észtország követi, megelőzve néhány régi tagállamot is. A gyengébb innovációs szintet elérők közé sorolható Litvánia és Magyarország, míg a leszakadókhöz Szlovákia, Lengyelország és Lettország tartozik az Európai Bizottság 2006-ra vonatkozó elemzése szerint.

A makrogazdasági és az integrációs teljesítményhez egyaránt szorosan hozzátartozik az új tagok felkészülése a gazdasági és monetáris unióra és a közös pénz bevezetésére. E téren 2006-ban a legsikeresebb ország egyértelműen Szlovénia volt, amely az összes konvergenciakritérium teljesítésével 2007. január 1-jén bevezethette az eurót, ráadásul a pénzcserére igen gyorsan, és mind technikai, mind kommunikációs szempontból zökkenőmentesen került sor. A mezőny másik végén Magyarország helyezkedik el, amely a három monetáris és a két fiskális kritérium közül 2006-ban egyetlen egyet sem tudott teljesíteni. Ráadásul a magyar mutatók trendjükben divergáltak és nem konvergáltak a maastrichti kritériumokhoz képest, miközben a többi vizsgált ország mindegyikére a stagnáló, vagy javuló mutatók jellemzőek (ez alól csak az észt, litván és szlovák inflációs ráta, illetve a szlovák államháztartási hiány némi romlása volt kivétel 2006-ban).

A nyolc új tagállamból másodikként úgy tűnik, várhatóan Szlovákia vezetheti be a közös európai valutát az évtized vége előtt. Ezt követően 2010 és 2012 között várható a három balti

állam csatlakozása. Mindhárom tagállam kitűnően teljesíti a fiskális kritériumokat, és valutáik stabilan szerepelnek az ERM II-ben. Ugyanakkor egyelőre mindegyikben fennáll az inflációs veszély a rendkívül dinamikus gazdasági növekedés miatt – különösen, ami Észtországot és Lettországot illeti. Ezért várható, hogy e két ország belépését megelőzi majd Litvánia. Csehország és Lengyelország egyaránt a 2012-es évet jelölte meg céldátumként. Mindkét országnak elsősorban az államháztartási hiány fenntarthatóan alacsony szintjét kell elérnie, valamint 2010-ig be kell léptetnie nemzeti valutáját az ERM II árfolyamrendszerbe, ahol a koronának és a zlotynak töretlen stabilitást kell felmutatnia. A jelenlegi trendek, illetve e két feltétel teljesülése mellett a 2012 reális célkitűzés Prága és Varsó számára. Magyarország rendkívül gyenge, és 2005-ről 2006-ra tovább romló teljesítménye azt a veszélyt hordozza magában, hogy a 2004-ben belépett országoktól jelentősen leszakadhat, ami az euróövezeti tagságot illeti. Ez súlyos kockázatot jelent, amellet a csekély előny mellett, hogy immár elszigetelten, de megmarad az önálló magyar monetáris politika.

Végezetül az uniós tagság tapasztalatainak vizsgálatokor nem elhanyagolható tényező az Európai Unió megítélése az új tagállamok közvéleményében. Érdekesség (bár valójában a korábbi kibővülések után is észlelt jelenség), hogy az újak körében a belépést követő második évben romlott az EU-tagság megítélése, a kezdeti – sok szempontból talán megalapozatlan – optimizmushoz képest. Ugyanakkor a 2006 őszi adatok alapján a csatlakozást követő harmadik évben az EU-tagság megítélése egyértelműen javult minden új tagállamban – kivéve Magyarországot, ahol ez az adat a legalacsonyabb volt a csoportban, és 2005-höz képest változatlanul 39 százalékon maradt. Még az euroszeptikusnak mondott csehek és lettek körében is nőtt az EU-tagság támogatottsága: 44-ről 51, illetve 36-ról 43 százalékra. A legpozitívabban a litvánok, a lengyelek (62-62%) és a szlovákok (61%) nyilatkoztak az uniós tagságról, és a leglátványosabb – 15, illetve 14 százalékpontos! – változás az észtek és a szlovének körében következett be 2005-ről 2006-ra. Összességében úgy tűnik, hogy az adott tagállam sikeres, vagy kevésbé sikeres beilleszkedése az EU-ba visszatükröződik a közvéleményben is.

A NYOLC ORSZÁG TELJESÍTMÉNYE A TAGSÁG HARMADIK ÉVÉBEN AZ ERŐSSÉGEK ÉS GYENGESÉGEK TÜKRÉBEN

Tagállam	Erősségek	Gyengeségek
Csehország	<ul style="list-style-type: none"> ▪ növekedés, felzárkózás; ▪ külgazdasági egyensúly; ▪ bruttó beruházás; ▪ termelékenység; ▪ maastrichti kritériumok (kivéve ERM-tagság); ▪ munkanélküliségi trend; ▪ foglalkoztatottság; ▪ innovációs képesség 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FDI-vonzás; ▪ ERM-tagság; ▪ jogalkalmazás; ▪ abszorpció; ▪ korrupció
Észtország	<ul style="list-style-type: none"> ▪ növekedés, felzárkózás; ▪ bruttó beruházás; ▪ termelékenység; ▪ maastrichti kritériumok (kivéve infláció); ▪ jogalkalmazás; ▪ abszorpció; ▪ munkanélküliségi trend; ▪ foglalkoztatottság; ▪ innovációs képesség; ▪ tiszta közélet 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ külgazdasági egyensúly; ▪ FDI-vonzás; ▪ munkaerőköltség változása; ▪ infláció
Lengyelország	<ul style="list-style-type: none"> ▪ növekedés; ▪ bruttó beruházás; ▪ FDI-vonzás; ▪ maastrichti inflációs, kamat- és államadóssági kritérium; ▪ abszorpció; ▪ munkanélküliségi trend 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ külgazdasági egyensúly; ▪ termelékenység; ▪ államháztartási hiány; ▪ ERM-tagság; ▪ jogalkalmazás; ▪ foglalkoztatottság; ▪ innovációs képesség; ▪ korrupció
Lettország	<ul style="list-style-type: none"> ▪ növekedés, felzárkózás; ▪ bruttó beruházás; ▪ FDI-vonzás; ▪ maastrichti kritériumok (kivéve infláció); ▪ jogalkalmazás; ▪ munkanélküliségi trend; ▪ foglalkoztatás 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ külgazdasági egyensúly; ▪ termelékenység; ▪ munkaerőköltség változása; ▪ infláció; ▪ abszorpció; ▪ innovációs képesség; ▪ korrupció

Tagállam	Erősségek	Gyengeségek
Litvánia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ növekedés, felzárkózás; ▪ bruttó beruházás; ▪ FDI-vonzás; ▪ maastrichti kritériumok (kivéve infláció); ▪ jogalkalmazás; ▪ munkanélküliségi trend; ▪ foglalkoztatás 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ külgazdasági egyensúly; ▪ termelékenység; ▪ munkaerőköltség változása; ▪ infláció; ▪ innovációs képesség; ▪ korrupció
Magyarország	<ul style="list-style-type: none"> ▪ külgazdasági egyensúly; ▪ termelékenység; ▪ munkaerőköltség változása; ▪ jogalkalmazás; ▪ abszorpció 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ növekedés, felzárkózás; ▪ bruttó beruházás; ▪ maastrichti kritériumok; ▪ munkanélküliségi trend; ▪ foglalkoztatottság; ▪ innovációs képesség; ▪ korrupció
Szlovákia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ növekedés, felzárkózás; ▪ termelékenység; ▪ FDI-vonzás; ▪ maastrichti államadóssági és kamatkritérium + ERM-tagság; ▪ jogalkalmazás; ▪ munkanélküliségi trend 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ külgazdasági egyensúly; ▪ bruttó beruházás; ▪ infláció; ▪ államháztartási hiány; ▪ abszorpció; ▪ foglalkoztatottság; ▪ innovációs képesség; ▪ korrupció
Szlovénia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ növekedés, felzárkózás; ▪ külgazdasági egyensúly; ▪ bruttó beruházás; ▪ termelékenység; ▪ munkaerőköltség változása; ▪ stabil részvétel az eurózónában; ▪ jogalkalmazás; ▪ abszorpció; ▪ munkanélküliségi trend; ▪ foglalkoztatottság; ▪ innovációs képesség; ▪ tiszta közélet 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FDI-vonzás

Erősségek, gyengeségek

	Növekedés, felzárkózás	Külgaz- dasági egyensúly	Bruttó beruházás	FDI import	Terme- lékeny- ség	Egységnyi m.erő költség változása	Maastrichti kritériumok	Jog- alkalmazás	Ab- szorpció	Munka- nélküliségi trend	Foglalkoz- tatás	Innová- ció	Korrupció
Csehország	+	+	+	-	+	-	+++++/-	-	-	+	+	+	-
Észtország	+	-	+	-	+	-	+++++/-	+	+	+	+	+	+
Lengyel- ország	+	-	+	+	-	+	+++/-	-	+	+	-	-	-
Lettország	+	-	+	+	-	-	+++++/-	+	-	+	+	-	-
Litvánia	+	-	+	+	-	-	+++++/-	+	-	+	+	-	-
Magyar- ország	-	+	-	-	+	+	- - - - -	+	+	-	-	-	-
Szlovákia	+	-	-	+	+	+	+++++/-	+	-	+	-	-	-
Szlovénia	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+

A NYOLC ORSZÁG FONTOSABB ADATAI

1. tábla EU-tagállami alapinformációk
Table 1 Key data as a member state

	Európai Parlamenti képviselők száma No. of MEPs	Tanácsi szavazatok Votes in the Council	Európai Biztos Commissioner	Bizottsági tárca Area of responsibility
Csehország (CZ)	24	12	Vladimír Špidla	Foglalkoztatás, szociális ügyek Employment, social affairs
Észtország (EE)	6	4	Siim Kallas	Adminisztráció, audit Administration, audit
Lengyelország (PL)	54	27	Danuta Hübner	Regionális politika Regional policy
Lettország (LV)	9	4	Andris Piebalgs	Energiáügyek Energy policy
Litvánia (LT)	13	7	Dalia Grybauskaitė	Pénzügyi programozás és költségvetés Fin. programming, budget
Magyarország (HU)	24	12	Kovács László	Adóügyek és vámunió Taxation, customs union
Szlovákia (SK)	14	7	Ján Figel'	Oktatás, képzés és kultúra Education, training, culture
Szlovénia (SI)	7	4	Janez Potočnik	Tudomány és kutatás Science and research

2. tábla Integrációs mutatók és közvélemény
Table 2 EU integration indicators and public opinion

	Európai tisztviselők száma, aránya 2007. január	Abszorpció teljesítmény (Strukturális Alapok) 2006. december	Jogátvitel (irányelvek szálalékában, rangsor) 2007. július	Jogsértési eljárások: per az EB előtt 2004.5.1-2006.5.3/2006.5.4.-2007.7.10.	Kereskedelmi összefonódottság aránya 2006 %	Közvélemény: EU-tagság jó dolog (%)
	No. and share of European officials	Absorption rates (Structural Funds)	Legal transposition (index, ranking)	Infringements referrals to the ECJ	Intensity of trade-realted integration	Public opinion: EU membership good thing 2005/2006
Csehország (CZ)	300 (1,3)	35,7	98,28 (21.)	4/12	83	44/51
Észtország (EE)	141 (0,6)	54,0	99,05 (9.)	2/3	76	41/56
Lengyelország (PL)	703 (3,1)	44,1	98,64 (19.)	1/12	77	54/62
Lettország (LV)	137 (0,6)	27,2	99,41 (4.)	1/1	76	36/43
Litvánia (LT)	165 (0,7)	36,2	99,76 (1.)	0/2	65	57/62
Magyarország (HU)	408 (1,8)	63,0	98,87 (11.)	0/3	73	39/39
Szlovákia (SK)	209 (0,9)	38,7	99,47 (3.)	5/8	82	50/61
Szlovénia (SI)	139 (0,6)	56,2	98,82 (13.)	0/4	74	43/57

3. tábla Növekedési mutatók alakulása (2004-2006)
 Table 3 Development of growth indicators (2004-2006)

	GDP/fő vásárlóerő-paritáson GDP/capita (PPS)						EU25=100 (%)				GDP növekedés GDP growth		
	Euró / Euro			EU25=100 (%)			y-on-y						
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	
EU25	22 700	23 500	24 600	100	100	100	2,4	1,8	2,9				
EU15	24 700	25 400	26 500	108,6	108,2	107,8	2,3	1,6	2,8				
Csehország (CZ)	16 400	17 300	18 700	72,1	73,6	76,1	4,2	6,1	6,1				
Észtország (EE)	12 100	14 000	16 000	53,4	59,7	64,8	8,1	10,5	11,4				
Lengyelország (PL)	11 000	11 700	12 600	48,7	49,8	51,1	5,3	3,6	6,1				
Lettország (LV)	9 900	11 400	13 100	43,7	48,6	53,9	8,7	10,6	11,9				
Litvánia (LT)	11 100	12 200	13 500	49,0	52,0	55,8	7,3	7,6	7,5				
Magyarország (HU)	13 900	14 700	15 600	61,3	62,5	63,1	4,8	4,1	3,9				
Szlovákia (SK)	12 400	13 400	14 800	54,4	57,1	60,6	5,4	6,0	8,3				
Szlovénia (SI)	18 200	19 200	20 500	79,9	81,8	83,8	4,4	4,0	5,2				

4. tábla Makrogazdasági mutatók alakulása (2004-2006)
 Table 4 Development of key macroeconomic data (2004-2006)

	Külkereskedelmi mérleg Trade balance			Foglalkoztatás (15-64) Employment			Munkanélküliség Unemployment			Bruttó beruházás Gross fixed capital formation		
	% / GDP			%			%			% / GDP		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
EU25	63,3	63,8	64,7	9,0	8,7	7,9	19,6	19,9	20,6
EU15	64,7	65,2	66,0	8,0	7,9	7,4	19,5	19,8	20,4
Csehország (CZ)	-0,9	1,3	1,2	64,2	64,8	65,3	8,3	7,9	7,1	26,2	24,9	25,1
Észtország (EE)	-20,2	-18,1	-22,9	63,0	64,4	68,1	9,7	7,9	5,9	31,5	31,1	33,8
Lengyelország (PL)	-5,8	-4,0	-4,8	51,7	52,8	54,5	19,0	17,7	13,8	18,1	18,2	19,9
Lettország (LV)	-22,2	-21,8	-26,5	62,3	63,3	66,3	10,4	8,9	6,8	27,5	30,6	34,4
Litvánia (LT)	-13,7	-14,6	-17,5	61,2	62,6	63,6	11,4	8,3	5,6	22,3	22,4	23,1
Magyarország (HU)	-4,9	-3,3	-2,7	56,8	56,9	57,3	6,1	7,2	7,5	22,4	22,7	21,8
Szlovákia (SK)	-5,0	-5,8	-7,5	57,0	57,7	59,4	18,2	16,3	13,4	24,1	26,8	26,4
Szlovénia (SI)	-4,3	-3,2	-2,3	65,3	66,0	66,6	6,3	6,5	6,0	24,5	24,4	25,8

5. tábla Versenyképességi mutatók
Table 5 Key indicators of competitiveness

	Korrupciós index Corruption Index			Innovációs index Innovation Index			Egy foglalkoztatottra jutó termelékenység Productivity per employee			Egységnyi munkaerőköltség növekedése Growth of ULC			Működőtőke-beáramlás FDI Inflow				
	2004	2005	2006	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
EU25	100	100	100	-1,0	-0,5	-0,7	
EU15	106,5	106,4	106,3	-0,9	-0,3	-0,7	
Csehország (CZ)	4,2	4,3	4,8	0,26	0,34	65,2	66,0	68,0	-2,8	-0,4	0,1	4 009	9 354	4 760			
Észtország (EE)	6,0	6,4	6,7	0,32	0,34	53,4	58,5	60,7	1,1	-3,4	1,7	776	2 349	1 282			
Lengyelország (PL)	3,5	3,4	3,7	0,23	0,22	58,9	59,1	59,4	-6,0	-2,3	-2,0	10 292	7 703	11 093			
Lettország (LV)	4,0	4,2	4,7	0,20	0,22	43,8	47,8	51,0	-0,6	4,6	2,7	513	582	1 303			
Litvánia (LT)	4,6	4,8	4,8	0,27	0,27	51,6	53,4	56,6	0,7	0,2	2,1	623	826	1 426			
Magyarország (HU)	4,8	5,0	5,2	0,31	0,26	69,8	71,3	72,2	1,3	0,8	-3,9	3 633	6 099	4 874			
Szlovákia (SK)	4,0	4,3	4,7	0,21	0,23	62,2	64,7	68,0	-2,6	-1,8	-0,9	2 441	1 694	3 324			
Szlovénia (SI)	6,0	6,1	6,4	0,32	0,35	76,3	78,4	80,5	0,2	0,3	-1,0	665	445	303			

6. tábla A maastrichti konvergenciamutatók alakulása (2004-2006)

Table 6 Development of the Maastricht convergence criteria (2004-2006)

	Infláció HICP			Hosszútávú kamat Long term interest rates			Államháztartási hiány Government deficit			Államadósság Government debt			Árfolyampolitika Exchange rate policy
	%, y-on-y			10 év/10 years			%GDP			%GDP			
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	
<i>referenciaérték</i> <i>reference value</i>	2,4	2,5	2,8	6,4	5,3	6,4	-3			60			
Csehország (CZ)	2,6	1,6	2,1	4,8	3,5	3,8	-2,9	-3,5	-2,9	30,7	30,4	30,4	irányított lebegtetés managed floating
Észtország (EE)	3,0	4,1	4,4	4,4	4,0	4,5	2,3	2,3	3,8	5,2	4,4	4,1	ERM II
Lengyelország (PL)	3,6	2,2	1,3	6,9	5,2	5,2	-5,7	-4,3	-3,9	45,7	47,1	47,8	Lebegtetés floating
Lettország (LV)	6,2	6,9	6,6	4,9	3,9	4,1	-1,0	-0,2	0,4	14,5	12,0	10,0	ERM II
Litvánia (LT)	1,2	2,7	3,8	4,5	3,7	4,1	-1,5	-0,5	-0,3	19,4	18,6	18,2	ERM II
Magyarország (HU)	6,8	3,5	4,0	8,2	6,6	7,1	-6,5	-7,8	-9,2	59,4	61,7	66,0	árfolyamsáv (+/- 15%) target zone (EUR)
Szlovákia (SK)	7,5	2,8	4,3	5,0	3,5	4,4	-2,4	-2,8	-3,4	41,5	34,5	30,7	ERM II
Szlovénia (SI)	3,7	2,5	2,5	4,7	3,8	3,8	-2,3	-1,5	-1,4	28,9	28,4	27,8	-

A TÁBLÁZATOK FORRÁSAI

2. Tábla: Integrációs mutatók és közvélemény

- Európai tisztviselők száma és aránya: [Európai Bizottság, Személyzeti és Adminisztrációs Főigazgatóság](#)
- Abszorpciós teljesítmény – Strukturális Alapok: [Európai Bizottság, DG REGIO](#)
- Jogátvétel: [Európai Bizottság Főtitkársága](#)
- Jogsértési eljárások: [Európai Bizottság Főtitkársága](#)
- Kereskedelmi összefonódottság: EU részaránya az összkereskedelemben: [Eurostat, Comext](#)
- Közvélemény: [Eurobarometer](#)

3. Tábla: Növekedési mutatók alakulása

- [Eurostat](#)

4. Tábla: Makrogazdasági mutatók alakulása

- [Eurostat](#)

5. Tábla: Versenyképességi mutatók

- Korrupciós index: [Transparency International](#)
- Innovációs index: [Európai Bizottság](#)
- Egy foglalkoztatottra jutó termelékenység: [Eurostat](#)
- Egységnyi munkaerőköltség növekedése: [Eurostat](#)
- Működőtőke-beáramlás:
[WIIW \(Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche\)](#)

6. Tábla: Maastrichti konvergenciamutatók alakulása

- [Eurostat, Európai Központi Bank](#)